

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВІЗАВЕР ВІКТОРІЯ АРПАДІВНА

УДК 378.091.3.373.5.011.3051]:614:378 (439) (043:3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
ОСВІТИ УГОРЩИНИ**

011 Освітні, педагогічні науки

01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В. А. Візавер

Науковий керівник – **Орос Ільдико Імрїївна**, кандидат педагогічних наук,
доцент

АНОТАЦІЯ

Візавер В. А. Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2025.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та вирішено наукове завдання щодо підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини.

У першому розділі – «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти» на основі аналізу й узагальнення наукових розвідок досліджено стан опрацювання проблеми підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи в педагогічній теорії та практиці, проаналізовано генезу і сутність феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у вітчизняному та зарубіжному досвіді, визначено структуру та підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі.

У процесі дослідження виявлено, що підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій передбачає цілеспрямований освітній процес закладів вищої освіти, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'яспрямовану діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження.

З'ясовано, що пріоритетність формування культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутніх учителів сприятиме модернізації системи фахової підготовки, відповідального ставлення до здоров'я як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності, гуманізації культурно-освітнього

простору особистості майбутнього фахівця через оновлення здоров'язберезувальних технологій. Теоретичним підґрунтям готовності майбутніх учителів до втілення ідеї здоров'язбереження у професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язберезувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти, що актуалізує необхідність розкриття сутності і генези феномену «здоров'язберезувальна технологія» у вітчизняному та зарубіжному досвіді.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив різноманіття наявних здоров'язберезувальних технологій, представлених у публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених. Підґрунтям авторського визначення поняття «здоров'язберезувальні технології» є конструктивна ідея вчених, згідно з якою до освітніх здоров'язберезувальних технологій належать такі, використання яких іде на користь здобувачу освіти саме в освітньому процесі, як «сертифікат безпеки будь-якої освітньої технології для здоров'я» (за А. Міт'яєвою).

Узагальнено, що розмаїття тлумачень поняття «здоров'язберезувальні технології» спричиняє необхідність розгляду структури й підходів до класифікації здоров'язберезувальних технологій у науковому дискурсі. Здійснений аналіз класифікацій технологій у галузі здоров'язбереження дозволяє констатувати відсутність серед них універсальної. У процесі дослідження схарактеризовано структуру й підходи до класифікації здоров'язберезувальних технологій у науковому дискурсі, що передбачає синтез усіх напрямів діяльності майбутнього вчителя щодо фізкультурно-оздоровчої роботи зі здобувачами освіти.

У другому розділі – «Організаційно-методичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини» схарактеризовано нормативно-методичне підґрунтя розвитку педагогічної

освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі, проаналізовано практику впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині.

Опрацьовано низку положень, де представлено фундаментальні принципи методології здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій в постіндустріальному суспільстві Угорщини. Виявлено, що в Угорщині розвиток здоров'я громадян визначається за п'ятьма критеріями (Charta, 1986): індивідуальні навички розвитку здоров'я, вплив суспільних дій на здоров'я людини, здоров'язберігаюче середовище, профілактика охорони здоров'я, здоров'япідтримуюча політика.

За результатами досліджень угорських учених підтверджено необхідність приділяти велику увагу зміцненню здоров'я студентів, упроваджувати ефективні методи для покращення їхньої поведінки щодо власного здоров'я та інтеграції їх в повсякденне життя навчальних закладів.

З'ясовано, що в Угорщині розроблено низку програм, які сприяють забезпеченню та впровадженню здорового способу життя, зміцненню здоров'я. У процесі опрацювання наукових джерел виявлено, що фізичну культуру, здоровий спосіб життя почали впроваджувати в освітній процес Угорщини, починаючи з 17 століття, в м. Шарошпоток, а наука про здоров'я як предмет в навчальних планах Угорщини з'явилася на початку XIX століття.

Узагальнено результати досліджень угорських учених щодо навчальних планів підготовки вчителів, програм з фізичної культури і виховання за період з 1869 – 2017 рр., стану здоров'я в Угорщині (за висновками Варшані та Вітрої, 2017). Систематизовано оздоровчі заходи щодо зміцнення здоров'я громадян в Угорщині: початкова, середня та вища освіта, профілактично-медичні послуги, робота на громадському рівні, вдосконалення організаційного рівня, заходи оздоровчо-суспільного інтересу, заходи, що стосуються здорового довкілля, господарсько-регулююча діяльність.

Актуалізовано необхідність аналізу практики впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині. Виявлено, що заклади вищої освіти Угорщини під час підготовки фахівців, особливо педагогічних спеціальностей, в освітньому процесі своїх закладів використовують такі здоров'язбережувальні технології: інноваційні технології навчання; здоров'язберігаючі технології; оздоровчі технології; технології виховання культури здоров'я.

Встановлено, що ЗВО Угорщини розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної освіти, що розробляють цілі, зміст, методи здорового способу життя, сприяють вирішенню питань здоров'язбереження у системі освіти Угорщини; як спосіб організації, моделювання освітнього процесу, як система вказівок, через які можна забезпечити ефективність навчання і, водночас, зберегти здоров'я студентської молоді.

Виявлено, що після вступу Угорщини до Євросоюзу кардинально змінилося ставлення університетів до здоров'язбереження студентської молоді, що засвідчено проектом вищої освіти, який ініціює зміни в навчальних установах у трьох вимірах: ставлення до здоров'я як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність), необхідні для певної професії не лише загалом, але й у вихованні молодого покоління до ведення здорового способу життя через впровадження здоров'язбережувальних технологій; розроблення навчальних матеріалів, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності); на основі міжнародного досвіду розроблення пакету пропозицій щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій. Ці виміри віддзеркалюють вектори впровадження здоров'язберігаючих технологій під час підготовки вчителів у ЗВО Угорщини.

Серед освітніх здоров'язбережувальних технологій ЗВО Угорщини надають перевагу фізкультурно-оздоровчим та спортивно-масовим, при

використанні яких значну увагу приділяють залученню до них студентського самоврядування, відповідальних за спортивно-масову роботу в гуртожитках ЗВО, залучення активістів до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи.

Проведений аналіз використання здоров'язбережувальних (оздоровчо-зберігаючих) технологій у ЗВО Угорщини дозволив виокремити чітко виражені їх загальні атрибутивні ознаки: спрямованість на досягнення оздоровчого ефекту, інноваційність, емоційна спрямованість, мобільність, інтегрованість і модифікація, адаптивність до контингенту, простота і доступність, моніторинг, співпраця, результативність.

У третьому розділі – «Екстраполяція угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України» проаналізовано стан підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини та України та обґрунтовано можливості трансформації конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу.

З'ясовано, що у ЗВО України освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти націлює на формування здатності щодо використання рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту здоров'язбережувальної та фізкультурної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення цих освітніх галузей. Освітньо-професійні програми «Середня освіта» (Фізична культура) та «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спрямовані на формування здатності підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я, зміцнювати здоров'я учнів шляхом використання нових форм

рухової активності, дотримання санітарно-гігієнічних норм та правил, раціонального харчування, інших чинників здорового способу життя, організувати оздоровчо-рекреаційну рухову активність різних груп населення, зміцнювати здоров'я людей різного віку і статі шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя, застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.

Встановлено, що університети Угорщини створили свою оздоровчозберігаючу концепцію для вирішення оздоровчо-спортивних завдань, які допомагають студентам розвивати здоровий спосіб життя, брати участь у спортивних заходах, вивчати основи здоров'я, що реалізуються навчальними закладами, керівниками фізичної культури, асоціаціями, органами студентського самоуправління та спортивними офісами у трьох напрямках: *освітні завдання* (навчальні заняття з фізичного виховання), *рекреаційні види спорту*, *забезпечення можливості змагальних видів спорту* для студентів, які є спортсменами вищого рівня.

На прикладі передових закладів вищої освіти Угорщини (Дебреценський університет, Університет імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт)) розглянуто можливості фізичного виховання та впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес підготовки майбутніх учителів, зокрема початкових класів і фізичного виховання.

Виявлено, що ЗВО Угорщини для покращення фізкультурно-оздоровчої роботи та впровадження здоров'язбережувальних технологій в студентське середовище тісно співпрацюють зі спортивними клубами. На основі анкетного опитування студентів проаналізовано можливості Будапештського інститутського атлетичного клубу (ВЕАС) щодо головної мети, видів діяльності, спортивних звичок і потреб студентів, найпопулярніших видів спорту.

Проаналізовано навчальні програми підготовки майбутнього вчителя початкових класів Університету імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт),

навчальні плани з фізичного виховання факультету початкової освіти Копшварського університету (бакалавр, денна форма) на предмет підготовленості здобувачів вищої освіти до впровадження здоров'язберезувальних (оздоровчозберігаючих) технологій у майбутній професійній діяльності й визначено компетентності, якими мають володіти вчителі початкових класів у площині здоров'язбереження.

Констатовано чотири напрямки реалізації здоров'язберезувальних технологій під час підготовки майбутніх учителів у ЗВО Угорщини: освітній, інформаційний, консультативно-оздоровчий, координаційний.

Для з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини та України проведено анкетування, в якому взяли участь 134 здобувачі вищої освіти (майбутніх учителів зі спеціальності 013 Початкова освіта та 014 Фізичне виховання), серед яких 101 студент ЗВО України та 33 Угорщини.

Проведений аналіз стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО України та Угорщини дозволив виокремити спільні проблеми, відмінності, позитивні тенденції у ракурсі порушеної проблеми й актуалізував необхідність трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в Україну. Виокремлено конструктивні ідеї угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти в Україні. Проілюстровано трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II у рамках програми з міжнародної академічної мобільності студентів і викладачів ERASMUS+.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі *вперше*:

виконано цілісний порівняльно-педагогічний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини та України; простежено генезу феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у площині вітчизняного й зарубіжного досвіду, виявлено ефективні здоров'язбережувальні технології (технології культури здоров'я, медико-гігієнічні, технології безпеки життєдіяльності, здоров'язбережувальні освітні технології), окреслено можливості використання конструктивних ідей угорського досвіду в освітній практиці України;

уточнено сутність поняття «здоров'язбережувальна технологія» як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, сприяючи оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень, формуванню позитивної мотивації у майбутніх учителів до культивування у них знань з основ здоров'я, створюючи безпечні умови перебування здобувачів освіти у закладі вищої освіти;

удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів в Україні на основі виявлених прогресивних ідей угорського досвіду (ресурсні можливості технологій навчання, напрями реалізації здоров'язбережувальних технологій, проєкт «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я»);

подальшого розвитку набули положення щодо реалізації міждисциплінарного підходу в контексті трансформації конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітню практику України.

Практичне значення дослідження полягає у виокремленні конструктивних ідей угорського досвіду, які можна творчо застосовувати в

підготовці майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у вітчизняних закладах вищої освіти; розробці на основі дослідницьких матеріалів навчального посібника «Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини», який буде цікавим усім, хто відкритий до змін у площині формування здорового способу життя, хто усвідомлює свою соціальну відповідальність щодо власного здоров'язбереження і здобувачів освіти через пошук механізмів і форм оздоровлення, упровадження здоров'язбережувальних технологій.

Матеріали дисертації можуть бути використані у процесі читання лекцій із теорії та історії педагогіки, порівняльної педагогіки, теорії і методики фізичного виховання, продукування нових знань шляхом міждисциплінарного синтезу в площині здоров'язбереження, у контексті академічної мобільності між ЗВО України та Угорщини, в тому числі в рамках європейських програм у галузі вищої школи, при розробленні методичних рекомендацій та навчальних посібників.

Ключові слова: використання здоров'язбережувальних технологій, заклад вищої освіти Угорщини, збереження і зміцнення здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'яспрямована діяльність, культура здоров'язбереження, майбутній учитель початкових класів, підготовка, фізичне виховання, фізична культура і спорт.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати
дисертації

Навчальний посібник

1. 1. Візавер, В. А. (2024). *Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти*. Луцьк: Іванюк В. П.

Статті у фахових наукових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

2. Візавер, В. (2021). Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. № 9 (113), 14-26.* DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/014-025>

<https://drive.google.com/file/d/1FCjukVDImRR6DPt5JYVKnA24nY5FMdgW/view>

3. Візавер, В. (2022). Проблема використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи у психолого-педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 200. С.186-192.* DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-186-192>
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1669232>

4. Кучай Т., Гончарук В., Кучай О., **Візавер В.**, & Сироєжко, О. (2022 d). Формування екологічної культури майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. Глухів: Вид-во Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Випуск 50, 86–91.* DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-86-91>
bit.ly/43f1VrZ

5. Візавер, В. А. (2023). Впровадження новітніх здоров'язбережувальних технологій у заклади вищої освіти: тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 4. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 110–116.* DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.110

6. Біда, О., Шевченко, О., Сироєжко, О., Шовш, К., & **Візавер, В.** (2023 а). Теорія і методика організації групової взаємодії здобувачів освіти в командних видах спорту. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія,*

філософія». Том 14, № 1, 16-23. DOI: [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.16-23](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.16-23). <https://bit.ly/4100Pxi>

7. Візавер, В. А. (2023 б). Вплив адаптації та переживань на здоров'я студентів-першокурсників в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 3. Кропивницький: Видавництво «Код», 190-195. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.03.190*
<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/10379>

8. Візавер, В. А. (2024 а) Впровадження здоров'язберігаючих технологій в ЗВО Угорщини. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». № 3(21), 554 – 568. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-554-568](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-554-568)*
<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/10379>

9. Чичук, А. П., Візавер, В. А., & Ларіна, Т. В. (2024 б). Професійна майстерність майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 10. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 58–63. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.058*
<http://bit.ly/3X3XKv8>

10. **Візавер, В.А.,** Ларіна, Т.В., Візавер, А. Д., Чичук, А. П., & Чегіль, А. М. (2024 с). Професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка». № 12 (30), 842–851*
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-842-851](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-842-851)
<http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/17767>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Візавер, В. (2022 а). Використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти. Світові виклики сучасній освіті: матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред.: Осадченко І. І. 22–24 лютого 2022 року. Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури». Вип. 1, 18-22 <https://bit.ly/3EVTXia>

12. Візавер, В. А. (2022 б). *Формування здорового способу життя за допомогою здоров'язберезувальних технологій. Тенденції сучасної*

підготовки майбутніх учителів початкової школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.] ; [голов. ред. О. А. Комар ; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]. Умань. 40-42. <https://bit.ly/3EVTXia>

13. Візавер, В. (2022 с). *Необхідність використання здоров'язберезувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії*. «Педагогічний поступ»: матеріали II Всеукраїнського круглого столу (Луцьк, 2 червня 2022 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 73–75 <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/3.pdf>

14. Біда, О., Візавер, В., & Сироєжко, О. (2022 f). *Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язберезувальної діяльності*. Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору. Матеріали XII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців (за міжнародною участю) (Хмельницький, 24-25 листопада 2022 року / За ред. проф. О.М.Гомонюк / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, каф. психол. та педагог. Хмельницький: Каф. психол. та педагог., 65–67 <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/3.pdf>

15. Візавер, В. (2024 d). *До питання впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині*. Педагогічний поступ: збірник матеріалів IV Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю (Луцьк, 25 жовтня 2024 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 21-24. <https://surl.li/gxhqdu>

ANNOTATION

V. A. Vizaver. Preparation of Future Teachers for the Use of Health-Preserving Technologies in Higher Education Institutions of Hungary. – Qualification Research Paper in Manuscript Form.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational and Pedagogical Sciences. Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, 2025.

The dissertation presents a theoretical generalization and addresses the scientific problem of preparing future teachers to use health-preserving technologies in higher education institutions in Hungary.

In the first chapter, "Theoretical Foundations of Preparing Future Teachers to Use Health-Preserving Technologies in Higher Education Institutions," based on the analysis and generalization of scientific studies, the dissertation examines the state of research on the problem of preparing future teachers to apply health-preserving technologies in the educational process of higher education. It analyzes the genesis and essence of the phenomenon of "health-preserving technology" in the educational system from domestic and foreign perspectives and defines the structure and approaches to the classification of health-preserving technologies within the scientific discourse.

The research reveals that the preparation of future teachers to use health-preserving technologies involves a targeted educational process within higher education institutions. This process is characterized by engaging future educators in active health-oriented activities aimed at strengthening their physical, mental, and social well-being, as well as fostering their self-realization as specialists with a developed culture of health preservation.

It has been established that prioritizing the formation of a health-preservation culture in the professional training of future teachers will contribute to the modernization of the professional training system, fostering a responsible attitude toward health as the highest individual and societal value, and humanizing the cultural and educational space of the future specialist by updating health-preserving

technologies. Theoretical foundations of future teachers' readiness to implement the concept of health preservation in their professional activities should be based on modernized health-preserving technologies and a harmonious combination of educational, developmental, and pedagogical influences, which manifest through educational, research, and extracurricular activities in higher education institutions. This highlights the need to reveal the essence and genesis of the "health-preserving technology" phenomenon in domestic and international contexts.

The analysis of scientific sources demonstrates the diversity of existing health-preserving technologies presented in the works of domestic and foreign scholars. The author's definition of the concept of "health-preserving technologies" is based on the constructive idea proposed by scholars, according to which educational health-preserving technologies are those that benefit learners within the educational process, serving as a "safety certificate for any educational technology in terms of health" (as per A. Mityaeva).

It has been summarized that the variety of interpretations of the concept of "health-preserving technologies" necessitates an examination of their structure and classification approaches within the scientific discourse. The conducted analysis of classifications in the field of health preservation indicates the absence of a universal approach. During the research, the structure and classification approaches to health-preserving technologies within the scientific discourse were characterized, involving the synthesis of all areas of a future teacher's activities related to physical education and health improvement work with students.

In the second chapter, "Organizational and Methodological Foundations for Preparing Future Primary School and Physical Education Teachers to Use Health-Preserving Technologies in Higher Education Institutions in Hungary," the dissertation characterizes the regulatory and methodological foundations of pedagogical education development in Hungary in the context of health preservation from a historical perspective and analyzes the practice of implementing health-preserving technologies in teacher training programs in Hungary.

A range of provisions is examined, presenting the fundamental principles of health-preservation methodology and the application of health-preserving technologies in Hungary's post-industrial society. It is revealed that in Hungary, the development of public health is determined by five criteria (Charta, 1986): individual health development skills, the influence of societal actions on human health, a health-preserving environment, preventive healthcare, and health-supportive policy.

Research by Hungarian scholars confirms the need to focus on strengthening students' health, implementing effective methods to improve their behavior regarding personal health, and integrating these practices into the daily life of educational institutions.

It has been established that Hungary has developed various programs aimed at ensuring and promoting a healthy lifestyle and strengthening public health. The analysis of scientific sources reveals that physical education and healthy lifestyles began to be integrated into Hungary's educational process as early as the 17th century in the city of Sárospatak, while health science was introduced as a subject in Hungarian curricula in the early 19th century.

The results of Hungarian scholars' research on teacher training curricula, physical education and upbringing programs from 1869 to 2017, and the health status in Hungary (as concluded by Varshanyi and Vitroi, 2017) are summarized. Health-promoting measures for strengthening public health in Hungary have been systematized, covering primary, secondary, and higher education, preventive medical services, community-level efforts, organizational improvements, public health-interest initiatives, environmental health measures, and economic regulatory activities.

The necessity of analyzing the practice of implementing health-preserving technologies in the teacher training process in Hungary has been emphasized. It was found that higher education institutions (HEIs) in Hungary, particularly in pedagogical specialties, utilize the following health-preserving technologies within their educational processes: innovative learning technologies, health-preserving

technologies, wellness technologies, and technologies aimed at fostering a culture of health.

It has been established that Hungarian HEIs view health-preserving technologies as an integral part of pedagogical education. They develop goals, content, and methods for promoting a healthy lifestyle and address health preservation issues within the Hungarian education system. These technologies are also seen as a means of organizing and modeling the educational process and as a set of guidelines that ensure the effectiveness of learning while simultaneously preserving the health of students.

It has been revealed that after Hungary's accession to the European Union, universities' attitudes toward student health preservation underwent significant changes. This shift is evidenced by a higher education project that initiates changes within educational institutions across three dimensions: attitudes toward health as a value and as a new element in student training across various specialties (knowledge, skills, attitudes, and responsibility) necessary not only for their professional roles but also for educating the younger generation about leading a healthy lifestyle through the implementation of health-preserving technologies; the development of health-related educational materials and the integration of health-preserving technologies into existing curricula according to chosen areas of study (specializations); and, based on international experience, the development of a package of proposals for implementing health-preserving technologies. These dimensions reflect the key vectors of health-preserving technology implementation in the teacher training programs of Hungarian HEIs.

Among the educational health-preserving technologies, Hungarian higher education institutions prioritize physical wellness and mass sports activities. Particular attention is given to involving student self-governance, appointing individuals responsible for mass sports activities in dormitories, and engaging student activists in physical and sports-related work.

The analysis of the use of health-preserving (wellness-preserving) technologies in Hungarian HEIs has identified distinct general attributive features:

focus on achieving a health-enhancing effect, innovativeness, emotional engagement, mobility, integration and modification, adaptability to the student population, simplicity and accessibility, monitoring, collaboration, and effectiveness.

In the third chapter, "Extrapolation of the Hungarian Experience in Preparing Future Teachers to Use Health-Preserving Technologies in Ukrainian HEIs," the study analyzes the current state of preparing future teachers to use health-preserving technologies in HEIs of Hungary and Ukraine. It substantiates the potential for transforming constructive ideas from Hungary's experience in training future primary school and physical education teachers to use health-preserving technologies and adapting them for the Ukrainian higher education system.

It has been established that in Ukrainian HEIs, the educational and professional program "Primary Education" at the first (bachelor's) level of higher education aims to develop the ability to utilize physical activity for active recreation and maintaining a healthy lifestyle. It emphasizes the integration and application of subject-specific knowledge as the foundation for the health-preserving and physical education areas of the State Standard for Primary Education, selecting optimal forms, methods, technologies, and tools to develop key and subject-specific competencies among younger students.

The educational and professional programs "Secondary Education (Physical Education)" and "Physical Education and Sports" at the first (bachelor's) level of higher education are designed to develop the ability to maintain overall physical activity and health. They aim to improve students' health through new forms of physical activity, adherence to sanitary and hygienic norms and rules, balanced nutrition, and other healthy lifestyle factors. These programs prepare future teachers to organize wellness and recreational physical activities for various population groups and to enhance the health of people of different ages and genders through physical activity, rational nutrition, and other health-promoting factors. Moreover, they emphasize the application of modern management technologies in the field of physical education and sports.

It has been established that Hungarian universities have developed their own health-preservation concept to address wellness and sports-related tasks, helping students adopt a healthy lifestyle, participate in sports events, and study the fundamentals of health. This concept is implemented by educational institutions, physical education leaders, associations, student self-governance bodies, and sports offices in three key directions: educational tasks (physical education classes), recreational sports, and providing competitive sports opportunities for high-level student athletes.

Using examples from leading higher education institutions in Hungary, such as the University of Debrecen and Eötvös Loránd University (Budapest), the dissertation examines the potential for physical education and the integration of health-preserving technologies in the teacher training process, particularly for future primary school and physical education teachers.

It was found that Hungarian HEIs work closely with sports clubs to improve physical wellness programs and implement health-preserving technologies within the student environment. Based on a survey of students, an analysis was conducted on the capabilities of the Budapest University Athletic Club (BUAC) regarding its main goals, types of activities, students' sports habits and needs, and the most popular sports among students.

The study analyzed the teacher training programs for future primary school educators at Eötvös Loránd University (Budapest) and the physical education curricula of the Faculty of Primary Education at Kaposvár University (bachelor's degree, full-time studies) to assess how well students are prepared to implement health-preserving (wellness-preserving) technologies in their future professional activities. The competencies that primary school teachers should possess in the area of health preservation were identified.

It has been identified that the implementation of health-preserving technologies in the preparation of future teachers in Hungarian HEIs occurs along four key directions: educational, informational, advisory-health, and coordination.

To assess the awareness of concepts such as health, a healthy lifestyle, and the impact of physical wellness activities on health preservation among students from higher education institutions in Hungary and Ukraine, a survey was conducted involving 134 students (future teachers specializing in *013 Primary Education* and *014 Physical Education*), including 101 students from Ukrainian HEIs and 33 from Hungarian HEIs.

The analysis of the current state of future teachers' preparation for using health-preserving technologies in Ukrainian and Hungarian HEIs highlighted common problems, differences, and positive trends related to the issue. This analysis emphasized the need to transform the positive experience of preparing future teachers in Hungary into Ukrainian higher education. Constructive ideas from Hungary's experience in training future primary school and physical education teachers to use health-preserving technologies have been identified and illustrated through examples, such as the adaptation of Hungarian best practices at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute within the framework of the international ERASMUS+ academic mobility program for students and teachers.

Scientific novelty of the research results lies in the fact that the dissertation, for the first time:

- Conducts a comprehensive comparative-pedagogical analysis of the problem of preparing future teachers to use health-preserving technologies in Hungarian and Ukrainian HEIs; traces the genesis of the “health-preserving technology” phenomenon in the educational system within the context of domestic and international experience and identifies effective health-preserving technologies (health culture technologies, medical and hygienic, life safety technologies, health-saving educational technologies); outlines the possibilities of using constructive ideas from the Hungarian experience in the educational practice of Ukraine;
- Outlines the key vectors for implementing health-preserving technologies during teacher training by analyzing the Bologna Process and Hungary's legal framework;

- Analyzes the experience of Hungarian HEIs in organizing the educational process for preparing teachers to use health-preserving technologies;
- Clarifies the concept of “health-preserving technology” as a set of principles, techniques, and methods of pedagogical work that, supplementing traditional teaching and educational technologies, introduce health-preserving features without harming the health of students and teachers. These technologies help optimize the balance of static and dynamic loads, foster positive motivation among future teachers to promote health knowledge, and create safe conditions within the higher education environment:
  - further development has provided provisions for the implementation of an interdisciplinary approach in the context of transforming the constructive ideas of the Hungarian experience of training future teachers to use health-saving technologies into the educational practice of Ukraine.

Practical significance of the research lies in identifying constructive positive ideas from Hungarian experience that can be creatively applied in preparing future teachers in Ukrainian HEIs for the use of health-preserving technologies. A study-based textbook titled “The Problem of Preparing Future Teachers to Use Health-Preserving Technologies in Higher Education Institutions of Hungary” was developed and will be of interest to those open to changes in promoting a healthy lifestyle and those aware of their social responsibility regarding personal and student health preservation. The textbook also explores mechanisms and forms of health improvement and the implementation of health-preserving technologies.

The dissertation materials can be used in delivering lectures on the theory and history of pedagogy, comparative pedagogy, theory and methods of physical education, and in generating new knowledge through interdisciplinary synthesis in the area of health preservation. They can also be applied in the context of academic mobility programs between Ukrainian and Hungarian HEIs, including European programs in higher education, as well as in the development of methodological recommendations and teaching aids.

Keywords: use of health-preserving technologies, higher education institutions in Hungary, health preservation and strengthening, healthy lifestyle, health-oriented activities, health-preservation culture, future primary school teacher, preparation, physical education, physical culture and sports.

LIST OF PUBLISHED WORKS ON THE DISSERTATION TOPIC

Textbook

1. Vizaver, V. A. (2024). *The problem of preparing future teachers to use health-preserving technologies in higher education institutions*. Lutsk: Ivanyuk V. P.

Articles in professional scientific publications of Ukraine included in international scientometric databases

2. Vizaver, V. (2021). The use of health-preserving technologies in the educational process of higher education institutions during the pandemic. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies: Scientific Journal*. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko Publishing. No. 9 (113), 14-26. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/014-025>
3. Vizaver, V. (2022). The problem of using health-preserving technologies in the educational process of higher education in psychological and pedagogical research. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, Issue 200, 186-192. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-186-192>
4. Kuchai, T., Honcharuk, V., Kuchai, O., **Vizaver, V.**, & Syroezhko, O. (2022 d). The formation of ecological culture among future professionals in the modern educational space. *Bulletin of Hlushkov National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko. Pedagogical Sciences*, Issue 50, 86-91. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-86-91>
5. Vizaver, V. A. (2023). Introduction of modern health-preserving technologies in higher education institutions: Trends in training future primary school teachers. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, Issue 4, Uzhhorod-

Kropyvnytskyi: Publishing House "Kod," 110-116. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.110

6. Bida, O., Shevchenko, O., Syroezhko, O., Shovsh, K., & **Vizaver, V.** (2023 a). Theory and methods of organizing group interaction of students in team sports. *Scientific Journal "Humanities Studies: Pedagogy, Psychology, Philosophy,"* Vol. 14, No. 1, 16-23. DOI: [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.16-23](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.16-23)
<https://bit.ly/4100Pxi>

7. Vizaver, V. A. (2023 b). The impact of adaptation and emotional experiences on the health of first-year students in the educational environment of higher education institutions. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, Issue 3, Kropyvnytskyi: Publishing House "Kod," 190-195. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.03.190

8. Vizaver, V. A. (2024 a). The implementation of health-preserving technologies in Hungarian higher education institutions. *Bulletin of Science and Education. Series: Pedagogy*, No. 3(21), 554-568. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-554-568](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-554-568)

9. Chychuk, A. P., **Vizaver, V. A.**, & Larina, T. V. (2024 b). Professional skills of future physical education teachers. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, Issue 10, Uzhhorod-Kropyvnytskyi: Publishing House "Kod," 58-63. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.058

10. Vizaver, V. A., Larina, T. V., Vizaver, A. D., Chychuk, A. P., & Chehil, A. M. (2024 b). Professional development of future physical education teachers. *Topical Issues in Modern Science. Series: Pedagogy*, No. 12(30), 842-851. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-842-851](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-842-851)

Scientific works presenting the testing of the dissertation materials:

11. Vizaver, V. (2022 a). The use of health-preserving technologies in higher education institutions. *Global Challenges in Modern Education: Materials of the Second International Scientific-Practical Conference* / Chief Editor: Osadchenko I. I., February 22-24, 2022. Uman: Public Organization "International Association of Modern Education, Science, and Culture," Issue 1, 18-22.

12. Vizaver, V. A. (2022 b). Forming a healthy lifestyle through the use of health-preserving technologies. *Trends in Modern Training of Future Primary School Teachers: Materials of the All-Ukrainian Scientific-Practical Online Conference* (October 6-7, 2022) / Ministry of Education and Science of Ukraine, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, Faculty of Primary Education, 40-42.

<https://fpo.udpu.edu.ua/images/2022/nauka/naukZax/zbir0607.pdf>

13. Vizaver, V. (2022 c). The necessity of using health-preserving technologies in the educational process of higher education during the pandemic. *Pedagogical Progress: Materials of the II All-Ukrainian Roundtable* (Lutsk, June 2, 2022) / Edited by Prof. Prima R. M. Lutsk: FOP Mazhula Yu. M., 73-75.

14. Bida, O., **Vizaver, V.**, & Syroezhko, O. (2022 f). Preparing future professionals for health-preserving activities. *Formation of the Personality of a Modern Specialist as a Subject of Self-Creation in the Context of the Educational Space. Materials of the XII All-Ukrainian Scientific-Practical Conference of Higher Education Students and Young Scientists* (with international participation) (Khmelnyskyi, November 24-25, 2022) / Edited by Prof. O. M. Homonyuk, 65-67.

15. Vizaver, V. (2024 d). On the issue of implementing health-preserving technologies in the educational process of teacher training in Hungary. *Pedagogical Progress: Collection of Materials from the IV All-Ukrainian Roundtable with International Participation* (Lutsk, October 25, 2024) / Edited by Prof. Prima R. M. Lutsk: FOP Mazhula Yu. M., 21-24.

ЗМІСТ

ВСТУП	27
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	37
1.1. Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи як наукова педагогічна проблема	37
1.2. Генеза і сутність феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти: вітчизняній та зарубіжній досвід.....	46
1.3. Структура та підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі.....	63
Висновки до першого розділу.....	70
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УГОРЩИНИ	73
2.1. Нормативно-методичне підґрунтя розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі.....	73
2.2. Практика впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині.....	88
2.3. Стан підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини та України.....	108
Висновки до другого розділу.....	131
РОЗДІЛ 3. ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ УГОРСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗВО УКРАЇНИ	137

3.1. Особливості угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти.....	137
3.2. Трансформація позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу.....	156
Висновки до третього розділу.....	177
ВИСНОВКИ	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	188
ДОДАТКИ	211

ВСТУП

Реалії інтенсивних змін соціокультурного простору суспільства ХХІ століття актуалізують проблему здоров'я людини як глобальної, життєво важливої, стратегічні освітні ініціативи у площині здоров'язбереження і, відповідно, визначають нові вимоги до підготовки вчителя, який відповідально ставиться до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності.

У системі сучасної освіти одним із пріоритетних спрямувань державної політики на шляху до європейського майбутнього в єдиному освітньому просторі є модернізація закладів вищої освіти, зумовлена потребою досягнення високої якості освіти, підготовки конкурентноспроможного, високоосвіченого фахівця, здатного раціонально організувати життєдіяльність, культивувати загальнолюдські цінності щодо збереження та зміцнення здоров'я зростаючого покоління через пошук механізмів і форм оздоровлення, упровадження здоров'язберезувальних технологій.

Важливість пошуку механізмів адаптації позитивного зарубіжного досвіду до нових реалій декларується низкою законодавчо-нормативних актів, як-от: Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2024), Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024). Концептуальні маркери здоров'язберезувальної діяльності представлені в документах, ухвалених на державному рівні: Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (2022) тощо.

Важливим кроком у декларуванні проблеми збереження здоров'я, застосування здоров'язберезувальних технологій, які сприяють розвитку ціннісного ставлення до власного здоров'я людини є «Європейська політика та стратегії для 21 століття «Здоров'я – 2020» (World Health Organization. Regional office for Europe, 2013).

Нагальні проблеми, пов'язані з реалізацією здоров'язберезувальних стратегій, багатогранно представлені в науковому дискурсі: Н. Белікова, О. Біда, Н. Бідюк, С. Бобровник, М. Божик, Т. Васютіна, Н. Денисенко, О. Диканова, П. Джуринський, Л. Іщенко, Н. Карапузова, О. Ландо, Т. Осадченко, Р. Пріма, О. Садовець, А. Циплюк та ін. (теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів); Т. Бережна, О. Вакуленко, І. Глинянова, В. Горащук, Л. Жаліло, Н. Комарова, Р. Левін, В. Оржеховська, І. Солоненко, О. Яременко (формування здорового способу життя); О. Базильчук, Ю. Драгнєв, С. Кириленко, В. Магін, О. Міхеєнко, В. Скумін та ін. (специфічні аспекти феномену «здоров'я», у ракурсі валеології, фізичної культури та спорту) тощо.

Вагоме теоретичне й практичне значення в контексті дослідження мають наукові праці українських учених-компаративістів: Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Л. Дяченко, Ю. Клименко, К. Котун, М. Марусинець, Н. Мукач, О. Огієнко, О. Сулима, Н. Постригач та ін. Низкою досліджень студіюються питання впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес закладів освіти: О. Литвиненко, О. Пилипишин, Н. Поліщук, Л. Себало, І. Рашковська, Т. Шаповалова та ін.

Пошук ефективних шляхів впровадження здоров'язберезувальних технологій аналізується у наукових працях як вітчизняних (Н. Беседа, В. Бобрицька, О. Ващенко, О. Дубогай, І Єрохіна, С. Лопасенко та ін.), так і угорських дослідників (R. Ádány, V. Buda, K. Kovács, E. Husti, L. Patyán, Z. Píkó, K. Pfau, J. Vitroi, P. Vávsanyi, A. Wenger).

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що в європейських країнах, де соціально-економічний розвиток досить високий, змінюються підходи до здоров'язбереження, впровадження здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти, зокрема Угорщини, що має вирішальне значення з позиції громадського здоров'я сучасного суспільства. Однак ця проблема не поставала предметом системного вивчення.

Професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти Угорщини здійснюється згідно з вимогами законодавчої бази. Основними нормативно-правовими документами, які регулюють професійну підготовку вчителів в Угорщині є: Закон «Про вищу освіту» (2021 р.); Постанови уряду Угорщини «Про вимоги до професійної підготовки вчителів» 1997 р.); «Про освітні й кваліфікаційні вимоги до бакалаврської і магістерської підготовки» (2006 р.); «Про систему підготовки вчителів. Спеціалізації і порядок викладання навчальних курсів» (2012 р.); «Про виконання в освітніх закладах Закону ХХХ.111 за 1992 р. про кар'єрну систему педагогів та юридичне становище службовців» (2013 р.); постанова Міністерства людських ресурсів Угорщини «Про спільні вимоги до підготовки педагогів та підготовчі й вихідні вимоги до певних педагогічних факультетів» (2016 р.).

Заклади вищої освіти Угорщини, зокрема, найбільший університет Угорщини (Будапештський університет ім. Лоранта Етвеша) мають конструктивні напрацювання щодо реалізації концепції «Університет сприяння здоров'ю», спрямованої на забезпечення і сприяння формуванню власного здоров'я студентів, підтримку їхнього здорового способу життя, створення умов для цього через різні форми консультування, спортивно-рекреаційної діяльності, здорового дозвілля та вдосконалення спортивної майстерності; проведення досліджень у галузі здоров'язбереження та пошуків інноваційних підходів; створення координаційної Ради зі сприяння здоров'ю серед студентської молоді.

У ХХІ столітті перед системою освіти України гостро постало питання вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. Поряд із використанням усього кращого із вітчизняної системи освіти, важливого значення набуває осмислення та виявлення прогресивних ідей зарубіжних інноваційних педагогічних технологій, зокрема у площині здоров'язбереження.

Поєднання надбань української педагогічної науки і творчого використання закордонного досвіду є перспективним шляхом успішного оновлення системи підготовки вчителів України та їх готовності до

впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Науковий аналіз порушеної проблеми й досвід професійної діяльності дозволили виявити *суперечності* у вітчизняному освітньому просторі стосовно міжнародного вектору розвитку системи педагогічної освіти, вдосконалення підготовки майбутніх учителів, зокрема, між:

– визнанням соціальної важливості підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у контексті реалій і потреб Нової української школи та недостатнім рівнем впровадження кращих освітніх новацій європейського досвіду, зокрема Угорщини, у процесі модернізації національної системи педагогічної освіти;

– доцільністю реформаційних трансформацій у національній системі педагогічної освіти, відповідно до стандартів Європейського Союзу (ЄС), для окреслення потенційних якісних змін та недостатньо обґрунтованим теоретичним підґрунтям підготовки майбутніх учителів у площині здоров'язбереження на тлі еволюції Нової української школи;

– затребуваністю майбутніх учителів із високим рівнем підготовленості до використання здоров'язбережувальних технологій та недостатністю трансдисциплінарних освітніх програм здоров'язбережувальної спрямованості у закладах вищої освіти України.

Актуальність проблеми, яка полягає в можливості творчого використання досвіду Угорщини щодо підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тему

дослідження затверджено на засіданні вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 8 від 10.11.2021 року).

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини.

Предмет дослідження – зміст і технології здоров'язбережувальної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти Угорщини.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти та обґрунтуванні можливостей творчого використання прогресивних ідей цього досвіду в Україні.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан опрацювання проблеми підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи в педагогічній теорії та практиці.

2. Проаналізувати генезу і сутність феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у вітчизняному та зарубіжному досвіді.

3. Визначити структуру та підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі.

4. Схарактеризувати організаційно-методичні основи підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини.

5. Обґрунтувати можливості екстраполяції конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України.

Для виконання визначених завдань було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури) з метою обґрунтування вихідних положень дослідження;

інтерпретаторсько-аналітичний метод, на основі якого здійснювалося вивчення українських та зарубіжних джерел із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення; *емпіричні* (опитування, спостереження, аналіз нормативних документів, результатів діяльності з метою визначення стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України та Угорщини; *метод порівняльно-історичного аналізу*, який дозволив виявити генезу і сутність феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у вітчизняному та зарубіжному досвіді; *прогностичні* з метою обґрунтування можливостей поширення конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України.

Джерельну базу дослідження становлять:

- законодавчі акти і нормативно-правові документи; документи центральних органів управління освітою Угорщини та України;
- довідкова література ЗВО: навчальні плани, програми; матеріали наукових конференцій з проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи та фізичного виховання в Угорщині; довідково-енциклопедична література Угорщини;
- матеріали угорської періодики з проблеми дослідження та інші документальні матеріали, видані в Угорщині;
- статистичні матеріали міжнародних і вітчизняних статистичних бюро, інформаційні ресурси мережі Інтернет, словники, довідники;
- джерела із бібліотечних фондів: Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. Сухомлинського, Національної парламентської бібліотеки України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі *вперше*:

- виконано цілісний порівняльно-педагогічний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини та України; простежено генезу

феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у площині вітчизняного й зарубіжного досвіду, виявлено ефективні здоров'язбережувальні технології (технології культури здоров'я, медико-гігієнічні, технології безпеки життєдіяльності, здоров'язбережувальні освітні технології), окреслено можливості використання конструктивних ідей угорського досвіду в освітній практиці України;

– *уточнено* сутність поняття «здоров'язбережувальна технологія» як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, сприяючи оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень, формуванню позитивної мотивації у майбутніх учителів до культивування у них знань з основ здоров'я, створюючи безпечні умови перебування здобувачів освіти у закладі вищої освіти;

– *удосконалено* навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів в Україні на основі виявлених прогресивних ідей угорського досвіду (ресурсні можливості технологій навчання, напрями реалізації здоров'язбережувальних технологій, проєкт «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я»);

– *подальшого розвитку* набули положення щодо реалізації міждисциплінарного підходу в контексті трансформації конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітню практику України.

Практичне значення дослідження полягає у виокремленні конструктивних ідей угорського досвіду, які можна творчо застосовувати в підготовці майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у вітчизняних закладах вищої освіти; розробці на основі дослідницьких матеріалів навчального посібника «Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини», який буде цікавим усім, хто відкритий до

змін у площині формування здорового способу життя, хто усвідомлює свою соціальну відповідальність щодо власного здоров'язбереження і здобувачів освіти через пошук механізмів і форм оздоровлення, упровадження здоров'язбережувальних технологій.

Матеріали дисертації можуть бути використані у процесі читання лекцій із теорії та історії педагогіки, порівняльної педагогіки, теорії і методики фізичного виховання, у контексті академічної мобільності між ЗВО України та Угорщини, в тому числі в рамках європейських програм в галузі вищої школи, при розробці методичних рекомендацій та навчальних посібників.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/45 від 05.12.2024 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 3376 від 05.12.2024 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 306/2024 від 05.12.2024 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 540/02-13 від 09.12.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. В опублікованій у співавторстві з Т. Кучай, В. Гончарук, О. Кучай, О. Сироєчко статті дисертанткою актуалізовано увагу на глобальній проблемі екологічного виховання та основних принципах збереження навколишнього природного середовища, опрацьовано мету і завдання екологічної підготовки фахівця, що має розкривати важливість екологічної освіти відповідно до нових підходів, визнаних у міжнародній педагогічній практиці; у публікації за співавторства з О.Бідою, О. Шевченко, О. Сироєчко, К. Шовш здобувачкою обстоюється ідея прищеплення любові до спорту, підвищення рівня фізичного розвитку людини, фізичної підготовленості й стану здоров'я здобувачів освіти, який має чітку тенденцію до постійного погіршення, здійснення якісної підготовки фахівців та організації фізкультурно-спортивних заходів; у статті (співавтори А. Чичук, Т. Ларіна) дисертанткою розглядаються питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури як процес становлення їх особистості,

розвитку загальної та професійно-педагогічної культури і формування основ педагогічної майстерності; у статті (співавтори Т. Ларіна, А. Чичук, А. Чегіль) авторкою наголошується на необхідності навчання здобувачів освіти збереженню і зміцненню здоров'я, бути фізкультурно і спортивно активними; у співавторстві з О. Бідою, О. Сироежко здобувачкою обгрунтовано питання підготовки студентської молоді до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі вищої школи, створення умов для ефективної реалізації її потенціалу, формування потреби до регулярних занять оздоровчої та рекреаційної спрямованості, розвитку професійно значущих кондицій і збереження рівня здоров'я. Ідеї співавторів у дисертації не використано.

Апробація дослідження. Основні результати дисертації представлено в доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях, круглих столах різного рівня: *міжнародна* – II Міжнародна науково-практична конференція «Світові виклики у сучасній освіті». Випуск 1. (Умань, 2022),

всеукраїнські – всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (Умань, 2022), XII всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих науковців (за міжнародною участю) «Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору» (Хмельницький, 2022), II Всеукраїнський круглий стіл «Педагогічний поступ» (Луцьк, 2022), IV Всеукраїнський круглий стіл «Педагогічний поступ» з міжнародною участю (Луцьк, 2024).

Результати обговорювалися на засіданні кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету (2021–2024 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження представлено в 15 публікаціях: 1 навчальний посібник, 9 статей у фахових виданнях України у галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 5 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (188 найменувань, із них 46 іноземною мовою), 6 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, зокрема 164 сторінок основного тексту. Дисертація містить 10 таблиць та 26 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи як наукова педагогічна проблема

Сучасна вища школа сьогодні має формувати соціально активну, високоморальну, інтелектуально й фізично розвинену особистість, яка демонструє готовність якісно провадити професійну діяльність. З таких позицій актуалізуються питання підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, що пов'язана передусім зі збереженням і зміцненням здоров'я здобувачів освіти.

Логіка наукового викладу спонукає до з'ясування дефініції поняття «підготовка» у площині порушеного питання.

У довідкових (словникових) джерелах поняття «підготовка» здебільшого характеризується як дія, спрямована на забезпечення, здійснення, проведення, виконання чогось. За великим тлумачним словником сучасної української мови термін «підготовка» трактується як дія за значенням підготувати; запас знань, навичок, досвід та ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності (Великий тлумачний словник української мови, 2004, с. 767). У педагогічному контексті поняття «підготовка» визначається як «діяльність, спрямована на навчання, надання необхідних знань» (Соціолого-педагогічний словник, 2004, с. 202).

Щодо авторських трактувань привертає увагу позиція О. Попової, згідно з якою поняття «підготовка» розглядається як спеціальне навчання, процес, у ході якого здійснюється навчання (виховання) учня / студента, формування його особистості, здобуття ним необхідних знань, умінь і навичок (автоматизованих умінь, здобутих у процесі систематизованого «навчання-

виховання»); результатом такого навчання є підготовленість того, кого навчали (виховували) (Попова, 2017, с. 26).

Вочевидь, результатом підготовки є готовність, що за довідниковою літературою характеризується як «стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 137); «як стан готового і бажання зробити що-небудь» (Великий тлумачний словник української мови, 2004, с.194); «знаходиться у стані, близькому до чого-небудь; заздалегідь продуманий, підготовлений, складений; уже склався, набув досвіду, досяг високої майстерності» (Великий тлумачний словник української мови, 2004, с. 257).

Феномен «готовність» розуміється вченими як особливий психічний стан особистості, наявність моделі щодо структури відповідної дії та спрямованості на її виконання (Данилко, 2003). Професійна готовність характеризується як цілеспрямоване вираження особистості, що акумулює настанову, погляди і переконання в необхідності формування здорового способу життя, систему відносин, мотивацію, емоційно-вольові та розумові якості, відповідну професійну компетентність і навички та вміння її практичного втілення в роботі зі школярами (Данилко, 2003, с. 26-32).

Відтак, термін «готовність», на наш погляд, збагачує поняття «підготовка», позаяк, згідно із словниковими і науковими виданнями, є важливою умовою ефективного виконання будь-якої діяльності.

Реалії сьогодення диктують нові вимоги й підходи до кадрового забезпечення освітньої галузі. Спробою наукової спільноти сформуваати адекватну відповідь на суспільні виклики є актуалізація досліджень, що різноаспектно представляють здоров'язбережувальні стратегії в процесі підготовки майбутніх педагогів.

У контексті дослідження заслуговують на увагу наукові розвідки, що презентують можливості здоров'язбережувального навчання, здоров'язбережувальних технологій в удосконаленні системи підготовки педагогів різного професійного спрямування до здоров'язбережувальної

діяльності, а саме: майбутніх учителів початкових класів, фізичної культури, природничих дисциплін, педагогів професійного навчання, соціальних педагогів тощо.

Так, у наукових студіях Б. Долинського (2011) обстоюється думка про те, що під час професійної підготовки майбутніх учителів необхідно створювати такі педагогічні умови, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я студентів і формуванню їхньої готовності до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі початкової школи (Долинський, 2011, с. 257).

У ракурсі зазначеного є підстави стверджувати, що реалізація запиту сучасного українського суспільства на особистість, здатну до здорового способу життя та соціальної активності, можлива лише за сформованості готовності майбутнього вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій навчання.

Посутній інтерес становить наукова праця О. Цибульської (2021), присвячена вивченню проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження. При цьому конструктивним вважаємо витлумачення авторкою досліджуваного феномену як інтегративного утворення, що містить сукупність особистісних якостей, психолого-педагогічних знань і вмінь, які вможливають провадження майбутньої професійної діяльності в просторі початкової школи, що спрямована на виховання в молодших школярів культури здоров'язбереження. Готовність до здоров'язбережувальної педагогічної діяльності потрактована дослідницею як соціально-професійна позиція вчителя, що охоплює світоглядні позиції, переконання, усвідомлення суспільного обов'язку й громадянської відповідальності за формування особистості молодшого школяра, інтелектуальну активність і потребу в здоров'ятворчій та екологічній самоосвіті, захопленість педагогічною роботою, організаторські здібності (Цибульська, 2021, с. 3).

Привертає увагу дослідження Т. Осадченко «Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язберезувального середовища початкової школи» (Осадченко, 2017), в якій дослідниця переконує в доцільності потреби теоретичної розробки шляхів удосконалення системи професійної педагогічної освіти з метою підготовки майбутнього вчителя до практичного втілення ідеї здоров'язбереження нації на всіх етапах освітньої діяльності (Осадченко, 2017, с. 3).

У контексті порушеної проблеми викликає зацікавлення дослідження О. Філіпп'євої (Філіпп'єва, 2007) щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів. Конструктивним нам видається висновок ученої, що в системі вищої педагогічної освіти залишаються суттєві резерви навчального процесу, які важливо ефективно використовувати з метою покращення аналізованого процесу і є суттєвими у ракурсі втілення ідеї здоров'язбереження, позаяк пов'язані з формуванням відповідального ставлення до питань валеологічного виховання, забезпечення необхідної інформованості майбутніх учителів та їхньої практичної підготовки до вирішення питання валеологічного впливу на учнів, опанування головних напрямів здоров'язбереження з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей молодших школярів.

За слушним зауваженням І. Щербини (Щербина, 2017), у змісті підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання молодших школярів має бути використана інформація про засоби навчання, що знижують навчальне перевантаження, підвищене стомлення, стимулюють працездатність і функціональні можливості організму учнів, оптимізують процес навчання з урахуванням їхніх можливостей і здібностей.

Використання різноманітних дидактичних засобів, наголошує автор, повинно бути спрямоване на здоров'язбереження, підтримку стійкості працездатності, підвищення якості успішності, на збільшення рухової активності в освітньому процесі (Щербина, 2017, с. 50), що потребує оцінки

майбутнім учителем себе як суб'єкта здоров'язбережувальної діяльності, тобто переосмислення та коригування власних професійних дій.

Автори монографії «Теорія і методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах», обґрунтовуючи актуальність порушеної проблеми, наголошують: «сучасна професійна педагогічна освіта має забезпечити підготовку кожного майбутнього вчителя фізичної культури до використання різноманітного спектру здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності» (Усатова, Ведмедюк & Ткаченко, 2019, с. 5).

Не можемо оминати увагою ще одне монографічне видання за авторства О. Безкопильного (Безкопильний, 2020), що висвітлює теорію й методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Дослідник, аналізуючи наукову літературу, вказує на те, що в публікаціях останніх років представлено значну кількість освітніх програм і технологій, що забезпечують збереження здоров'я учня в процесі навчання в школі, однак у роботах, що висвітлюють проблеми підготовки педагогів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в освітніх установах, фрагментарно розглянуті питання організації здоров'язбережувального навчання; формування систем і моделей здоров'язбережувальної діяльності в освітніх установах; готовності педагогів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності; реалізації валеологічного компонента професійної підготовки, що підтверджує важливість і актуальність порушеної ним проблеми (Безкопильний, 2020, с. 21).

І. Корженко (Корженко, 2015) у контексті проблеми підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, спираючись на дослідження науковців (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Кондрашова та ін.), визначає поняття *«готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі»* як інтегроване, стійке утворення особистості майбутнього учителя, що характеризує його

психологічні якості (психологічна складова), професійні знання (науково-теоретична складова), уміння та навички (практична складова), які забезпечують формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Близькою нам є позиція Л. Височан (Височан, 2014), яка обстоює думку про те, що «в освітньому просторі вищого навчального закладу потрібно створити умови, які сприятимуть формуванню в майбутніх учителів правильного ставлення до здоров'я як основної цінності людини, що суттєво стимулюватиме їхню рефлексивну діяльність та усвідомлення особистої відповідальності за здоров'я своїх вихованців. Потрібно також навчити майбутніх педагогів опановувати вміння й навички комплексної діагностики здоров'я школярів, корекції виявлених порушень у їхньому фізичному, психічному й соціальному здоров'ї» (Височан, 2014, с. 35).

Щодо підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, то серед наукового дискурсу виокремлюємо студії (Дяченко-Богун, 2015), що висвітлюють сутнісні характеристики та етапи підготовки майбутніх учителів означеного профілю, зокрема: пропедевтичний, аналітико-практичний, корекційно-технологічний, де розв'язуються певні педагогічні завдання, які враховують як послідовність професійної соціалізації майбутнього фахівця, так і специфічні ознаки вікового й особистісного зростання майбутнього учителя. Деталізуємо цю авторську позицію.

Головною метою *пропедевтичного* етапу підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, зауважує автор, є забезпечення прискореного пристосування студентів до нових умов навчання, підвищення власної здоров'язбережувальної компетентності як гарантії успішного навчання та пропедевтики професійних захворювань у майбутньому.

Характерною особливістю *аналітико-практичного етапу* є актуалізація здоров'язбережувальної спрямованості знань, навичок та вмінь

здобувачів вищої освіти з природничих і суспільних дисциплін. Одним із завдань цього етапу є формування технологічних та організаційних навичок, вміння критичного аналізу різних джерел інформації, самостійної роботи, тобто формування у студентів практичного досвіду здоров'язбережувальної діяльності та розбудови відповідного середовища на базі актуалізації здоров'язбережувальної спрямованості знань, навичок та вмінь.

Корекційно-технологічний етап забезпечує формування практичних навичок використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності, готовності майбутнього вчителя до міждисциплінарного підходу у вирішенні питань збереження здоров'я школярів, пошук індивідуального стилю реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти (Дяченко-Богун, 2015)

За твердженням І. Царенко (Царенко, 2016), вирішення завдань здоров'язбереження у системі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання базується на компетентнісному підході як системоутворювальному чиннику розвитку особистісних якостей студентів і формування позитивного ставлення до здоров'я людини. При цьому дослідниця, зазначаючи, що поняття «бути компетентним» передбачає глибокі знання певної галузі науки та вміння їх застосовувати на практиці, пропонує під здоров'язбережувальною компетентністю розуміти інтегровані якості особистості, що мають складну системну організацію та є сукупністю і взаємодією мотиваційного, когнітивного і діяльнісного компонентів готовності студентів до здійснення майбутньої професійної діяльності в напрямі здоров'язбереження учнів і вихованців. Рівні сформованості цих компонентів характеризують здатність майбутнього педагога професійного навчання до збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я – свого та майбутніх учнів.

Пилюк Н. (Пилюк, 2021) у кваліфікаційній науковій праці «Підготовка майбутніх соціальних педагогів дореалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах» розкриває готовність соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних

загальноосвітніх закладах як інтегральну характеристику особистості соціального педагога, що визначає його здатність до здійснення діяльності, спрямованої на збереження здоров'я учнів з психофізичними порушеннями в освітньому процесі та формування у них навичок збереження і зміцнення власного здоров'я, яка виявляється у єдності мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів (Пилюк, 2021, с.3).

Слід виокремити низку досліджень (О. Ващенко, С. Свириденко, О. Литвиненко, О. Переворська, І. Кобзева, О. Пилипишин, Н. Щур та ін.), де піднімаються питання підготовки майбутнього вчителя до ефективної організації навчального процесу з дотриманням правил оздоровлення та здоров'язбереження його учасників, готовності вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі. Зокрема, О. Пилипишин (Пилипишин, 2015), провів теоретичний аналіз складових здоров'язберігаючих технологій в закладах вищої освіти, які при організації освітнього процесу є фундаментальними, що, на думку автора, вимагає створення у навчальному закладі особливої комфортної атмосфери, яка б відкрила кожному студентові позитивний простір для особистісного зростання в інтелектуальній, духовній та соціальній сферах.

За твердженням О. Переворської, І. Кобзевої (Переворська, Кобзева, 2018, с.86), здоров'язберігаючі технології створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці студентів у закладі вищої освіти, вирішують завдання раціональної організації навчально-виховної роботи (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям студента.

О. Ващенко і С. Свириденко (Ващенко, Свириденко, 2006), досліджуючи готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій в навчально-виховному процесі, виокремлюють дві групи методів, що є важливими при впровадженні здоров'язберігаючих освітніх технологій у вищій школі:

- специфічні методи (застосовуються у процесі педагогічного впливу);

- загальнопедагогічні методи (застосовуються при навчанні та вихованні в усіх випадках освітнього процесу).

Привертає увагу дослідження Н. Щур, де піднімаються питання формування здоров'язбережувального освітнього простору вищої школи, в якому здоров'язбережувальні технології забезпечують високий рівень розумової працездатності, психосоматичного здоров'я студентів, формують мотивацію до ведення здорового способу життя особистості та виховують високу культуру здоров'я, дають змогу прогнозувати можливі зміни здоров'я, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, проводити відповідні реабілітаційні, корегувальні, психолого-педагогічні заходи для забезпечення здоров'я всіх учасників освітнього процесу (Щур, 2022).

У площині порушеної проблеми викликають зацікавлення наукові розвідки Н. Поліщук (Поліщук, 2012), де вчена, характеризуючи здоров'язбережне освітнє середовище як умову фізичного, психічного і соціального здоров'я учасників навчально-виховного процесу, у діяльності майбутнього педагога виокремлює такі провідні принципи здоров'язбережувальної діяльності: комплексність, системність, урахування статевих, вікових, раціональне поєднання фізичного і розумового навантаження, індивідуальних особливостей здобувачів освіти, гуманізм, варіативність, діалектична єдність здоров'я і навчання, та Т. Шаповалової (2022), що презентує провідні умови оптимізації оздоровчої роботи в закладах освіти; виокремлює основні освітні здоров'язбережувальні технології, що є найбільш оптимальними й доступними чинниками формування та збереження здоров'я молоді, змістом яких є засоби фізичної культури; аналізує вагомі принципи збереження здоров'я; з'ясовує фундаментальні положення нової парадигми освіти, що ґрунтуються на впровадженні здоров'язбережувальних технологій у практику закладів вищої освіти.

Крізь призму вищевикладеного порушена проблема, спонукаючи науковців до реалізації ідеї здоров'язбереження в освітньому процесі закладів вищої освіти, спрямована на застосування комплексу освітніх та виховних

ресурсів здоров'язбережувальної взаємодії, забезпечення належного рівня знань, умінь, навичок щодо формування, сприяння, збереження, відтворення та зміцнення здоров'я майбутніх учителів.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій передбачає цілеспрямований освітній процес закладів вищої освіти, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язбережувальну діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження.

Пріоритетність формування культури здоров'язбереження у професійній підготовці майбутніх учителів сприятиме модернізації системи фахової підготовки, відповідального ставлення до здоров'я як до найвищої інди-відуальної і суспільної цінності, гуманізації культурно-освітнього простору особистості майбутнього фахівця через оновлення здоров'язбережувальних технологій. Вочевидь, теоретичним підґрунтям готовності майбутніх учителів до втілення ідеї здоров'язбереження у професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язбережувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти. Відтак, актуалізується необхідність розкриття сутності і генези феномену «здоров'язбережувальна технологія» у вітчизняному та зарубіжному досвіді.

1.2. Генеза і сутність феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти: вітчизняній та зарубіжній досвід

Передусім відзначимо, що питання здоров'язбережувальних технологій у системі освіти, зважаючи на глибоке історичне коріння здоров'я як філософської, педагогічної та медичної категорії, слід досліджувати з позиції їх виникнення, розвитку й становлення. До того ж освіта як

соціальний інститут також має історичний характер, а рівень розвитку освіти, її специфіка залежать від ступеня еволюції суспільства (Савчук, 2010, с. 113)

У ракурсі порушеної проблеми сучасна освіта як соціальна інституція відіграє вагомий роль у формуванні й розвитку здоров'язбережувальних технологій. Саме тому вважаємо за необхідне здійснити ретроспективний аналіз генези феномену «здоров'язбережувальна технологія» у вітчизняному і зарубіжному досвіді, що дозволяє простежити їх трансформацію в історичному аспекті, «уможливорює узагальнення історичних передумов виникнення та окреслення подальшого прогнозу щодо розвитку здоров'язбережувальних технологій» (Усатова, Ведмедюк & Ткаченко, 2019, с. 34).

Як слушно зауважують автори монографії «Теорія і методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах», термін «здоров'язбережувальні технології» функціонує в науці порівняно недавно, проте перші спроби з'ясування його сутності сягають своїм корінням у глибину віків (Усатова, Ведмедюк & Ткаченко, 2019, с. 34).

Ми погоджуємося з думкою Л. Сливки, що «підвалини наукового обґрунтування взаємозалежності здоров'я і способу життя людини заклав лікар-філософ, основоположник анатомії і фізіології в Греції, автор першого давньогрецького медичного трактату Алкмеон Кротонський (Alkmaion; VI – V ст. до н. е.)» (Сливка, 2016, с. 209).

Суттєвим для нас є те, що в історії філософії (включно до постмодерністського періоду) виокремлюють переважно два напрями теорії і концепції здоров'я: гедонізм та аскетизм. При цьому гедоністи (Арістипп, Епікур, Дж. Мілль, І. Бентам та ін.) визнавали тілесні насолоди благом для здоров'я людини. Аскети ж (Піфагор, стоїки, філософи Стародавнього Сходу, Індії, християнські мислителі) намагалися поєднувати задоволення природних потреб із духовно-етичним удосконаленням та контролем над поведінкою (Цибульська, 2021, с. 40).

За результатами досліджень О. Шиян, однією з найбільш ранніх цивілізацій Стародавнього Сходу, якій належить започаткування примітивної освіти про здоров'я, є індійська оздоровча практика (близько 3000 р. до н. е.). У Ведах ще за шість століть до н. е. сформульовано основні принципи дотримання здорового способу життя, подано поради щодо збереження здоров'я людини (Шиян, 2009, с. 285)

У Стародавній Іудеї (від 1500 до 500 рр. до н. е.), зауважує П. Джуринський (Джуринський, 2012), вавилоняни й єгиптяни мали певний вплив на практику оздоровлення душі та тіла. За твердженням ученого, Біблія як основа християнства стала своєрідним проповідником того способу життя, що веде до здоров'я й допомагає уникнути хвороб.

Привертає увагу позиція С. Сичова (Сичов, 2010, с.234), згідно з якою сучасне розуміння безпосередньої залежності культури людини і стану її здоров'я, наголос на культурі тіла базовані на уявленнях представників давніх цивілізацій і суттєво доповнені вченнями талановитих філософів класичної епохи, зокрема Стародавньої Греції (від 1000 до 2000 рр. до н. е.).

Саме в античний період, як слушно відзначає О. Бойко, з'являються перші концепції здорового способу життя, на кшталт: «пізнай самого себе», «піклуйся про самого себе» (Бойко, 2014, с. 29).

Попри примітивність освіти про здоров'я античного періоду, коли ще не оперували терміном «здоров'язбережувальні технології», у науковому дискурсі відзначається, що античним філософам вдалося успішно застосувати його компоненти. За твердженням учених, найважливішим їхнім здобутком стало обґрунтування таких положень:

- 1) на здоров'ї особистості суттєвою мірою позначається її спосіб життя;
- 2) формулювання основних принципів дотримання здорового способу життя;
- 3) стан «здоров'я» і «нездоров'я» людини виражені не лише на фізичному, але й на духовному рівнях;

4) створення санітарних умов;

5) важливим чинником формування здорового способу життя є освіта й виховання (Усатова, Ведмедюк & Ткаченко, 2019, с. 35).

У процесі еволюції освіта з питань здоров'я набувала кардинальних варіацій щодо власної сутності, відображених у філософії, принципах, меті. При цьому головним позитивним надбанням минулого вважається положення про те, що саме спосіб життя людини впливає на збереження здоров'я, профілактику хвороб душі й тіла.

За твердженням О. Шиян (ми погоджуємося з ним), разом зі зміною епох оновлювалися й вимоги та ставлення суспільства до ідеї здоров'язбереження в системі освіти. Науковці характеризують поширення думки про формування оздоровчого, суспільного здоров'я й інші досягнення гігієни та оздоровчих галузей як сучасну еру освіти з питань здоров'я (близько 1850 р. до нинішнього часу) (Шиян, 2009, с. 285).

Конструктивним вважаємо узагальнення Л. Сливки, що справжній розвиток моделей організаційно-педагогічних умов навчання, сприятливих для здоров'я вихованців, удосконалені варіанти яких сьогодні активно обґрунтовуються й акумулюються під назвою «здоров'язбережувальні», відбувся в епоху Ренесансу (Сливка, 2016, с. 212).

У дисертаційному дослідженні І. Корженко (Корженко, 2015) відзначається, що засновник філософії Нового Часу, один із найбільш видатних мислителів пізнього англійського Ренесансу, Ф. Бекон (1561-1626) у праці «Про гідність та примноження наук» одне з найважливіших місць відводив наукам про здоров'я людини. За узагальненнями вченої, на думку Ф. Бекона, мета наук не може бути іншою, ніж надання життю людини нових відкриттів і благ, а здоров'я розглядається як одне з головних благ, що дається людині від народження. Для нас суттєвим є те, що Ф. Бекон також підтримував ідею гармонійного розвитку душі та тіла, вперше розглядаючи проблему здоров'я у психолого-педагогічній площині (Корженко, 2015, с. 15).

В історико-педагогічному контексті порушеної проблеми, конструктивною вважаємо думку вітчизняних учених, що «часто періоди важливих здобутків були наслідком суспільно-політичних змін, нового усвідомлення важливих оздоровчих проблем, технологічних відкриттів в оздоровчих та прикладних науках» (Шиян, 2009, с. 287).

Зважаючи на те, що розроблення здоров'язберезувальних технологій тісно пов'язане зі знаннями про здоровий спосіб життя та навичками здоров'язберезувальної поведінки, присутній інтерес із позицій нашого дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних дослідників (В. Горащук, О. Вакуленко, О. Яременко, К. Тоунз та ін.), де розкриваються проблеми і перспективи здоров'язбереження, формування здорового способу життя молодого покоління.

С. Гаркуша, аналізуючи внесок вітчизняних педагогів другої половини XIX – XX століття у розв'язання питань здоров'язбереження через опрацювання монографічних і академічних видань (Омельченко, 2007; Бойко, 2004), зауважує, що означена проблема пов'язана з народними традиціями сімейного виховання, розробкою перших педагогічних пам'яток Київської Русі (зокрема «Повчання Володимира Мономаха»), освітньо-виховним досвідом козацької педагогіки, діяльністю братських шкіл і Києво-Могилянської академії, ученням Г. Сковороди про здоров'я людини як її духовно-моральне вдосконалення.

Існує думка (Євтух, 1994; Лук'янченко, 2011; Носко, 2013), що першими популяризаторами ідей здоров'язбереження були прогресивні педагоги, погляди яких базувалися на етнопедагогічних традиціях (І. Ставровський, О. Духнович, К. Ушинський).

Так, до прикладу, зауважує М. Євтух (Євтух, 1994), у праці «Педагогія» І. Ставровського, закарпатського просвітителя і педагога, значну увагу приділено розвитку фізичного виховання молоді та формуванню елементарних навичок здорового способу життя. Дослідник наголошує на потребі фізичного розвитку дитини, оскільки між фізичним і розумовим

вихованням існує тісний взаємозв'язок, від якого залежить формування гармонійно розвиненої особистості.

У площині порушеної проблеми особливу зацікавленість викликає система фізичного виховання Іоанна Ставровського, де важливим компонентом були «средства хранения здравия младенца», серед яких автор виокремлює «средства естественная» і «средства художественная» (Єтух, 1994).

За твердженням С. Гаркуші (Гаркуша, 2005), ці терміни також зустрічаються у науковій літературі, проте у більш широких значеннях, зокрема, як: санітарно-гігієнічні умови, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальні навички, культура зміцнення здоров'я тощо (Воронін, Окса, 2006; Гаркуша, 2005; Носко, 2013).

Крізь призму викладеного є підстави стверджувати, що прогресивний характер розвитку ідей здоров'язбереження дозволив ученим розглядати здоровий спосіб життя як передумову безперервного забезпечення фізичного і морального здоров'я особистості, розроблення здоров'язбережувальних технологій.

При цьому вважається (Усатова, Ведмедюк & Ткаченко, 2019, с. 38), що поширення поняття «здоров'язбережувальні технології» у педагогіці пов'язане з відповіддю на технологізацію процесу навчання, яка відбувалася в розвинених державах, а також із потребою підготовки широкого спектру оптимальних умов для дітей та учнівської молоді, що покращують їхнє здоров'я.

Аналіз наукових джерел (Єфімова, 2010; Янкович, 2017) засвідчує активність наукового студіювання поняття «здоров'язбережувальні технології» у досить різних контекстах, і водночас широкий діапазон підходів до його розуміння і ще більш широке наповнення змісту даного поняття конкретними практичними діями.

Це певною мірою підтверджує «модність» самого терміну, який використовують у науковому дискурсі у різних площинах, а саме: як

синонім валеологічної освіти, формування здорового способу життя, культури здоров'я, як розрізнені медичні або гігієнічні засоби, як фізкультурно-оздоровчі технології; у деяких прикладних дослідженнях це поняття асоціюється зі збереженням здоров'я школярів загалом, із педагогічним супроводом первинної профілактики, загартуванням і окремими медичними технологіями оздоровлення тощо.

А відтак, із метою дослідження сутнісних характеристик поняття «здоров'язбережувальні технології» розглянемо, насамперед, його видові поняття, зокрема «здоров'язбереження», «технологія», «педагогічна технологія».

Існує думка, що термін «здоров'язбереження», а також синонімічні словосполучення «збереження здоров'я», «охорона здоров'я», «зміцнення здоров'я» часто використовуються в сучасних наукових студіях, хоча сам термін «здоров'язбереження» на сьогодні не має однозначного визначення. Вочевидь, наголошується на багатоаспектності тлумачення поняття «здоров'язбереження».

Зауважимо, поняття «здоров'язбереження» характеризується вченими (Єфімова, 2011a; 2011b) як педагогічний феномен, що віддзеркалює системну спрямованість зусиль суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, духовного, психічного й соціального благополуччя дитини; процес, що сприяє зміцненню здоров'я дітей у закладах освіти, один із засобів підвищення ефективності освіти, збереження здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; процес, орієнтований на саморегуляцію особистості та надбання сенсу здорового способу життя; процес навчання й виховання, що прямо чи опосередковано не шкодить здоров'ю дітей, створює безпечній комфортні умови, забезпечує освітню траєкторію дитини із запобіганням стресів та перевантаження (Обухівська, & Цушко, 2015).

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив різноаспектність

наукових позицій щодо трактування поняття «здоров'язбереження» в освітній практиці, що презентовано нами в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові позиції щодо трактування поняття «здоров'язбереження»

Сутність поняття «здоров'язбереження»	Автор
Спеціально організований процес, побудований на науково обґрунтованих нормах роботи та відпочинку, спрямований на збереження здоров'я та включає в себе фізкультурно-оздоровчі, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні та освітні заходи в процесі життєдіяльності людини	Безкопильний, 2020
Педагогічний феномен, що характеризує системну спрямованість зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, психічного, духовного й соціального благополуччя учнів	В. Єфімова, 2011а
Процес навчання й виховання, що не наносить прямої або опосередкованої шкоди здоров'ю учнів, створює безпечні й комфортні умови перебування дітей у школі, забезпечує індивідуальну траєкторію освіти, запобігання стресів, перевантаження, втоми дитини і тим самим сприяє збереженню й зміцненню її здоров'я	Іонова, Лук'янова, 2009
Здоров'язбереження в освіті є найвищою метою і цільовизначенням суспільства у формуванні здорового покоління – майбутнього держави, соціальною місією, яку має виконати сучасний педагог	Воскобойнікова, 2013

Процес навчання й виховання в дитини навичок здорового способу життя, створення комфортних і безпечних умов перебування учнів в освітньому закладі, запобігання перевантаженню, стресам, втомі, сприяння зміцненню здоров'я дитини	Ткаченко, 2015
--	----------------

Під час опрацювання першоджерел угорських фахівців у галузі здоров'язбереження мали можливість пересвідчитися в тому, що такий термін, як «здоров'язбережувальні технології» використовується досить рідко, здебільшого у науково-прикладному вжитку є такі терміни, як: «egészségmegőrzés» – збереження здоров'я, «testnevelés» – фізична культура, «egészségvédelem és egészségfejlesztés» – охорона і розвиток здоров'я, «egészségkultúra» – культура здоров'я, «egészségfejlesztés fogalma» – концепція розвитку здоров'я, «az egészségfejlesztés szerepe» – роль розвитку здоров'я. Саме цією термінологією ми послуговуватимосся у площині порушеної проблеми.

Проведений аналіз зарубіжної наукової літератури (Brandon, & Charlton, 2011; Clausson, 2008) посвідчив значну кількість взаємопов'язаних зі згаданими вище поняттями аналогій, серед яких термін «сприяння здоров'ю» («healthpromotion»).

За «Новим тлумачним словником української мови» сприяти означає створювати відповідні умови для здійснення, виконання чого-небудь; надавати допомогу в чому-небудь; позитивно впливати на що-небудь; бути причиною або наслідком виникнення, існування чого-небудь; створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію. Вочевидь, сприяння здоров'ю ототожнюється із забезпеченням відповідних умов для формування, збереження і зміцнення здоров'я та благополуччя особистості (Яременко, &Сліпушко, 1999, с. 353).

Згідно із визначенням, що пропонується Оттавською хартією (програмний документ ВООЗ), у східноєвропейських країнах поняття «healthpromotion» розглядається як багатоплановий соціальний і політичний процес, що забезпечує підвищення контролю людини над станом свого здоров'я з метою його збереження і зміцнення; охоплює дії, що спрямовані як на формування умінь і навичок, фізичних, психічних і соціальних можливостей людини, так і на зміну соціальних, екологічних і економічних умов, які забезпечують збільшення дієвості їх впливу на здоров'я населення, суспільства та окремої людини. У дещо скороченому варіанті «healthpromotion» визначається як просування, заохочення, рекламування (Бойченко, Дивак, & Тарусова, 2009).

До прикладу, в Угорщині поняття «healthpromotion» трактується як процес формування здорового способу життя, відповідальної поведінки за своє здоров'я та здоров'я інших; як пропаганда, популяризація здорового способу життя через поширення політики сприяння здоров'ю, створення здоров'язберезувального середовища, розвитку партнерської взаємодії, особистісних навичок та підвищенні рівня доступності медичних послуг із охорони здоров'я.

Суттєвим є те, що в Угорщині функціонують школи сприяння здоров'ю, діяльність яких спрямована на медичне забезпечення, розвиток системи первинної профілактики захворювань через посилення діяльності місцевих і регіональних установ охорони здоров'я, які відповідають за підтримку та зміцнення здоров'я дітей і підлітків, реалізують лікувально-профілактичне обслуговування і супровід учнів.

Польські вчені послуговуються терміном «healthpromotion» на позначення процесу, спрямованого на формування, збереження та зміцнення здоров'я людини. Зокрема, Т. Вільямс і Б. Войнаровська пропонують поняття «promocjazdrowia», яким позначається піклування про власне здоров'я і здоров'я суспільства загалом, а також усвідомлення і визначення власних оздоровчих проблем; виявлення можливостей їх вирішення;

прийняття рішень для покращення здоров'я; мистецтво адаптації в соціумі і заохочення людини до створення і розвитку здоров'язбережувального середовища (Солопчук, Заїкін, & Солопчук, 2006).

Змістовними нам видаються синоніми до категорії «healthpromotion», що зустрічаються у наукових студіях. Так, чеська дослідниця М. Гавлінова називає позитивний вплив різних чинників та умов на біологічний, психологічний, духовний, екологічний аспекти здоров'я людини та на її спосіб життя і поведінку загалом близьким за змістом поняттям «podporuzdravi».

За твердженням учених (Єжова, Бєсєдіна, & Берєжна, 2016), тотожний угорський термін «egészségfejlesztés» означає пропаганду здорового способу життя, що охоплює створення здоров'язбережувального середовища, розвиток особистісних навичок, первинну профілактику захворювань та освіти на основі формування життєвих навичок.

У монографії О. Єжової (2011) зустрічається термін «сприяння здоров'ю», який характеризується вченою як процес щодо докладання зусиль для поліпшення здоров'я і благополуччя людини, формування ціннісного ставлення до здоров'я, усвідомлення цінності здоров'я та створення необхідних умов стосовно залучення до здорового способу життя, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я і благополуччя особистості.

На думку експертів ВООЗ у галузі сприяння здоров'ю, досліджуване поняття визначається як мистецтво і наука поєднувати спосіб життя і оптимальне здоров'я через формування прагнення людини до оптимального здоров'я, здійснення змін у поведінці, способі життя, необхідних для досягнення стану оптимального здоров'я. При цьому оптимальне здоров'я вважається динамічним балансом фізичного, емоційного, соціального, духовного і інтелектуального здоров'я, позаяк «healthpromotion» розуміється як пропаганда здорового способу життя та поєднання просвітницької роботи закладів охорони здоров'я і соціальної підтримки тих дій і умов, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я.

Проведений аналіз трактувань поняття «healthpromotion», запропонованих вітчизняними та зарубіжними науковцями, дозволяє узагальнити, що всі дефініції характеризують форми сприяння здоров'ю та його зміцнення, пропагують здоров'я як цінність, популяризують здоровий спосіб життя. При цьому відмінності виявляються у засобах та шляхах залучення людини до здорового способу життя. Акцентується на тому, що піклування про власне і громадське здоров'я неможливе без знання того, «чому» це необхідно робити і «для чого» (див. рис.1.1)

Рис. 1.1. Алгоритм вирішення проблеми популяризації здорового способу життя (джерело: Максим Імре)

Ці питання потребують відповіді по суті, оскільки недостатньо просто знати «чому?», щоб навчити сьогоднішню молодь до ведення здорового способу життя, оскільки його зміст теж має бути чітко визначений. А відтак, чим ширша і ґрунтовніша освіта особистості загалом, тим глибшим є її уявлення про здоров'я. З таких позицій домінантним у педагогіці є комплексне розуміння освіти щодо надання інформації, навчання методів, прийомів і навичок здоров'язбереження, виховання та усвідомлення

пріоритету цінностей здоров'я індивідуального й суспільного.

Звертаємо увагу на те що у наукових публікаціях поряд із поняттям «здоров'язбереження» вживається і «здоров'яформування», які, на думку вчених (Ю. Науменко, Л. Калакаускене та ін.), треба диференціювати, оскільки, за визначенням дослідників, здоров'язбереження – це процес підтримки соматичного здоров'я, який мало впливає на характер розвитку здоров'я як цілісного явища.

Здоров'яформування вчені характеризують як соціокультурну діяльність, пов'язану з процесом становлення та розвитку індивідуального буття людини в її взаємодії із символом здоров'я (Півненко, 2013, с. 56 – 57).

Для визначення сутності поняття «здоров'язберезувальні технології» вважаємо за необхідне визначитись із розумінням поняття «технологія». На підставі порівняння різних наукових джерел констатуємо неоднозначне трактування його змісту.

За словниковими джерелами термін «технологія» (з грец. *techne* – майстерність, мистецтво і *logos* – учення) трактується як система умов, форм, методів, засобів і критеріїв вирішення поставленого завдання; як упорядкована сукупність дій, знань, відомостей у процесі виробництва (Бусел, 2004, с.257).

Існує думка (Лівшун, 2013; Корженко, 2015), що в науковий обіг поняття «технологія» було введене в епоху розквіту науки та техніки – у кінці XIX – на початку XX ст., коли в розвинених країнах стали виділятися фірми-розробники нових видів матеріалів, способів обробки, де воно визначалося як сукупність різних прийомів, операцій, дій, процесів та їхня послідовність, тобто постає алгоритмом, за допомогою якого досягають запланованого результату.

За твердженням авторів навчального посібника «Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів», поняття «технологія» характеризується як набір способів, засобів вибору й виконання керівного процесу з множиниможливих його реалізацій (Томашевський, 2012).

Звертаємо увагу на те, що у сучасному вітчизняному науковому дискурсі використовуються такі терміни, як: «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання»; у зарубіжному ж – «educational technology» (Aziz, 2010), «technology of education», «technology in education» (Donovana, Greena, Hansena, 2011), які здебільшого сприймаються майже синонімічно (Корженко, 2015, с. 40).

Конструктивною нам видається позиція О. Безкопильного (Безкопильний, 2020), який поділяючи думку Г. Селевка, вважає, що «технологія» спрямована на розроблення конкретних принципів і правил, конструювання процесу застосування методів і методичних прийомів, забезпечення послідовності процедур, зорієнтованих на досягнення очікуваного результату.

Дослідник звертає увагу на те, що «у структурі всіх педагогічних технологій існує концептуальна основа; змістовна частина навчання (цілі та зміст навчання); процесуальна частина (організація навчального процесу та контроль за його перебігом, основні методи і форми навчання); діагностика ефективності навчально-виховного процесу. І що є найголовнішим у резюмуванні вченого, «кожна педагогічна технологія повинна відповідати таким основним критеріям технологічності: концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність» (Безкопильний, 2020, с. 54).

Існуюча невизначеність у дефініціюванні поняття «педагогічна технологія» певною мірою спричиняє різноманітність трактування поняття «здоров'язбережувальна технологія», що зафіксовано нами у процесі аналізу наукових джерел і представлено в таблиці 1.2.

Отже, проведений аналіз наукових джерел засвідчує різноманіття наявних здоров'язбережувальних технологій, представлених у публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених.

Зміст поняття «здоров'язбережувальні технології»: наукові позиції

Сутність поняття «здоров'язбережувальні технології»	Автор
<p>Сутність здоров'язбережувальних технологій у комплексній оцінці умов виховання і навчання, які сприяють збереженню наявного рівня здоров'я учнів та його покращенню, а також спрямованості на формування навичок здорового способу життя, на здійснення моніторингу «показників індивідуального розвитку, щоб прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності освітньої діяльності та її мінімальної фізіологічної цінності, покращення якості життя суб'єктів освітнього середовища</p>	Бойченко, 2005
<p>Послідовна цілеспрямована система взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, що включає науково обґрунтовані форми, методи, способи формування й збереження здоров'я, сукупність психолого-педагогічних методів і прийомів роботи з дітьми, підходів до реалізації проблем, пов'язаних із оздоровленням, і спрямована на створення умов для збереження і зміцнення здоров'я, а також усвідомлення педагогом цінності власного здоров'я та здоров'я вихованців</p>	Гаращенко, 2010
<p>Освітня технологія, в якій закономірно формується сукупність і відбувається розподіл принципів, прийомів та методів педагогічної діяльності, що постійно збагачують традиційні технології навчання й виховання сучасними, адаптованими ознаками здоров'язбереження</p>	Ващенко, Свириденко (2006)

<p>Здоров'язбережувальні технології» – сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, відповідна методика навчання та виховання); оптимальна організація освітнього процесу (згідно з віковими та гендерними особливостями); індивідуальні особливості та гігієнічні норми; повноцінний та раціонально організований руховий режим; виховання в учнів позитивного ставлення до здорового способу життя</p>	<p>Ващенко, 2020</p>
<p>Поняття «здоров'язбережувальні технології» потрібно розглядати як метатехнології, як частину педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання здоровому способу життя, яка спрямована на вирішення питань здоров'язбереження у системі освіти; як спосіб організації, модель навчального процесу, яка гарантує збереження здоров'я всіх його суб'єктів; як інструментарій освітнього процесу, як система вказівок, які повинні забезпечити ефективність і результативність навчання разом зі збереженням здоров'я учнів</p>	<p>Єфімова, 2010</p>
<p>Здоров'язбережувальні освітні технології спрямовані на виховання в учнів культури здоров'я та особистісних якостей. Їх реалізація сприяє збереженню і зміцненню здоров'я, формуванню уявлення про нього як цінності, мотивації на ведення здорового способу життя</p>	<p>Іванова, 2008</p>
<p>Валеологічно обґрунтована система заходів, спрямована на створення безпечних та сприятливих умов для розвитку, навчання та виховання дитини</p>	<p>Півненко, 2011</p>
<p>Педагогічний процес збереження, зміцнення і покращення здоров'я, спрямований на підвищення інтелектуальної</p>	<p>Присяжнюк (2014)</p>

і фізичної дієздатності засобами фізичної культури і спорту та виховання мотиваційних здібностей у студентства до свого фізичного самовдосконалення	
Цілеспрямована й валеологічно аргументована система педагогічних заходів, що мають на меті збереження, зміцнення й підвищення рівня здоров'я суб'єктів освітнього процесу, формування культури здорового та безпечного способу життя учнів, розвитку інтересу до активної рухової (фізкультурної) діяльності	Усатова (2014)

Підґрунтям авторського визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» є конструктивна ідея вчених, згідно з якою до освітніх здоров'язбережувальних технологій належать такі, використання яких іде на користь здобувачу освіти саме в освітньому процесі, як «сертифікат безпеки будь-якої освітньої технології для здоров'я» (за А. Мітяєвою).

Відтак, солідаризуючись із думкою вчених, вважаємо, що здоров'язбережувальні технології можна розглядати як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, тобто створюють безпечні умови перебування, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, удосконалюють роботу здобувачів освіти у закладі вищої освіти; «служують оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень студентів, сприяють формуванню позитивної мотивації у студентів до навчання та створенню емоційно сприятливої атмосфери, культивування у них знань з основ здоров'я» (Шаповалова, 2022).

Поняття «здоров'язбережувальна технологія» характеризується у дослідженні як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх

ознакою здоров'язбереження, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, сприяючи оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень, формуванню позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до культивування у них знань з основ здоров'я, створюючи безпечні умови перебування здобувачів освіти у закладі вищої освіти.

Крізь призму викладеного маємо підстави стверджувати, що розмаїття тлумачень поняття «здоров'язбережувальні технології» спричиняє необхідність розгляду структури й підходів до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі.

1.3. Структура та підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі

Передусім відзначимо, що у вітчизняному і зарубіжному науковому дискурсі не представлено усталеної й загально визнаної класифікації здоров'язбережувальних технологій.

Заслуговує на увагу базова класифікація здоров'язбережувальних технологій, розроблена вітчизняними науковцями (О. Ващенко, О. Воеділова, С. Гаркуша, М. Гончаренко, С. Лупаренко, М. Носко, Л. Рибалко, С. Свириденко та ін.), яка є універсальною для майбутніх фахівців різних галузей, позаяк поєднує такі дієві блоки:

- *фізкультурно-оздоровчий* (для зміцнення здоров'я людини та розвитку фізичних її якостей включає застосування засобів фізичної культури);
- *медико-гігієнічний* (забезпечення медичною допомогою здобувачів вищої освіти та дотримання санітарно-гігієнічних норм);
- *безпека життєдіяльності* (дотримання правил охорони праці, безпеки життєдіяльності, цивільної оборони);
- *екологічний* (прагнення до збереження навколишнього середовища здобувачів вищої освіти та формування екологічної свідомості);

– *оздоровчий* (профілактика порушень постави здобувачів вищої освіти, підвищення ресурсів здоров'я, використання занять лікувальної фізкультури, вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я);

– *розвивально-адаптуючий* (використання для здобувачів вищої освіти в освітньому процесі психологічних та соціальних тренінгів для подальшої професійної діяльності) (Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі, 2019).

Варто зазначити конструктивність здоров'язбережувальних технологій, запропонованих О. Ващенко та С. Свириденко (Ващенко, Свириденко, 2006), що виокремлюють такі типи:

– *технології навчання здоров'ю* (формування життєвих навичок, гігієнічне навчання, статеве виховання, профілактика травматизму);

– *технології виховання культури здоров'я* (виховання особистісних якостей, які посилюють мотивацію на ведення здорового способу життя, сприяють зміцненню та збереженню здоров'я);

– *здоров'язбережувальні технології* (створюють безпечні умови для праці та освіти, сприяють відповідності фізичного та навчального навантажень можливостям людини та вирішенню завдань раціональної організації освітнього процесу вищої школи).

Не менш важливою, на наш погляд, є класифікація здоров'язбережувальних технологій, яка розроблена й конкретизована вченими (Ващенко, Буряк, 2013) у площині розкриття проблеми формування в майбутніх вчителів компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи, а саме:

– *здоров'язбережувальні* – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання й праці в школі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального й фізичного навантажень можливостям дитини. До конкретних методів цих технологій належать: диспансеризація учнів, профілактичні

щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування (включаючи дієтичне), заходи санітарно-гігієнічного характеру, пов'язані з профілактикою респіраторно-вірусних інфекцій;

– *оздоровчі* – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія. Деякі методи (наприклад, фітотерапія та гімнастика), залежно від характеру впливу та способів застосування і категорій учнів, можуть використовуватись як у межах здоров'язбережувальних, так і в межах оздоровчих технологій;

– *технології навчання здоров'ю*: гігієнічне навчання (раціональне харчування, догляд за тілом тощо); вироблення життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо); профілактика травматизму й зловживання психоактивних речовин; статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти (Enmarker, Voman, 2004);

– *технології виховання культури здоров'я* – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню й зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини (Вашенко, Буряк, 2013).

Цікавий варіант класифікації здоров'язбережувальних технологій, на нашу думку, презентують автори монографії «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні» (2014), поділяючи їх за такими ознаками:

– *за характером діяльності*: комплексні (інтегровані) та окремі (вузькоспеціалізовані),

– *за напрямом діяльності*: соціальні (здоров'язбережувальні технології корекції і профілактики девіантної поведінки); медичні (санітарно-гігієнічні

технології; технології корекції і реабілітації фізичного здоров'я; профілактики захворювань); освітні, що сприяють здоров'ю; психологічні (технології психокорекції і профілактики психічних відхилень інтелектуального та особистісного розвитку людини).

Науково вартісною нам видається класифікація здоров'язберезувальних технологій, розроблена сучасними українськими науковцями М. Гончаренко та С. Лупаренко, що включає такі технології:

– *медико-гігієнічні* (забезпечують санітарно-гігієнічні норми в закладі вищої освіти, надання медичної допомоги здобувачам вищої освіти тощо);

– *фізкультурно-оздоровчі* (сприяють загартовуванню, розвитку фізичних якостей: швидкості, витривалості, гнучкості);

– *здоров'язберезувальні екологічні технології* (формування у здобувачів вищої освіти екологічної свідомості, підвищення рівня в здобувачів вищої освіти духовно-етичного здоров'я, прагнення студентів до збереження навколишнього середовища);

– *технології забезпечення безпеки життєдіяльності* (дотримання правил охорони праці, пожежної безпеки, цивільної оборони тощо);

– *лікарсько-оздоровчі* (реалізація принципів лікувальної фізкультури та лікувальної педагогіки);

– *особистісно розвивальні й соціально-адаптуючі технології* (упровадження в освіту соціально-психологічних тренінгів для здобувачів освіти та педагогів; програм сімейної та соціальної педагогіки);

– *здоров'язберезувальні освітні технології* (застосування психолого-педагогічних прийомів і методів, спрямованих на підвищення ефективності освіти і здоров'язбереження здобувачів освітнього простору) (Гончаренко, Лупаренко, 2010, с. 33).

За слушним зауваженням Л. Рибалко (ми погоджуємося з цим твердженням), виокремлені типи здоров'язберезувальних технологій зорієнтовані на формування в суб'єктів освітнього процесу здоров'язберезувальної та здоров'язрозвивальної компетентностей завдяки

зміцненню в них ціннісного ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей, розширенню бази знань про здоров'язбережувальну поведінку й удосконалення умінь і навичок збереження індивідуального здоров'я на рівні духовного, соціокультурного й фізичного складників (Рибалко, 2020).

У контексті дослідження типологію здоров'язбережувальних технологій у системі фізичного виховання суттєво доповнюють і поглиблюють такі основні здоров'язбережувальні компоненти (Diachenko-Bohun, Rybalko, Grygus, Zukow, 2019):

- *аксіологічний* (формування ціннісних орієнтацій на здоров'я як найвищу життєву цінність);
- *гносеологічний* (формування системи наукових знань про основи здоров'я, практичних умінь і навичок ведення здорового способу життя, безпечної поведінки в соціумі);
- *екологічний* (усвідомлення єдності людини і природи, залежності здоров'я людини від екологічного стану довкілля, формування ціннісного ставлення людини до природи);
- *емоційно-вольовий* (формування стійкої емоційної поведінки, таких якостей особистості, як: організованість, відповідальність, обов'язок, честь, гідність);
- *фізкультурно-оздоровчий* (формування фізичних якостей і високих адаптаційних можливостей організму засобами системи фізичних вправ і спортивних тренувань, підвищення рухової активності та загартовування організму);
- *діяльнісний* (дотримання режиму харчування, правильне чергування праці та відпочинку, запобігання шкідливим звичкам, функціональним порушенням і захворюванням) (Diachenko-Bohun, Rybalko, Grygus, Zukow, 2019, с. 98).

Отже, науковцями виокремлені різні типи здоров'язбережувальних технологій, але всі вони, завдяки зміцненню в них ціннісного ставлення до здоров'я інших людей та свого здоров'я, сприяють удосконаленню навичок і

умінь збереження індивідуального здоров'я людини на рівні: фізичного, соціокультурного, духовного складників; забезпечують формування в здобувачів вищої освіти здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей, надають можливість здобувачам вищої освіти розширення бази знань про здоров'язбережувальну поведінку.

Згідно з позицією Л. Рибалко (Рибалко, 2019), упровадження у системі освіти здоров'язбережувальних технологій пов'язується з використанням заходів (екологічні, лікувально-оздоровчі, медичні, реабілітаційні, фізкультурно-оздоровчі, соціально-адаптаційні, забезпечення безпеки життєдіяльності тощо).

Проведений аналіз класифікацій технологій у галузі здоров'язбереження дозволяє констатувати відсутність серед них усталеної й загальновизнаної класифікації здоров'язбережувальних технологій. За твердженням О. Янкович (Янкович, 2017), вивчення теоретичних джерел, власні наукові розвідки засвідчують доцільність класифікації здоров'язбережувальних технологій «на основі того, хто є їх провідними суб'єктами (у всіх технологіях об'єктами й водночас суб'єктами є учні)». Відтак, учена вважає, що за суб'єктністю доречно виділити такі технології:

- *здоров'язбережувальні навчальні технології (реалізують учителі початкових шкіл у навчальному процесі);*
- *медичні (реалізують медичні працівники, психологи й соціальні педагоги);*
- *фізкультурно-оздоровчі (реалізуються переважно вчителями та фахівцями з фізичної культури під час уроків фізичного виховання та в позашкільній діяльності);*
- *комплексні (суб'єктами є вчителі, батьки, психологи та інші фахівці зі здоров'язбереження).*

До комплексних технологій, на думку науковиці, можна віднести *арт-терапію*, що успішно використовується як учителями початкової школи, так і психологами й соціальними педагогами. Серед здоров'язбережувальних

технологій освітнього процесу, передусім, називається *навчання в русі* як одна з найновіших і перспективних технологій, що дає змогу поєднати фізичне й розумове виховання здобувачів початкової освіти.

О. Янкович зауважує, що часто між здоров'язбережувальними технологіями початкової школи чи середньої ланки або й гімназії немає різниці. Проте є й такі, що розроблені для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (технологія М. Єфименка). Отже, наголошує вчена, доцільно виокремити *групу здоров'язбережувальних технологій початкової школи*, що відповідають критеріям освітніх технологій і розроблені для роботи з дітьми молодшого шкільного віку (Янкович, 2017).

Існує думка (Волкова та ін., 2007), що здоров'язберігаюча діяльність закладів вищої освіти можлива і ефективна за певних складових цієї діяльності, поєднуючи такі види і форми роботи:

- з використанням комплексу медичних та оздоровчих заходів – корекцію порушень соматичного здоров'я без відриву від освітнього процесу;
- форми організації освітнього процесу з урахуванням фізіологічного та психологічного впливу на здобувачів вищої освіти;
- нормування навантаження освітнього процесу та профілактика перевтоми здобувачів вищої освіти;
- реалізацію та розробку освітніх програм з метою профілактики шкідливих звичок та формування в здобувачів вищої освіти навичок ведення здорового способу життя;
- медичний, психологічний, педагогічний моніторинг стану здоров'я кожної особистості, психічного і фізичного розвитку здобувачів вищої освіти;
- сприяння гуманному ставленню до кожного здобувача вищої освіти;
- заходи, що сприяють створенню умов для гармонійного розвитку кожної особистості; зміцненню та збереженню здоров'я викладачів та здобувачів вищої освіти;

- діяльність служби психологічної допомоги викладачам та здобувачам вищої освіти у подоланні стану тривоги та стресів;
- формування у колективі доброзичливих взаємовідносин працівників;
- моніторинг виконання санітарно-гігієнічних норм організації освітнього процесу вищої школи.

Отже, у процесі дослідження нами проаналізовано структуру й підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі, що передбачає синтез усіх напрямів діяльності майбутнього вчителя щодо фізкультурно-оздоровчої роботи зі здобувачами освіти. На нашу думку, це дозволяє не лише формувати в майбутнього вчителя особистісне розуміння сутності та спрямованості здоров'язбережувальних технологій, але й комплексно застосовувати кожен із названих компонентів в освітньому процесі вищої школи України.

Водночас це актуалізує необхідність дослідження організаційно-методичних основ використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі підготовки вчителів у закордонних закладах вищої освіти, зокрема Угорщини.

Висновки до першого розділу

У розділі висвітлено теоретичні засади підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти через опрацювання підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи як наукової педагогічної проблеми, розкриття генези і сутності феномену «здоров'язбережувальна технологія» в системі освіти у площині вітчизняного і зарубіжного досвіду, аналізу структури та підходів до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі. У процесі дослідження виявлено, що підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій передбачає цілеспрямований освітній процес закладів вищої освіти, який характеризується включенням майбутніх

педагогів у активну здоров'яспрямовану діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження.

Теоретичним підґрунтям готовності майбутніх учителів до втілення ідеї здоров'язбереження у професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язбережувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти, що актуалізує необхідність розкриття сутності і генези феномену «здоров'язбережувальна технологія» у вітчизняному та зарубіжному досвіді. З'ясовано, що поширення поняття «здоров'язбережувальні технології» у педагогіці пов'язане з відповіддю на технологізацію процесу навчання, яка відбувалася в розвинених державах, а також із потребою підготовки широкого спектру оптимальних умов для дітей та учнівської молоді, що покращують їхнє здоров'я. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив різноманіття наявних здоров'язбережувальних технологій, представлених у публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених. Підґрунтям авторського визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» є конструктивна ідея вчених, згідно з якою до освітніх здоров'язбережувальних технологій належать такі, використання яких іде на користь здобувачу освіти саме в освітньому процесі, як «сертифікат безпеки будь-якої освітньої технології для здоров'я» (за А. Мітяєвою).

Обґрунтовано, що здоров'язбережувальні технології можна розглядати як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, тобто створюють безпечні умови перебування, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, удосконалюють роботу здобувачів освіти у закладі вищої освіти; «служують оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень студентів, сприяють формуванню позитивної мотивації у студентів до навчання та створенню емоційно сприятливої атмосфери, культивування у них знань з основ здоров'я».

Поняття «здоров'язбережувальна технологія» схарактеризовано у дослідженні як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, сприяючи оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень, формуванню позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до культивування у них знань з основ здоров'я, створюючи безпечні умови перебування здобувачів освіти у закладі вищої освіти.

Узагальнено, що розмаїття тлумачень поняття «здоров'язбережувальні технології» спричиняє необхідність розгляду структури й підходів до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі. Проведений аналіз класифікацій технологій у галузі здоров'язбереження дозволяє констатувати відсутність серед них усталеної й загально визнаної класифікації здоров'язбережувальних технологій. У процесі дослідження проаналізовано структуру й підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі, що передбачає синтез усіх напрямів діяльності майбутнього вчителя щодо фізкультурно-оздоровчої роботи зі здобувачами освіти. Це дозволяє не лише формувати в майбутнього вчителя особистісне розуміння сутності та спрямованості здоров'язбережувальних технологій, але й комплексно застосовувати кожен із названих компонентів в освітньому процесі вищої школи України. Водночас це актуалізує необхідність дослідження організаційно-методичних основ використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі підготовки вчителів у закордонних закладах вищої освіти, зокрема Угорщини.

Матеріали розділу відображено в таких публікаціях автора: Візавер, В. А. (2024); Візавер, В. (2021); Візавер, В. (2022); Кучай Т., Гончарук В., Кучай О., **Візавер В.**, & Сироежко, О. (2022 d); Біда, О., Шевченко, О., Сироежко, О., Шовш, К., & **Візавер, В.** (2023 a); Чичук, А. П., Візавер, В. А., & Ларіна, Т. В. (2024 c); Візавер, В. (2022 c).

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УГОРЩИНИ

2.1. Нормативно-методичне підґрунття розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі

Відповідно до визначених завдань і стратегії дослідницько-пошукової роботи вважаємо за необхідне, передусім, проаналізувати нормативно-методичне підґрунття розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі, що, на наш погляд, поглибить сучасне бачення порушеної проблеми.

Звертаємо увагу на те, що фундаментальні принципи методології здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій в постіндустріальному суспільстві представлено в положеннях, які розроблені у Статуті ВООЗ (1948р.), матеріалах Першої Глобальної конференції щодо зміцнення здоров'я (Оттава, 1986) і прийняті на ній Оттавській хартії, резолюціях глобальних конференцій ВООЗ, що відбулися в Аделаїді (Австрія, 1988), Сундсвалі (Швеція, 1991), Джекарті (1997) і Мехіко (2000). Конвенція про права дитини (1989) у Декларації «Здоров'я – 21: Основи політики досягнення здоров'я для всіх у Європейському регіоні ВООЗ» (1998), Алматинській декларації (2003), Всесвітній доповіді про знання для кращого здоров'я (2004), Шостій Глобальній конференції зі зміцнення здоров'я «Політика і партнерство в інтересах дій: рішення проблем, пов'язаних з детермінантами здоров'я» (Бангкок, 2005), Європейські стратегії «Здоров'я і розвиток дітей і підлітків (2005), матеріалах сесії Асамблеї ВООЗ «Сприяння зміцненню здоров'я у глобальному світі» (2007), окремих матеріалах і документах ВООЗ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, та інших міжнародних організацій (Онишко, 2019).

У 1925 році в Угорщині було створено Управління охорони здоров'я, основним завданням якого було висвітлення суті здоров'я, його пропаганда, агітація через засоби масової інформації. Після другої світової війни система здоров'я «розпалася», залишилась лише вакцинація населення та дотримання елементарних правил гігієни, спрямовані на пропаганду здорового способу життя населення.

З 1950-го року питання реалізації охорони здоров'я було передано Міністерству охорони здоров'я. У 1958 році було створено Міністерство здоров'я, завданням якого було дослідження стану населення Угорщини. Але в 1977 році змінено назву міністерства на Національний інститут санітарної освіти, де, крім попередніх завдань додалися нові завдання, а саме: система правильного харчування та регулярність виконання фізичних вправ.

У 2003 році відбулися зміни у назві закладу – Національний інститут санітарії перейменовано на Національний інститут розвитку здоров'я, який відповідає за розвиток здоров'я дорослого населення Угорщини (<http://www.oefi.hu/tortenet.htm>). Зауважимо, європейською спільнотою правова основа духовності та місія зміцнення здоров'я закладена в Амстердамському договорі (стаття 152), яка стверджує, що усі впровадження мають забезпечити високий рівень здоров'я. З висновків договору випливає, що діяльність громади, яка доповнює соціальну політику, має бути спрямована на покращення здоров'я та запобігання виникненню причин неминучих загроз.

Така дія громади включає в себе: боротьбу з основними хворобами та їх причинами, ведення профілактичних заходів шляхом інформування через освітні заклади.

У статті 118/а в єдиному Європейському акті 1986 року зазначено, що держави європейської спільноти повинні приділяти особливу увагу заохоченню громадян до покращення здоров'я та фізичного розвитку.

У 1997 році країни ЄС прийняли закон про зміцнення здоров'я (Люксембургська декларація). Відповідно до цього закону здорова, вмотивована, добре освічена особа має велике значення для соціального та

економічного добробуту. Саме тому його започаткували європейські країни, й Угорщина зокрема (Munkahelyi Egészségfejlesztés Európai Hálózata European Network for Workplace Health Promotion, Galgoczy, 2004).

Європейська конституція, підписана лідерами 25-ти держав – членів ЄС, зобов'язує охороняти та покращувати здоров'я людей, запобігати транскордонним загрозам здоров'ю та їх спільним цілям у здоров'язбереженні (Європейська Конституція, 2004).

Зауважимо, в Угорщині, згідно з законодавчими нормами, вся освіта загалом, і навчальні заклади зокрема, повинні підготувати програму здоров'язбереження та зміцнення здоров'я в рамках педагогічної програми та свого навчального закладу.

За даними Леві (Леві, 2000), в європейських державах помічається зростання стресу на робочому місці та наслідки його впливу на стан здоров'я громадян. У 1984 році ВООЗ підготувала доповідь, в якій викладено звіт про фактори, які впливають на стан здоров'я та самопочуття громадян. В Угорщині розвиток здоров'я громадян визначається за такими 5-ма критеріями (Charta, 1986) (рис. 2.1):

Рис. 2.1. Критерії розвитку здоров'я громадян в Угорщині (Джерело: Charta, 1986)

Перший критерій базується на знанні суспільства про здоров'я, завдяки якому можна впливати на фізичний розвиток громадян.

Другий критерій віддзеркалює вплив громади на суспільну та особисту долю, доступність інформації про здоров'я та можливість набувати знання зі здоров'язбереження, а також фінансову підтримку держави.

Третій критерій характеризує важливість сприятливого середовища для здоров'я. Це частина життя, праця та відпочинок, попередження їх наслідків. Вказується, що праця і відпочинок повинні стати джерелом здоров'я.

Четвертий критерій акцентує, що, крім розвитку здоров'я, має бути система, спрямована на лікувальну допомогу системі охорони здоров'я, дослідження в галузі охорони здоров'я, зміни професійної підготовки кваліфікованих кадрів.

За *п'ятим критерієм* зміцнення здоров'я виходить за межі охорони здоров'я і потребує державної підтримки, необхідність залучення всіх органів, включаючи законодавчі (Charta, 1986).

Існує думка (Буда, 2009), згідно з якою більшість людей вважає, що піклуватись про здоров'я слід зі шкільного навчання тому, що там закладається фундамент здорового способу життя, а в студентському віці його потрібно розвивати, оскільки це довготривалий і складний процес. Але, як слушно відзначає низка фахівців (Finánsz, Nyitrai, Podrátskiy), також необхідно мати справу зі знаннями про здоровий спосіб життя в освітніх закладах (Buda, 2003).

За твердженням Боднар Едіт (Bodnar, 2011), стан здоров'я населення Угорщини залежить від певних чинників (Рис. 2.2.).

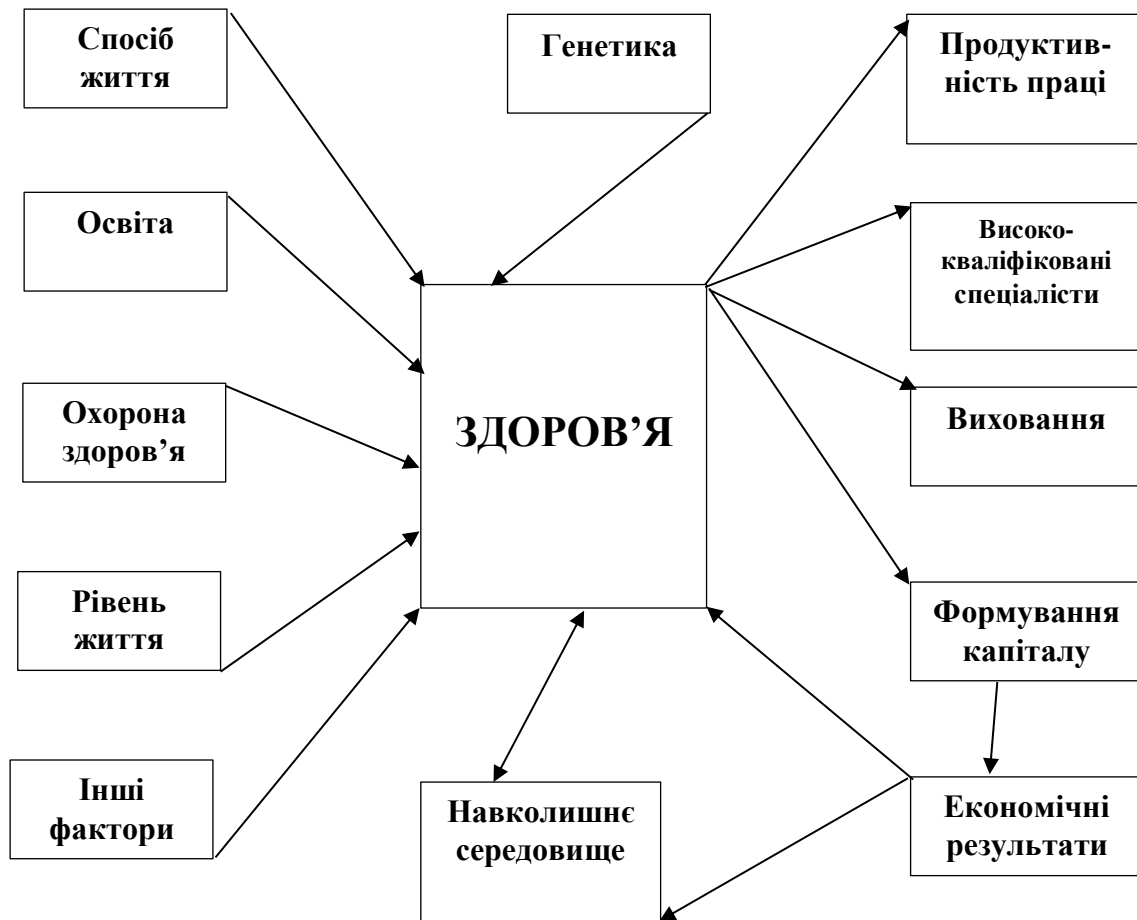
Як зауважує дослідниця, здоров'я населення залежить від багатьох факторів, які можуть покращувати, або погіршувати стан здоров'я суспільства.

Тому потрібна систематична, цілеспрямована робота всіх структур і систем державного управління, які будуть працювати спільно для досягнення кінцевої мети.

У дослідженнях (Піко, 2006) наголошується на незадовільних показниках фізичного розвитку молодого покоління Угорщини, формування у них життєво необхідних навичок до здорового способу життя, що засвідчено опитуванням (HBSC) 2014 року, але з тенденцією зниження всіх показників.

У 2016 році було опубліковано звіт про стан здоров'я в Угорщині. За дослідженням Варшани та Вітрої (Vitroi, Vávsanyi, 2017) стан здоров'я в країні наочно представлений нами на рис. 2.3.

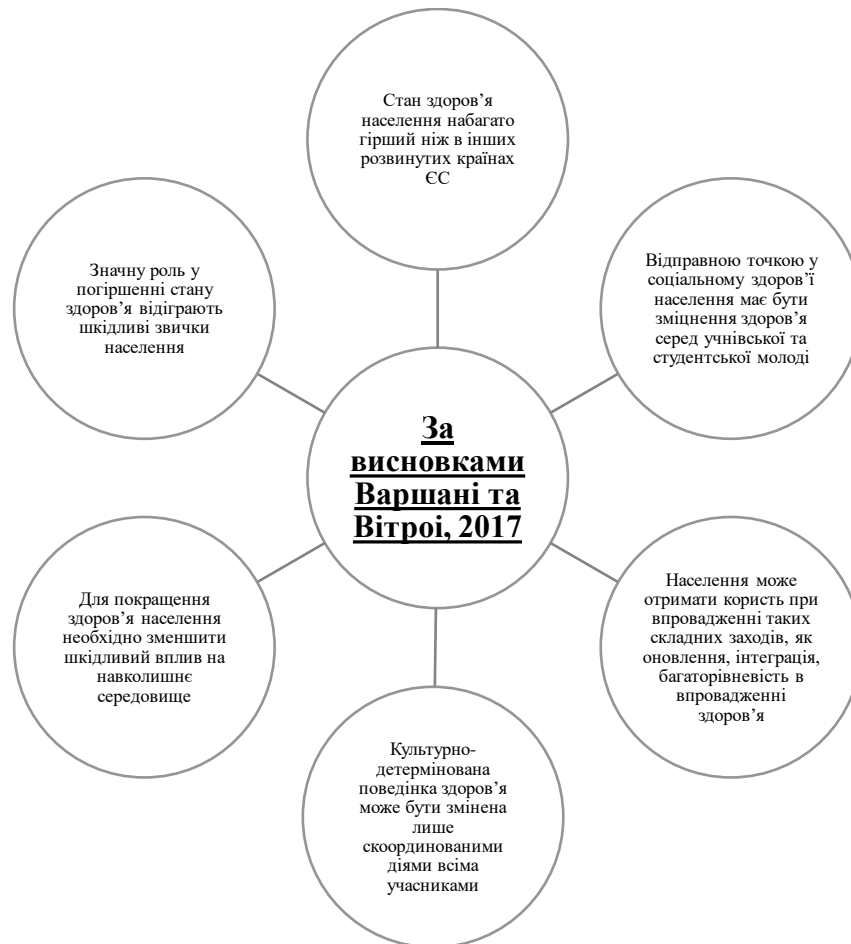

Рис. 2.2. Чинники, що впливають на стан здоров'я населення Угорщини (за Боднар Едіт, 2011).

Тому потрібна систематична, цілеспрямована робота всіх структур і систем державного управління, які будуть працювати спільно для досягнення кінцевої мети.

У дослідженнях (Піко, 2006) наголошується на незадовільних показниках фізичного розвитку молодого покоління Угорщини, формування у них життєво необхідних навичок до здорового способу життя, що засвідчено опитуванням (HBSC) 2014 року, але з тенденцією зниження всіх показників.

У 2016 році було опубліковано звіт про стан здоров'я в Угорщині. За дослідженням Варшані та Вітрої (Vitroi, Vávsanyi, 2017) стан здоров'я в країні наочно представлений нами на рис. 2.3.

Рис. 2. 3. Стан здоров'я громадян в Угорщині (за Варшані та Вітрої, 2017)

За узагальненнями дослідників, ці дані також підтверджують необхідність приділяти велику увагу зміцненню здоров'я студентів, упроваджувати ефективні методи для покращення їхньої поведінки щодо власного здоров'я та інтеграції їх в повсякденне життя навчальних закладів.

Ідею про необхідність узгодження духовного і фізичного здоров'я вже давно обґрунтували у своїх творах такі угорські науковці, як: Apáczai Csere János (1625-1659), Pápai Páriz Ferenc (1649-1716), Tessedik Sámuel (1742-1820), Trefort Ágoston (1817-1888), Fodor József (1843-1901), Markuszovsky Lajos (1742-1820), Bárcsi Gusztáv (1890-1964). У 70-х і 80-х роках цими проблемами займалися Métneki János, Bágyoni Attila.

Варто згадати (Kéri, 2000, 2007), що вже у XVIII ст. в Угорщині з'явилися газети і книги, які пропагували здоров'я та здоровий спосіб життя. Вперше в Угорщині можна було прочитати відомості про збереження здоров'я у 1770 році в «Ratio Education», однак вони стосуються духовного та фізичного здоров'я. Зміст просвітництва про здоров'я було включено до шкільних підручників (Kéri, 2007).

У 1817 році вчений-педагог Янош Кіш опублікував у науковому збірнику свою статтю «Про виховання тіла», в якій автором піднімалися теми, що стосуються санітарно-оздоровчої освіти, зокрема, такі, як: статеве виховання, рух, прийом їжі, а також згадується роль важливих постатей у цьому процесі, а саме: лікарів, батьків та вчителів (Kéri, 2000).

XIX століття зазнало значної концептуальної трансформації в теорії освіти, в якій формується уявлення про здоров'я. Теорія виховання Елека Перегріні (1812-1855) базується на основі релігійної моралі, в якій фізичне виховання сприяє розвитку духу. За словами Агоста Любріга (1825-1900), здоров'я – це фізична та психічна взаємодія, підпорядкована духу.

У цьому контексті заслуговує на увагу науковий доробок Мор Калмана, Оден Веселі, Імре Шандора, оскільки Мор Калман поставив свою концепцію здоров'я на моральну основу, Оден Веселі у моральному ставленні побачив поштовх до розумового розвитку і фізичного виховання, а сприйняття Імре Шандора відкрило «нові обрії» у теорію освіти в площині здоров'язбереження, позаяк здоров'я є частиною освіти (Tigyiiné, 2011).

З цивілізацією почала розширюватись інституціоналізація санітарної освіти. Це був значний крок в ознайомленні зі змістом предмета природознавства про здоровий спосіб життя. Але у зв'язку з тим, що педагоги не володіли достатніми знаннями і передавали обмежену кількість матеріалу про здоров'я, це не набуло великого успіху.

У першій половині XIX століття наука про здоров'я почала впроваджуватися в початкову освіту та підготовку вчителів до її викладання. На межі двох століть обов'язкове вивчення цієї науки було скасовано, замість

цього предмет став факультативним і більше уваги стали приділяти дошкільним навчальним закладам.

Суттєвим, на наш погляд, є те, що в Угорщині розроблено низку програм, які сприяють забезпеченню та впровадження здорового способу життя, зміцненню здоров'я, а саме:

- Програма NETFIX, прийнята 20/2012 (VIII 31), яка ставить за мету безперервне та рівномірне визначення показників фізичного розвитку. У рамках цієї програми розроблено новий фітнес-тест, який орієнтований на зміцнення здоров'я молоді. Програма включає в себе 9 рівнів вимірювання у чотирьох фітнес профілях і надає інформацію про витривалість, силу і гнучкість, класифікує студентів на три фітнес зони: зона здоров'я; зона розвитку; зона посиленого розвитку.

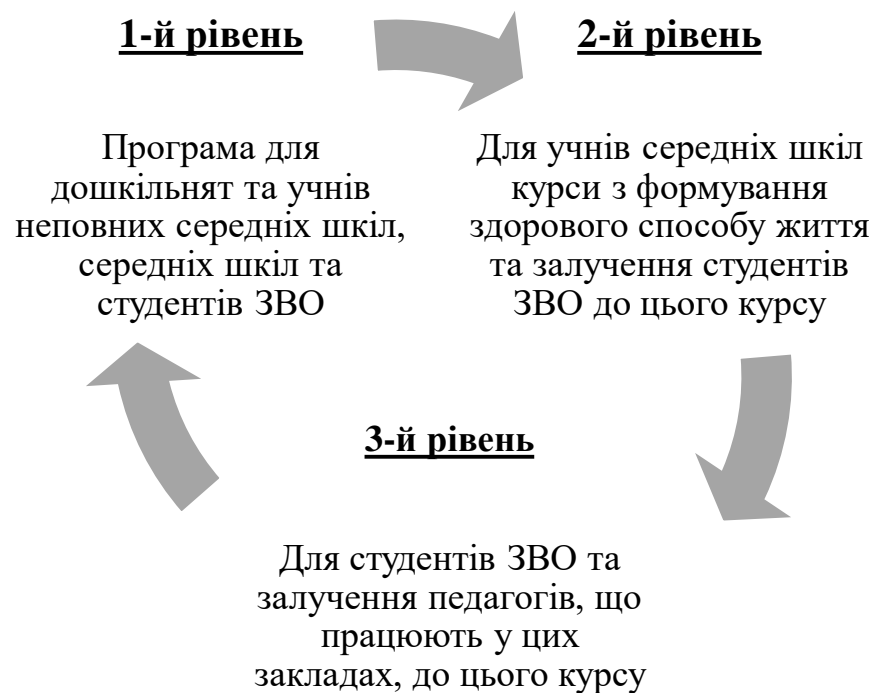
Конструктивним є те, що ця програма через програмне забезпечення ілюструє стан фізичної підготовки кожного студента і дає їм персональні рекомендації. Всього для 8 000 освітян надано інструкцію для ознайомлення з системою для подальшого навчання. Новизна цієї програми полягає в тому, що вона науково обґрунтована і критеріально орієнтована; як метод забезпечує персоналізовану оцінку та зворотний зв'язок, спрямований на здоров'я. Відстежувані дані доступні для студентів, викладачів, батьків.

- В угорській літературі можна знайти мультидисциплінарні програми зміцнення здоров'я. Прикладом може служити американський тест, започаткований Фондом Сороса «Квітка здоров'я», на підставі якого втілено 43 шкільні програми зміцнення здоров'я за цілісною моделлю, які можна ефективно використовувати в навчальних закладах або садочках. Наголошується: якщо виховання здоров'я не є комплексним, і не впливає на особистість людини, воно не може стати «здоровим способом життя» (Meleg, 2002).

- Програма TANTUdSZ, завданням якої є:
  - орієнтація на здоровий спосіб життя та здоров'я молоді;

- посилення взаємодії між віковими групами, пов'язаними з середньою освітою та вищими навчальними закладами, а також посилення відповідальності старшого покоління за молодших;
- створення практичної допомоги для майбутніх педагогів та медичних працівників, умов для проходження практики;
- розвиток живого діалогу та співпраці між охороною здоров'я та вищими навчальними закладами;
- створення зв'язків між нинішніми та майбутніми фахівцями у сфері охорони здоров'я та освіти;
- розробка креативних, інноваційних, технічних і освітніх методів здорового виховання.

Ця програма (за джерелом Feith, Melicher, Falus, 2015, с. 273) складається з трьох рівнів (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Рівні програми TANTUdSZ (за джерелом Feith, Melicher, Falus 2015).

Великого значення в Угорщині набула концепція «Комплексне зміцнення здоров'я у школі» (TIE-Teljeskörű Iskolai Egészségfejlesztés), прийнята у 2011 році. Цей документ спрямований на співпрацю в галузі

охорони здоров'я та освіти через щоденне впровадження фізичного виховання в навчальні заклади. Саме на концепції ТІЕ ґрунтується стратегія «здорової Угорщини» (2014-2020 р.р.).

У процесі опрацювання наукових джерел нами виявлено, що фізичну культуру, здоровий спосіб життя почали впроваджувати в освітній процес Угорщини, починаючи з 17 століття, в м. Шарошпоток. Вже тоді визначалась важливість догляду за тілом, фізичних вправ і здорового способу життя (Cőnczöl, 2008). За результатами досліджень (Mikulán, 2013), Ratio Educations у 1777 році присвячує окремий розділ своєї праці темі «Навчальна модель, охорона здоров'я людини».

Звертаємо увагу на те, що наука про здоров'я як предмет в навчальних планах Угорщини з'явилася на початку ХІХ століття. Суттєво, що цей курс став обов'язковим у навчальних програмах і навчальних планах підготовки вчителів початкових класів.

У 1842 р. у м. Естергом при створенні школи магістра згадується про ініціативу Іштвана Маєра ввести в навчальні програми фізичне виховання (Гонцол, 2008, с.23). Маєр запропонував, щоб в навчальні плани підготовки вчителів ввести гімнастику і фехтування. Важливо, що у деяких закладах вже тоді почали працювати над розвитком фізичної сили, особливо юнаків, а в 1858 році в Шарошпотокі фізичні вправи стали обов'язковим предметом (Модьор, 1996, с. 212-213). Однак, прийняття фізичного виховання та вправ прогресувало з певними труднощами. Після низки ініціатив у 1868 році законом нарешті було прописано, що фізичні вправи є «обов'язковим предметом» для викладачів (Модьор, 2002, с. 74).

Зауважимо, у першому навчальному плані 1869 року, що складався з двох годин на тиждень і за своїм змістом та розробкою поки що був неякісним (на що вказували фахівці), до практичних занять із фізичної культури включено німецьку гімнастику. При цьому визначальним є те, що до вступної частини уроку включено вільні вправи, а в основну – вправи на опору та висіння (Mészáros és Magyar, 1985, с.135).

У 1882 році двогодинна програма з фізичної культури доповнена вправами зі стрілецької зброї з метою підготовки фахівців із охорони правопорядку. Звертаємо увагу на те, що на той час вже стали впроваджувати методичні вказівки і вимагали плани підготовки проведення гімнастичних вправ.

За новою навчальною програмою, яка була прийнята у 1903 році, з'явилася шведська гімнастична стінка, снаряди, гімнастична лавка та ін. Нова навчальна програма 1911 року, ставила за мету підготовку майбутніх учителів до викладання фізичного виховання, розвиток фізичних здібностей і збереження здоров'я молоді. Для цього гімнастика залишилась частиною навчальної програми, але рухливі ігри, атлетичні вправи, плавання, катання на ковзанах, походи також були включені до програми (Magyar, 1996, с. 215).

Програма з фізичного виховання, прийнята в 1923 році, була визначальною до другої світової війни, оскільки вона містила навчальний матеріал у площині здоров'язбереження набагато змістовніший, ніж попередні документи. Рухова активність мала загальний і спеціальний ефект, здійснювалася підготовка до практичної діяльності, до праці, теоретичне навчання включало у свій план розробку теоретико-методичних матеріалів із методичним опрацюванням (рекомендаціями).

Наступна суттєва зміна програмно-методичного забезпечення, пов'язаного з підготовкою вчителів, відбулася у 1959 році. Ця програма стала більш професійно-прикладною, теоретично-методична частина більш націленою на практичну підготовку вчителів. Навчальний план упродовж п'яти семестрів передбачав дві години на тиждень загальної фізичної культури, а крім того, у 1 семестрі впроваджувалася теорія фізичного виховання, а у 3 семестрі – методика навчання. Студенти проходили педагогічну практику, складали навчальний план та конспекти уроків, готували презентації, відвідували практичні заняття досвідчених педагогів. У 1965 році за рішенням міністерства освіти Угорщини теоретичні години поділили і студенти проводили показові уроки та відвідували їх у вчителів.

Істотні зміни в практику фізичного виховання загалом і здоров'язбереження зокрема, приніс 1973 рік, оскільки у вищих навчальних закладах теоретичне навчання завершувалося колоквиумом, а у 5-6 семестрі вводився спеціальний курс. Цього ж року були створені кафедри фізичного виховання, яким було підпорядковане навчання майбутніх учителів, пов'язане з фізичним вихованням і спортом. Студенти понад шість семестрів могли ознайомлюватись із теоретичними та практичними знаннями, щоб на практиці отримати знання з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, плавання і вміли їх застосовувати в школі (Mészáros and Magyar, 1985, с.136-138).

У новому навчальному плані 1976 року, попередню спеціальну технічну підготовку було замінено на професійно-технічну, яка більш послідовно враховувала потреби початкової школи. Серед предметів за вибором, був предмет фізичного виховання, який студенти могли вивчати з більшою кількістю годин (Gönczöl, 2008, с. 61). За цим планом основними предметами були теорія і методика фізичного виховання, предметна педагогіка, гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри, плавання, спортивна організація змагань, практичні заняття, підготовка суддів із різних видів спорту (Magyar, 1992).

З 1980 року навчальні програми набули більшої свободи, оскільки навчальні заклади самі вибирали предмети до навчального плану, кількість годин, форми контролю (екзамени і заліки), кількість годин на фізичну культуру, спортивні ігри. Але разом із тим зменшилась кількість годин на теорію і методику та педагогіку. Звертаємо увагу на те, що з 1987 року при підготовці вчителів початкових класів предметна педагогіка фізичного виховання охоплювала навчання у 1-4 класах, з якою була пов'язана система теоретико-методичних знань майбутніх учителів.

Деякі елементи Болонського процесу – кредитна система організації навчання, більша можливість мобільності – також вплинули на практику підготовки вчителів, але навчання структурно зберегло одноцикловий, неподільний характер. Ця зміна негативно вплинула на сформованість фізичної культури, оскільки скоротилася кількість годин протягом усього

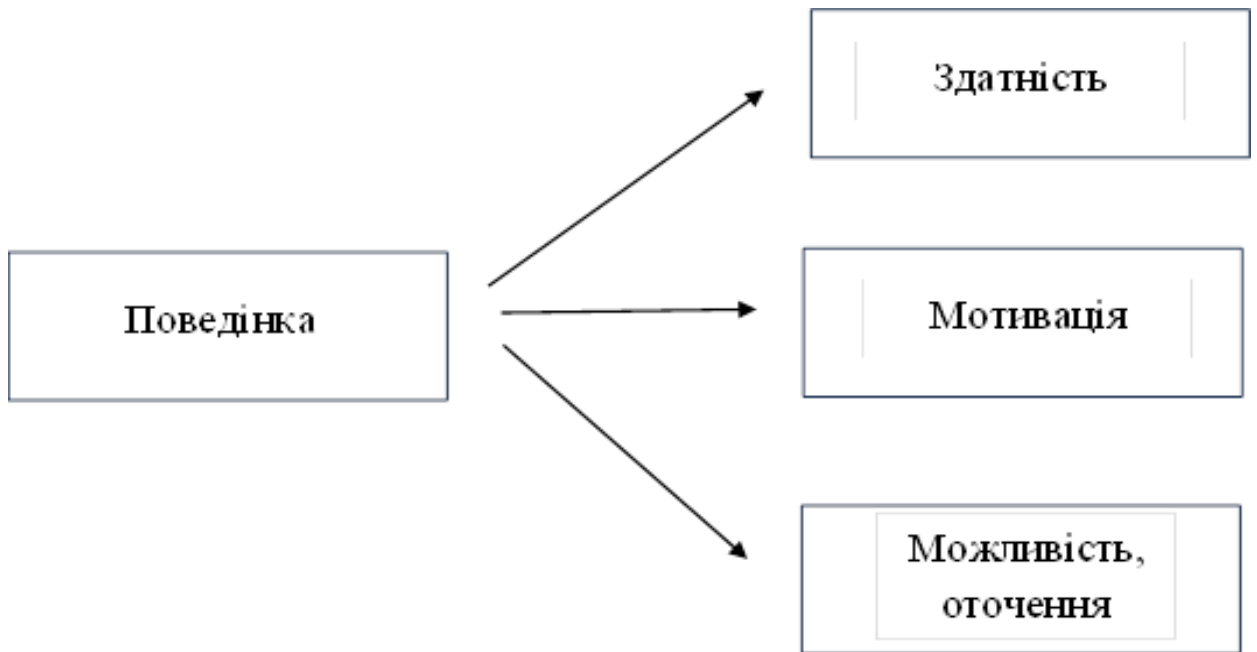
періоду навчання (для студентів, які не обрали фізичне виховання) (Cziberéné, 2009, с.617).

Відчутне значення на активність студентів відіграє інфраструктура закладу вищої освіти, стан та потужність спортивних споруд. Вища освіта Угорщини намагається задовільнити потреби студентів у заняттях спортом як безкоштовно, так і за помірну плату. Велике значення надається матеріальному забезпеченню (наявність необхідних спортивних споруд) та проведенню чемпіонатів із різних видів спорту.

Особлива увага звертається на те, вчителем якого предмету буде студент. Тим категоріям, які потребують більше теоретичних і практичних навичок (вчителі початкових класів, фізичної культури) приділяється більше уваги в галузі фізичного виховання та виділяється більше навчального часу (Pfau Christa (2014) Szabadidősport és sportinfrastruktúra összehasonlító elemzése a kutató egyetemeken. Taylor Gazdálkodás és Szervezéstudományi Folyóirat, 6. évfolyam, 1-2. lapszám. pp. 413-423). Це, поза сумнівом, позитивно впливає на професійну підготовку майбутніх учителів, зокрема початкових класів, фізичної культури, у площині здоров'язбереження.

У дослідженнях Вітрої та Варшані (Vitroi, Vávsanyi, 2015) також можна побачити, що існує надійний метод змін поведінки людини загалом, і щодо здоров'язбереження зокрема. Ці втручання одночасно розширюють знання та навички, пов'язані зі здоров'ям та здоровим способом життя, мотивують людину, вони також забезпечують фізичне та соціальне середовище, яке підтримує зміну поведінки.

За твердженням угорських дослідників (Vitroi, Vávsanyi, 2015), для зміни поведінки потрібні 3 складові: 1 – здатність; 2 – мотивація; 3 – можливість, оточення (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Складові, що впливають на зміну поведінки (за дослідженнями Вітрої та Горшані, 2015)

У контексті порушеної проблеми заслуговують на увагу узагальнення вчених щодо стану здоров'я в Угорщині, унаочнені на рис. 2.6.

Сьогодні стало загальновідомим і беззаперечним фактом, що фізична активність і вправи допомагають фізичному і розумовому розвитку, підтриманню доброго самопочуття. Наукові дослідження (Csánji, 2010 Vracsek, 2015; Lee és mtsai, 2012) довели, що регулярні фізичні вправи сприятливо впливають на організм (Csánji, 2010 Vracsek, 2015), фізична активність відіграє важливу роль у профілактиці захворювань (зокрема діабету, серцево-судинних захворювань та ін.) (Lee és mtsai, 2012).

Сучасне визначення здоров'язберігаючої поведінки залежить від здоро'взбереження людини, яка повинна усвідомлювати важливість власних рішень для свого здоров'я, наприклад, правильне харчування (Szábo és Pikó, 2017) правильна кількість споживання рідини (Antal Schmidt és Biró, 2015), фізична активність (Somhegji, 2015) і здорове дозвілля (Tompa, 2015).

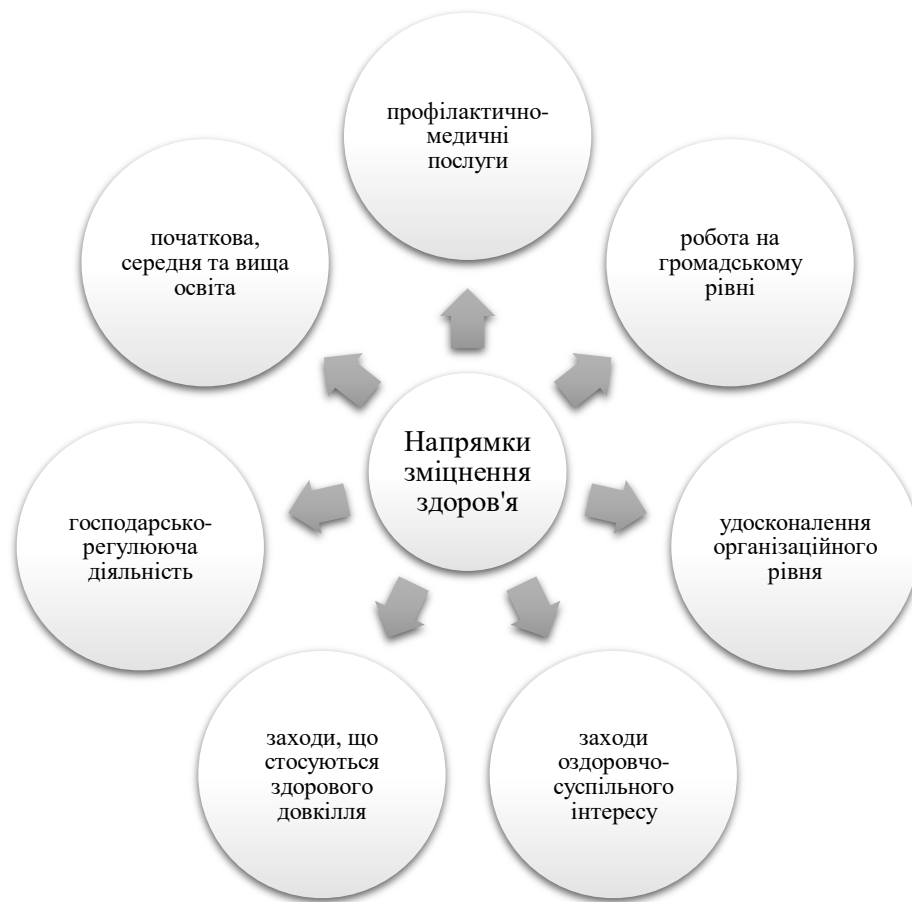

Рис. 2.6. Стан здоров'я в Угорщині (за 2017 р.) (Вітрої та Горшані).

За нашим переконанням, у площині порушеної проблеми потрібна цілеспрямована робота щодо зміцнення здоров'я, формування здоров'язберігаючої поведінки майбутнього вчителя, проведення відповідних оздоровчих заходів, базованих на використанні здоров'язберезувальних технологій.

Систематизація оздоровчих заходів щодо зміцнення здоров'я громадян в Угорщині представлена нами на рис. 2.7.

Сучасне визначення здоров'язберігаючої поведінки залежить від здоро'язбереження людини, яка повинна усвідомлювати важливість власних рішень для свого здоров'я, наприклад, правильне харчування (Szábo és Pikó, 2017) правильна кількість споживання рідини (Antal Schmidt és Biró, 2015), фізична активність (Somhegji, 2015) і здорове дозвілля (Tompa, 2015).

Рис. 2.7. Систематизація оздоровчих заходів щодо зміцнення здоров'я в Угорщині (авторське оформлення)

З таких позицій актуалізується необхідність аналізу практики впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині.

2.2. Практика впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині

Після вступу Угорщини в ЄС заклади вищої освіти суттєво змінили свій підхід до здоров'язбереження та впровадження здоров'язберезувальних технологій, особливо при підготовці вчителів різних спеціальностей, що позитивно впливають на здобувачів вищої освіти, дають їм можливість як особистісного вдосконалення, так і підготовки до їх використання в безпосередній професійній діяльності в майбутньому.

Позитивно впливає на цей процес те, що в останні роки ЗВО Угорщини, особливо університети, володіють доброю інфраструктурою, намагаються впроваджувати новітні оздоровчо-зберігаючі технології, які затребувані в студентському середовищі, й дають можливість активізувати інтерес молоді до занять фізичною культурою і спортом, ведення здорового способу життя через отримання відповідних знань і навичок зі здоров'язбереження та надання допомоги в суспільному здоров'язбереженню.

ЗВО Угорщини, крім власних, які вже працюють, активно почали використовувати інноваційні здоров'язберігаючі технології (особливо навчання) провідних європейських країн (Німеччина, Франція, Швеція, Фінляндія, Австрія) та інших країн світу. Звертаємо увагу на те, що заклади вищої освіти Угорщини під час підготовки фахівців, особливо педагогічних спеціальностей, в освітньому процесі своїх закладів використовують такі здоров'язбережувальні технології:

- інноваційні технології навчання;
- здоров'язберігаючі технології;
- оздоровчі технології;
- технології виховання культури здоров'я.

Схарактеризуємо ці технології.

Інноваційні технології навчання – це, насамперед, орієнтація на процес здоров'язбережувального навчання. Багато провідних університетів Угорщини (Будапештський університет ім. Лоранта Етвеша, Сегетський, Дебреценський університети, Будапештський Університет фізичної культури) надають великого значення впровадженню здоров'язберігаючих технологій у процес навчання. А відтак, їхні випускники отримують високі знання та навички зі здоров'язбережувальної діяльності, основ здоров'я та вміння впроваджувати здоров'язбережувальні технології в майбутній практичній професійній діяльності.

Крім освітнього процесу, ці навчальні заклади значну увагу приділяють організації різних курсів, семінарів, конференцій, тренінгів, які відіграють

суттєву, допоміжну роль у підготовці фахівців до впровадження здоров'язберезувальних технологій не тільки в освітній процес, але також і в угорське здоров'язберезувальне суспільство загалом як свідчення ресурсних можливостей технологій навчання у площині здоров'язбереження.

Ресурсні можливості технологій навчання у площині здоров'язбереження в закладах вищої освіти Угорщини наочно представлені нами на рис. 2.8.

Рис. 2.8. Ресурсні можливості технологій навчання у площині здоров'язбереження в закладах вищої освіти Угорщини (розроблено автором).

При цьому здоров'язберезувальні технології в закладах вищої освіти Угорщини реалізуються у таких напрямках освітньої та спортивно-оздоровчої роботи:

- організація освітнього здоров'язбережувального процесу та безпосереднього врахування його психологічного і фізіологічного впливу на здоров'язбереження здобувачів вищої освіти;
- розробка навчальних програм, методичних вказівок зі здоров'язбереження майбутніх учителів та профілактика шкідливих звичок;
- впровадження комплексу спортивно-оздоровчих та масово-спортивних заходів із метою покращення здоров'я студентів;
- медична допомога й обстеження, моніторинг стану здоров'я та фізичного розвитку здобувачів вищої освіти, їхнього психологічного здоров'я;
- створення служб допомоги студентам у вирішенні (подоланні) стресів, переживань, забезпеченні матеріальної допомоги;
- створення сприятливого клімату в студентському середовищі, дотримання санітарно-гігієнічних норм організації освітнього процесу та фізкультурно-оздоровчих заходів.

При навчанні здоров'ю та здоров'язбереженню у закладах вищої освіти Угорщини практикується використання таких технологічних прийомів навчання:

- традиційна медико-санітарна освіта: інформація, представлення життєвих прикладів, показ (без участі студентської аудиторії), лекції, інформаційні брошури;
- підхід до групи ризику: превентивна діяльність у вразливому колі (наприклад, групи ризику вступають в товариства, клуб анонімних алкоголіків тощо);
- вплив однолітків на зміцнення здоров'я (однолітки мають більший вплив на формування думки, ніж батьки);
- підвищення емоційного інтелекту, соціальних компетенцій та адаптація втручання, спрямованих на розвиток соціальних і комунікативних навичок (самопізнання, впевненість в собі, управління конфліктами);

- «сцена» – це місце, де люди почуваються як вдома (місця навчання, роботи);
- комплексні програми зміцнення здоров'я на рівні громади: з великою кількістю, врахуванням політичних та соціальних детермінантів (Dr. Csókö Ildikő, 2022).

Для нас суттєвим є те, що ЗВО Угорщини під час використання технологій навчання у площині здоров'язбереження формують у здобувачів вищої освіти (особливо тих, кого готують не з фізкультурного профілю) такі компетенції:

- здатність використовувати різні види спортивної (оздоровчої) спрямованості, які формують рухову активність для фізичної підготовленості та її вдосконалення, використання рухової активності для збереження власного здоров'я та здоров'я молодого покоління;
- здатність до застосування набутих знань щодо впровадження рухової активності для збереження здоров'я на практиці;
- отримання умінь і навичок самостійно виконувати фізичні вправи, фізичні навантаження, використовувати методи самоконтролю з подальшою корекцією рухової активності, збережувальної підготовленості.

Заклади вищої освіти Угорщини, як засвідчує аналіз дефініціювання поняття «здоров'язбережувальні технології» у науковій літературі (Pfau Christa, Tózsas-Rigéné Nagy, Dooris és Doherty), розглядають цей термін як:

- освітню технологію, що націлена на здоров'язбереження;
- сукупність методів і прийомів педагогічного втручання, які доповнюють традиційні методи навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження;
- здоров'язбережувальні технології як технології навчання здоров'ю, що об'єднують у собі формування культури здоров'я, здорового способу життя майбутніх учителів, медичну і гігієнічну освіту;
- засіб оздоровчо-фізкультурних і спортивно-масових заходів;

- урахування вікових, статевих та психофізіологічних особливостей студентів;
- формування сприятливого освітнього середовища;
- підготовка фахівців до здоров'язбереження та впровадження здоров'язберігаючих технологій у суспільне середовище угорських громадян.

Крім цього, ЗВО Угорщини розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної освіти, що розробляють цілі, зміст, методи здорового способу життя, сприяють вирішенню питань здоров'язбереження у системі освіти Угорщини; як спосіб організації, моделювання освітнього процесу, як система вказівок, через які можна забезпечити ефективність навчання і, водночас, убезпечити здоров'я студентської молоді.

Як стверджує С. Лагер, роль вищої освіти Угорщини у впровадженні здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки майбутнього вчителя, виявляється за такими рівнями (алгоритмом):

- передача певного обсягу знань (самооцінка, будова тіла, певні знання з основ здоров'я);
- розвиток певних компетенцій (знання типових проблем зі здоров'ям);
- розвиток виразних соціальних навичок (турбота про стан власного здоров'я) (Leger, 2001)

Вчена вважає, що перші два рівні підходять, як для середньої школи, так і ЗВО. Опанування третього, більш складного рівня, вочевидь, має бути завданням вищої освіти, оскільки ресурси університетських програм варто зосередити, насамперед, на розвитку соціальних навичок.

Особистий приклад викладачів, принаймні, також дуже важливий, як і навчання студентів, тому що за відсутності викладацького складу не буде сприятливого інституційного середовища і програма розвитку навичок приречена на поразку (Пустої, 2018)

Звертаємо увагу на те, що технології навчання в ЗВО Угорщини можуть деякою мірою відрізнитись. Це, перш за все, пов'язано з тим, що навчальні

заклади можуть самостійно обирати і планувати навчальний процес, кількість годин на той чи інший предмет і навчальні вимоги. Тому деякі відмінності в їхній роботі існують. Але використання та впровадження здоров'язберезувальних технологій у всіх навчальних закладах майже ідентичні. Вони можуть відрізнятись не лише кількістю, а й якістю (залежить від інфраструктури навчального закладу), забезпеченням необхідним інвентарем та обладнанням, відповідними кадрами та інше.

Як уже зазначалося, наявність майже однакових можливостей до використання здоров'язберезувальних технологій пояснюється тим, що в закладах вищої освіти Угорщини оздоровчо-спортивною роботою здебільшого керує «Угорська спортивна асоціація університетів і коледжів» (MEFS). Основною метою (MEFS) є залучення спортивних організацій до роботи, які працюють у сфері університетського та студентського спорту. Ця структура керує всією спортивно-оздоровчою роботою ЗВО, але це не означає, що університети не мають можливості для вибору, а тим більше втілення своїх побажань відносно провадження здоров'язберігаючих технологій.

Зрозуміло, що чим вищий статус навчального закладу (навчальний заклад береже свій престиж), тим більше хвилює його це питання і він піклується про здоров'язбереження своїх студентів, ведення ними здорового способу життя, тим краще і на більш високому рівні впроваджує здоров'язберезувальні технології.

Здоров'язберезувальні (оздоровчозберігаючі) технології у ЗВО Угорщини впроваджують і використовують в освітньому процесі підготовки майбутнього вчителя завдяки діям, відображеним на рис. 2.9.

Результативність впливу здоров'язберезувальних технологій значною мірою залежать від навчального закладу, ставлення керівництва до здоров'язбереження своїх студентів, навчально-матеріальної бази навчального закладу, пропозиції спортивних послуг, які надаються здобувачам вищої освіти, так і їхнього ставлення до власного здоров'я.

Рис. 2.9. Здоров'язберезувальні (оздоровчозберігаючі) технології у ЗВО Угорщини (авторське оформлення)

Якщо навчальний заклад проводить недостатню роботу щодо пропаганди, надання відповідних знань із основ здоров'я, то і ставлення студентів до здоров'язбереження буде низьким.

Але в більшості університетів і інститутах (крім вже згаданих елітних), зокрема, Будапештський педагогічний інститут, педагогічний центр м. Весприм-Rannon Egyetem, Копошварський інститут та ін.) приділяють велику увагу впровадженню оздоровчих технологій, що досягається завдяки використанню таких заходів (рис. 2.10):

Рис 2.10. Шляхи впровадження оздоровчих технологій у ЗВО Угорщини (авторське оформлення)

Якщо ми говоримо про впровадження здоров'язберезувальних технологій при підготовці вчителів в ЗВО Угорщини, тоді ми не можемо оминати увагою той факт, як навчальні заклади виховують і навчають своїх студентів культурі здоров'я, які в майбутньому будуть її носіями в угорському суспільстві.

Хочеться відмітити, що ЗВО Угорщини при впровадженні технології «культури здоров'я» завжди враховують вікові традиції угорського народу, його культуру, стиль життя (рис. 2.11).

Існує проблема у структурній альтернативі, яка вказує на здоров'я та здоров'язбереження в широкому сенсі у сфері вищої освіти. Загальновідомо, що серед альтернатив повсякденного життя студентів існують великі розриви в розвитку індивідуальних можливостей і здібностей «обирати здоровіше».

Рис 2.11. Шляхи впровадження технології культури здоров'я у ЗВО Угорщини (авторське оформлення)

Вважається, причина цього частково пов'язана з підходом та операційною практикою сектору охорони здоров'я, особливо за останні десятиліття. Практикою звуження питання здоров'я та здоров'язбереження до системи охорони здоров'я та питань хвороби та лікарень, а також через нерозвиненість культури здоров'я населення Угорщини.

Індивідуальні здібності студентів вкрай важливі не лише для того, щоб знати, що є більш здоровим вибором. Важливо належним чином трансформувати здоров'язбережувальні технології в широке середовище – таке, яке підтримує культуру здоров'я та робить здоровий вибір реально доступним і можливим – у якому студент може неодноразово «включати» більш здоровий вибір у своєму щоденному способі життя. Тому тут

вирішальною мірою є мотивація студентів, індивідуальні дії, формування та підтримка звичок, які забезпечують здоров'я, а все це можливе лише через впровадження здоров'язбережувальних технологій.

При цьому суттєвим є те, що *угорські вчені знаходяться серед лідерів Європейського простору щодо вивчення, впровадження та застосування здоров'язбережувальних технологій*. Зокрема, такі вчені, як Л. Сийкель, В. Піко, М. Крайніце та інші, вказують на те, що в сьогоdnішніх умовах в закладах вищої освіти Угорщини необхідно проводити глибокі і кардинальні зміни у системі викладання і навчання, використанні новітніх методів і засобів, які можуть сприяти простій передачі понять на активні і мотиваційні підходи, здатні озброїти студентів ЗВО Угорщини широким спектром життєвих навичок у площині здоров'язбереження. Вчені пропонують, а заклади вищої освіти Угорщини в своїй практичній діяльності впроваджують такі здоров'язбережувальні технології (рис. 2.12).

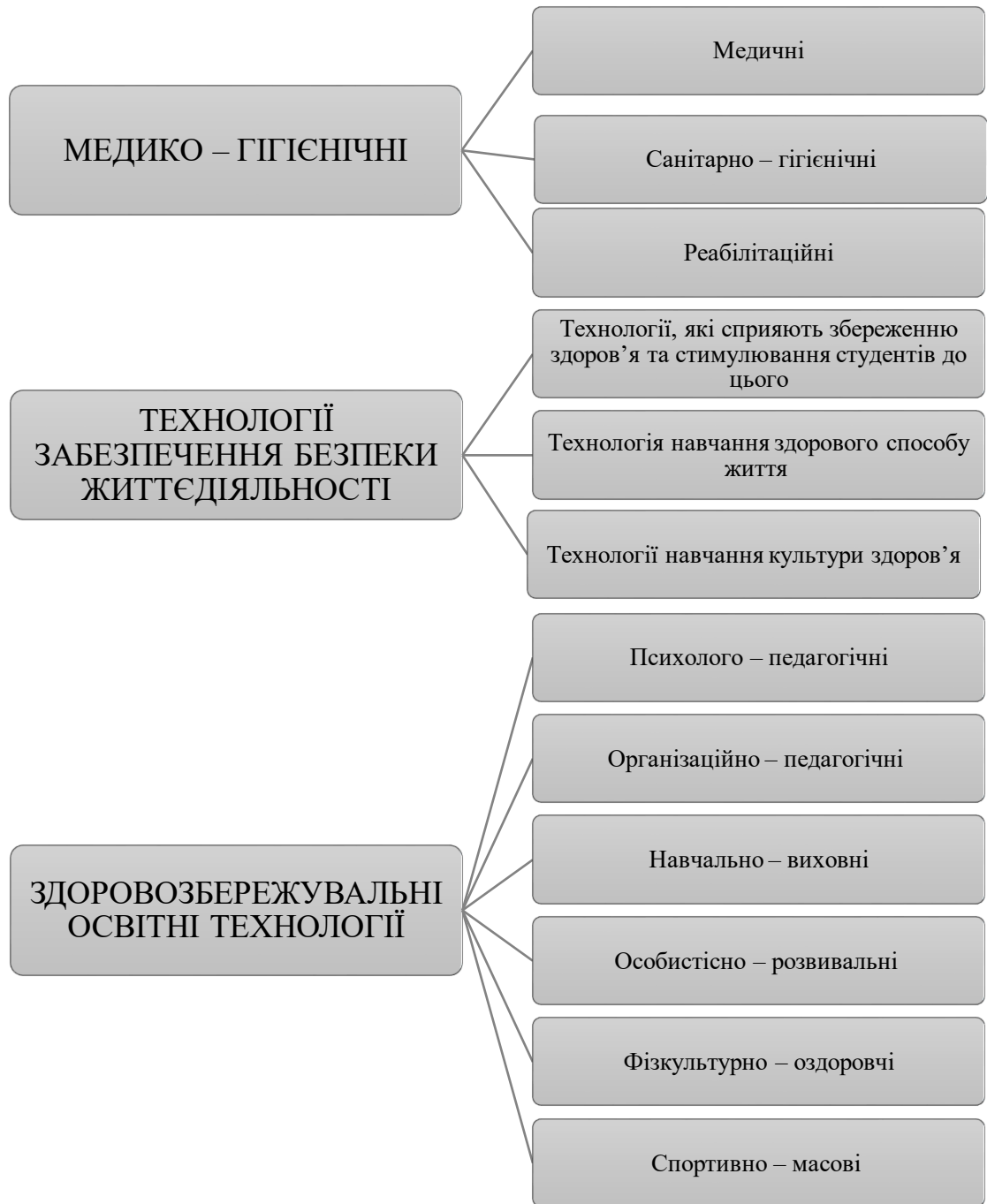
Звертаємо увагу на те, що в останні десятиліття визначальні ініціативи щодо зміцнення здоров'я в системі освіти Угорщини були майже виключно пов'язані з системою початкової та середньої освіти. Популяризація здоров'я у вищій освіті здебільшого з'явилася як окрема ініціатива деяких університетів (Будапештський університет ім. Лоранта Етвеша, Дебреценський, Сегетський університети), пов'язана здебільшого з підготовкою викладачів.

Здоров'язбережувальні (оздоровчо-зберігаючі) технології забезпечують створення належних умов, але вони можуть бути ефективними тоді, коли ведеться постійний контроль за рівнем їх підтримки та впроваджуються через спільну діяльність адміністрації, належного ставлення з боку викладачів та працівників фізкультурно-оздоровчих комплексів ЗВО.

Складовими таких технологій можна назвати:

- кадрова політика, яку проводять заклади вищої освіти Угорщини;
- налагоджена робота щодо створення і модернізації структурних підрозділів ЗВО Угорщини;

- постійне оновлення матеріальної бази з фізичної культури і спорту у ЗВО;
- відповідність навчальних і фізичних навантажень можливостям учасників освітнього процесу;
- рівень організації просвітницько-профілактичних заходів.

Рис. 2.12. Здоров'язберезувальні технології, що впроваджуються у ЗВО Угорщини

Болонський процес вніс певні корективи в реформування ЗВО також у сфері фізичного виховання і спорту. Це торкнулося всіх Європейських країн і Угорщини теж. *Реформування вищої школи спрямоване на надання студентам більшої свободи і самостійності, яка сприяє гуманізації освітнього процесу та освіти загалом.* Тому, *головне завдання закладів вищої освіти сприяти і допомагати студентам у виборі форм занять зі здоров'язбереження.* Тільки разом, навчальний заклад та студенти, враховуючи традиції, спадщину, як вітчизняну, так і зарубіжного фізичного виховання, зможуть планувати і проводити різноманітні форми і засоби з використання здоров'язбережувальних технологій.

Угорський уряд, однією з важливих характеристик процесу фізичного виховання вважає, передусім, пропаганду і ведення здорового способу життя в ЗВО – його прикладний зміст. Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності у площині здоров'язбереження повинна розвивати й удосконалювати найголовніші якості, цінності фізичного виховання і спорту, а саме: фізична підготовленість, розвиток фізичних якостей, функціональний стан, ведення здорового способу життя, здоров'я нації. Важливим для національної освіти Угорщини є окреслення перспектив використання оздоровчо-зберігаючих технологій у форматі сучасного освітнього простору, обґрунтування освітніх здоров'язбережувальних тенденцій у вітчизняній теорії і практиці.

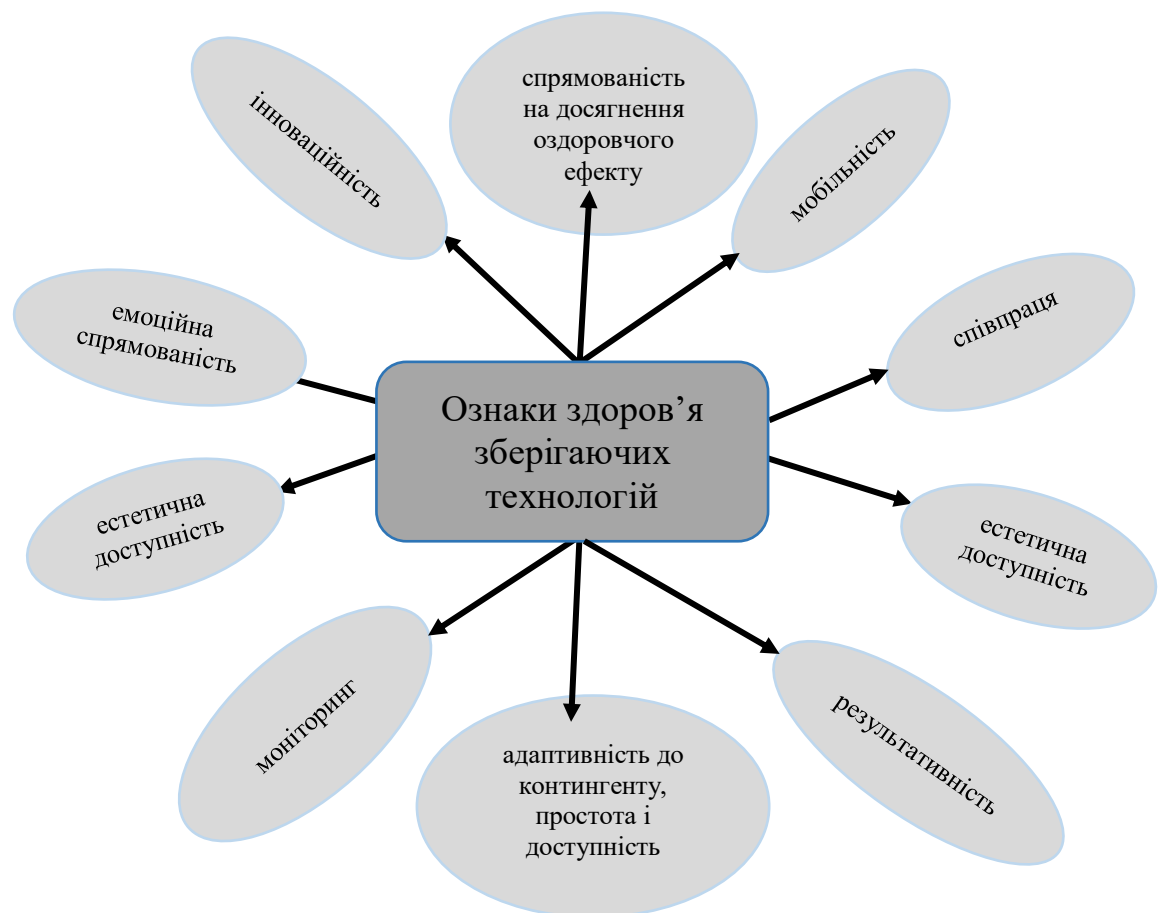
Ключовою позицією, враховуючи сучасні обставини, які склалися в освітньому середовищі майже в усіх країнах світу, стає не сам факт передачі знань від викладача до студента, а *створення такої системи взаємодії, яка зможе забезпечити як створення нових знань і умінь, так і формування нових здоров'язбережувальних технологій та їх практичне застосування.*

Одним із ефективних шляхів покращення освітнього процесу в ЗВО Угорщини є впровадження та застосування *фітнес-технологій.* Використовуючи їх широкий вибір і напрямки провідні виші Угорщини змогли оновити зміст фізичного виховання, а разом із тим мотивувати

студентів до здорового способу життя. Проведений аналіз використання здоров'язберезувальних (оздоровчозберігаючих) технологій у ЗВО Угорщини дозволяє стверджувати, що мають місце чітко виражені їх загальні атрибутивні ознаки (рисунок 2.13), а саме:

- **спрямованість на досягнення оздоровчого ефекту:** більшість закладів вищої освіти, особливо в останні роки, всі зусилля спрямовують на підвищення фізичного та психологічного розвитку здобувачів, покращення їхньої фізичної підготовленості, оздоровлення не лише під час навчання, але і у позанавчальний процес та в канікулярний період, організують і проводять спортивні заходи в літній період року;

Рис. 2.13. Атрибутивні ознаки здоров'язберезувальних технологій (авторське оформлення)

- **інноваційність:** велике значення керівники закладів вищої освіти надають впровадженню інноваційних підходів до здоров'язбереження, впровадженню нових методів і засобів в освітній процес, особливо при підготовці вчителів (передусім, початкових класів та фізичного виховання), від яких залежить майбутнє здоров'я угорського суспільства.

Завдяки підтримці ЄС пріоритет надається навчально-матеріальній базі, сучасному інвентарю та обладнанню, яке дуже важливе в організації та проведенні оздоровлення студентської молоді;

- **емоційна спрямованість:** заклади вищої освіти Угорщини (Будапештський університет ім. Лоранта Етвеша, Дебреценський, Сегетський університети та багато інших) під час спортивних заходів, зокрема, таких як: «Кампус», «КеК», «Кубок Карпатського регіону» з футболу, легкоатлетичного кросу, настільного тенісу, волейболу, баскетболу, в яких одночасно беруть участь біля п'яти тисяч студентів п'ятох країн (Угорщина, Румунія, Словаччина, Сербія, Україна) використовують різні шоу-програми, які підвищують настрій та емоційний фон у студентів; запрошують до виступів провідних спортсменів країни;
- **мобільність:** здатність закладів вищої освіти швидко реагувати на нові виклики на попит майбутніх учителів та на ті чи інші новітні, трендові види рухової діяльності, «нову моду» у використанні здоров'язбережувальних технологій, забезпечення ЗВО новітнім спортивним інвентарем та обладнанням в необхідній кількості;
- **інтегрованість і модифікація:** заклади вищої освіти Угорщини останнім часом активно почали використовувати засоби і технології із різних видів фізкультурної діяльності (як вітчизняної, так і зарубіжної), але при цьому зберігаючи свої культурні здоров'язбережувальні звичаї і традиції;

- **адаптивність до контингенту, простота і доступність:** ЗВО Угорщини намагаються забезпечувати студентів різними формами спортивно-масової діяльності, дотримуючись простоти та доступності, більше проводити спортивно-масових заходів, як високого рівня, так і в малих групах (першість факультету, між студентами гуртожитку і т. ін.);
- **естетична діяльність:** поєднання фізичного виховання з естетичним, використання засобів мистецтва, виступи народних колективів при відкритті або закритті спортивних заходів, використання елементів хореографії і танцю;
- **моніторинг:** заклади вищої освіти Угорщини ведуть систематичний контроль за станом здоров'я студентів, проводять дослідження на основі яких вносять за необхідності певні корективи, тісно співпрацюючи з закладами охорони здоров'я. Лікарсько-педагогічний контроль здійснюється не лише у великому спорті, але і в фізичній культурі;
- **співпраця:** заклади вищої освіти тісно співпрацюють із спортивними клубами та організаціями; в більшості університетів спортивно-масова робота здійснюється через спортивні клуби, які на пільгових умовах надають студентам спортивні послуги та участь у різних змаганнях;
- **результативність:** здебільшого заклади освіти Угорщини досягають своєї мети, результативності на всіх рівнях – від масової фізкультури до професійного спорту через задоволення від оздоровчої та професійної спрямованості.

Заклади вищої освіти Угорщини значну увагу приділяють веденню здорового способу життя своїх здобувачів, пропонують їм різні форми спортивного відпочинку, що концептуально ґрунтується на трьох позиціях: займаємося спортом у вільний час; добровільно й організовано; елементи професійного спорту (виконання роботи, отримання доходу та ефективність)

Як синоніми щодо спорту, спортивної політики часто використовується такі поняття: «аматорський, масовий спорт і відпочинок», а палітру сучасних здоров'язбережувальних понять розширюють «фітнес і оздоровлення»,

«спорт для всіх» як концепт спорту для дозвілля. Чинники, що впливають на використання спорту на дозвіллі, презентові нами в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Чинники, що впливають на використання спорту на дозвіллі

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники	Ситуаційні чинники
особистість, мотивація, навчання, сприйняття, наше ставлення, зобов'язання, інтерес	культура, цінності, соціальний клас, референтні групи і сім'я, мода, ЗМІ, професійний спорт і вплив спортсменів зірок	фізичне середовище, соціальне середовище завдання, час, попередній досвід, фізичні здібності, здоров'я, можливості, доступ

Джерело: Shank (2002) (авторське оформлення)

При наданні спортивних послуг щодо ведення здорового способу життя та активного відпочинку здобувачів вищої освіти засобами здоров'язберезувальних технологій провідну роль відіграють чинники, які можуть впливати на якість надання певних послуг (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Чинники, що впливають на якість надання спортивних послуг щодо ведення здорового способу життя та активного відпочинку здобувачів вищої освіти як споживачів

Споживач	Чинники	
	Конкурентне використання	Неконкурентне використання
споживач може бути виключений від споживання	приватна власність, (тенісні корти, тренажерні зали)	платні послуги, екскурсії.
споживач не може бути виключений від споживання	загальні, громадські блага, спортивні майданчик	суспільні блага, міські парки, ліси, вода

Джерело: András (2006) (авторське оформлення)

Важливим кроком з позиції спортивного відпочинку є те, що в 2007 р. Європейська комісія прийняла «Білу книгу» про спорт – першу комплексну ініціативу, пов'язану зі спортом. Найважливішими пропозиціями, сформульованими в плані дій, які пов'язані зі спортом та активним відпочинком у вільний час, є такі:

- створення рекомендацій щодо фізичної активності та багаторічної Європейської програми зміцнення здоров'я;
- різноманітні програми та фонди ЄС, зокрема, такі, як: «Прогрес», «Lifelong навчання», «Молодь в дії», «Європа для громадян», програма «LIFE», а також Європейський соціальний фонд, Європейський фонд регіонального розвитку та підтримка спорту в рамках фонду євроінтеграції та фонду розвитку сільських територій (LEADER);
- розробка спільної Європейської статистичної методології для вимірювання економічного впливу спорту;
- підготовка досліджень ініціатив масового спорту та здорового способу життя, фінансування спорту громадами, співпраця державного та громадського спорту;
- заохочення створення Комітету Європейського соціального діалогу;
- підтримка роботодавців, сфер надання спортивних послуг та працівників у сфері спорту.

Крім соціальних впливів, важливо вивчити силу впливу здоров'язбережувальних технологій на спортивні звички, ведення здорового способу життя студентів. Результати дослідження, які були проведені в Угорщині, показали, що тип населеного пункту впливає на спортивні звички студентів. Найбільш помітні відмінності спостерігаються між столицею та районними центрами, а також між меншими містами і селами – у перших, звичайно, більше населення, ніж у других, тому цей факт також потрібно враховувати. Серед великих міст виділяються ті, що мають вищі навчальні заклади, тому вони все більше перетворюються на студентські центри.

До речі, треба додати, що менші населені пункти також перебувають у невідгідному становищі з позиції можливостей інфраструктури для регулярних занять фізичною культурою і спортом, ведення здорового способу життя та отримання необхідних знань зі здоров'язбереження. Завдяки кращим умовам для проведення здоров'язбереження студентів, різноманітними знижками для них шанси на заняття спортом покращуються, тоді як зайнятість зменшує шанси молодій людині займатися спортом, може зменшити відсоток тих, хто займається майже на 50 % (Perényi, 2011, с. 16).

Це, вочевидь, засвідчує велику відповідальність закладів вищої освіти Угорщини щодо залучення здобувачів (майбутніх учителів) до регулярного здоров'язбереження, забезпечення можливості брати участь в організованих спортивних заходах, а якщо це стане їхнім «хобі», то вони будуть цим займатись упродовж усього свого життя. Доступ до спортивних споруд відіграє важливу роль у розвитку здоров'язбереження, оскільки це є перевагою, з одного боку, для студентів, а з іншого боку, – для жителів певного мікрорайону (міста), коли, насамперед, йдеться про безкоштовне або пільгове користування спортивною інфраструктурою закладу освіти, а також збільшення пропозицій занять спортом.

Університетське (інститутське) життя в Угорщині подібне більшості країн світу, але, враховуючи соціальний, демографічний, етнічний стан студентів загальна картина може бути різною. При цьому спосіб життя, система звичаїв, роль сім'ї також впливають на їх ставлення до збереження власного здоров'я. На даний час спостерігається тенденція щодо зниження значущості здорового способу життя. Це чітко демонструє той факт, що незважаючи на відносно кращі умови і можливості до ведення здорового способу життя, частка студентів, які не займаються спортом, у ЗВО Угорщини є дуже високою. За цим стоять, на наш погляд, дві проблеми:

- 1) лише певні групи студентів займаються фізичною активністю, а малорухомий спосіб життя все ще є типовим для значної частини університетсько спільноти;

- 2) ЗВО не забезпечують належної можливості для рухової активності людей з обмеженою руховою активністю та молоді з іншими проблемами зі здоров'ям.

Немає сумніву, що на сьогодні одна з найбільших проблем, яку мають вирішувати ЗВО, полягає в забезпеченні спортивних програм і можливостей для здобувачів освіти, які мають певні відхилення у стані здоров'я або ж ведуть неактивний спосіб життя.

У контексті порушеної проблеми нас зацікавило дослідження, яке провів Агостон Надь на базі університету м. Дебрецен з метою з'ясування ставлення студентів до фізичної культури та їхні спортивні звички, а також як заклад вищої освіти може сприяти соціальному та економічному піднесенню регіону шляхом покращення здоров'я студентів та впровадження здоров'язберезувальних технологій.

За результатами досліджень Агостон Надь виокремив п'ять груп студентів:

- перша група, для якої здоров'язбереження важливе, позаяк вони задовільняють свої потреби не лише через фізичне виховання;
- друга група – спорт є найважливішим, більшість із них є спортсменами високого рівня;
- третя група – завершують семестри уроками фізичного виховання, відносно більше задоволені університетським спортом, який відіграє посередню роль у їхньому житті;
- четверта група – більше середнього задоволені рівнем університетського спорту, знайомі з результатами внутрівузівських змагань, які проводить (ДЕАС), але, водночас, спорт у їхньому житті відіграє незначну роль;
- п'ята група – менше знають про спорт і роль здорового способу життя у їхньому житті незначна (Агостон Надь, 2020)

Отже, резюмуючи вище викладене можна впевнено говорити про те, що заняття фізичною культурою, здоровий спосіб життя, активний відпочинок має позитивний ефект. Він діє як на фізичний розвиток, так і на психічні та соціальні складові здоров'я майбутніх учителів у ЗВО Угорщини.

Водночас постає необхідність виявлення реального стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини та України для подальшого визначення конструктивних ідей угорського досвіду здоров'язбереження та його екстраполяції в українські реалії вищої школи.

2.3. Стан підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини та України

За авторським задумом поставили за мету виявити стан підготовленості майбутніх учителів у площині порушеної проблеми через аналіз педагогічного супроводу означеного процесу та проведення анкетування, що передбачало з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини (на прикладі Дебреценського університету, університету імені Лоранда Етвеша (Будапешт), Копошварського університету) та України (на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради), що розглядається нами як теоретичне підґрунтя їхньої готовності до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Розуміння підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій як цілеспрямованого освітнього процесу, що здійснюється у закладах вищої освіти і характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язбережувальну діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також

самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження актуалізує аналіз педагогічного супроводу означеного процесу, передусім, Стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 013 «Початкова освіта» та Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Стосовно Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня (галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка», спеціальність 013 – Початкова освіта), який затверджений і введений в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021 № 357, то в ньому декларується перелік компетентностей (загальних (ЗК) і спеціальних (фахових) (СК), важливих у контексті порушеної проблеми, а саме:

ЗК – 7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо;

ЗК – 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, зокрема, здоров'язберезувальної і фізкультурної.

Частково СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи.

Розділ «Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання» презентує програмні результати навчання, серед яких, зокрема,

ПР-08 – організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування

та частково ПР-15 – здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти.

Відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р., № 1225, серед опису трудових функцій, зокрема, виокремлюється трудова функція – формування культури здорового способу життя здобувача освіти, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту.

У контексті трудової функції «Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища» (В) виокремлюється, зокрема, здоров'язбережувальна компетентність (В2), зміст якої конкретизується відповідними параметрами (компетентності, знання, вміння та навички, комунікація, відповідальність і автономія): *компетентність* – В2.1. Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу; *знання* – В2.1.31. Ознаки безпечного освітнього середовища. В2.1.32. Основи безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни; *вміння та навички* – В2.1.У1. Організовувати освітнє середовище з урахуванням правил безпеки життєдіяльності, санітарних правил охорони праці і норм, протиепідемічних правил та діям у надзвичайних ситуаціях; *комунікація* – В2.1. К1. Взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу для організації безпечного освітнього середовища; *відповідальність і автономія* – В2.1. В1. Інтегрувати апробовані здоров'язбережувальні технології, засоби й ресурси в освітній процес.

Зауважимо, зміст підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій визначають навчальні плани та освітньо-професійні програми, в яких встановлено нормативний і варіативний зміст навчання, вимоги до обсягу та рівня освітньо-професійної підготовки фахівців спеціальності 013 «Початкова освіта» та 014 «Середня освіта» (Фізична культура), 017 «Фізична культура і спорт».

За логікою авторського задуму з метою ґрунтовного вивчення потенційного забезпечення підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій здійснено порівняльний аналіз навчальних планів та освітніх програм (ОП) підготовки бакалаврів початкової освіти, фізичного виховання, фізичної культури і спорту закладів вищої освіти, які знаходяться у вільному доступі (Додатки А, Б). Продемонструємо це на прикладі КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради та Українсько-угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Вибір КЗВО «Луцький педагогічний коледж» зумовлений тим, що підготовка бакалаврів початкової освіти, фізичної культури і спорту відбувається на одному факультеті – початкової освіти та фізичної культури цього закладу вищої освіти. Аналіз освітньо-професійної програми «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 013 «Початкова освіта» КЗВО «Луцький педагогічний коледж» (2023) показав, що серед компетентностей у площині порушеної проблеми привертають увагу такі:

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язберезувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших

школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти:

мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

Звертаємо увагу на виокремлення в компоненті «Програмні результати навчання» такої складової, як:

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

Щодо освітньо-професійних програм «Середня освіта» (Фізична культура) та «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, то, відповідно, виокремлюємо такі компетентності:

ЗК 11. Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я.

СК 14. Здатність зміцнювати здоров'я учнів шляхом використання нових форм рухової активності, дотримання санітарно-гігієнічних норм та правил, раціонального харчування, інших чинників здорового способу життя.

ФК–3. Здатність до організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення.

ФК–5. Здатність зміцнювати здоров'я людей різного віку і статі шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя.

ФК–13. Здатність застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.

У компоненті «Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання» привертають увагу такі:

РН-З 6. Розрізняти біологічні, психолого-педагогічні, соціальні та інші чинники збереження здоров'я, знати санітарно-гігієнічні вимоги професійної діяльності, правила профілактики травматизму і надання першої медичної допомоги.

РН-У/Н-6. Планувати, організовувати і проводити навчальні заняття, спортивно-масові й фізкультурно-оздоровчі заходи з різним контингентом учнів.

ПРН-9. Демонструвати готовність до зміцнення особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та інших чинників здорового способу життя, проведення роз'яснювальної роботи серед учнів різного віку і статі та різних груп населення.

Як бачимо, освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка націлює на формування здатності щодо використання рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту здоров'язбережувальної та фізкультурної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення цих освітніх галузей.

Натомість освітньо-професійні програми «Середня освіта» (Фізична культура) та «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» (2023) спрямовані на формування здатності підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я, зміцнювати здоров'я учнів шляхом використання нових форм рухової активності, дотримання санітарно-гігієнічних норм та правил, раціонального харчування, інших чинників здорового способу життя, організовувати оздоровчо-рекреаційну рухову активність різних груп населення, зміцнювати здоров'я людей різного віку і статі шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших

чинників здорового способу життя, застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.

Аналіз освітньо-професійної програми «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 013 «Початкова освіта» Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (2024) показав, що серед компетентностей у площині порушеної проблеми передбачено формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за даною спеціальністю, визначених Стандартом вищої освіти, як і в КЗВО «Луцький педагогічний коледж», а саме: **ЗК-2; СК-3 та СК 7.**

Звертаємо увагу на виокремлення в компоненті «Програмні результати навчання», окрім **ПР-06** (як у КЗВО «Луцький педагогічний коледж») такої складової, ще й **ПР- 08:**

Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування та **ПР-13:**

Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

Не можемо оминати увагою той факт, що в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці II не здійснюється підготовка за освітньо-професійними програмами «Середня освіта» (Фізична культура) та «Фізична культура і спорт», однак розглядається нами як перспективний напрям підготовки за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти, позаяк в сучасних реаліях є гостра потреба в підготовці вчителя

початкових класів, здатного проводити уроки фізичної культури в початковій школі, передусім у сільській місцевості.

У ракурсі характеристики навчальних дисциплін (освітніх компонентів), то з позиції підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючої педагогічної діяльності в умовах Нової української школи виокремлюємо курс «Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі», позаяк залучення здобувачів освіти до проблеми збереження свого здоров'я – це, перш за все, процес соціалізації особистості, створення високого рівня відповідальності, що закладається в дитинстві на все життя. Здоров'язбережувальна педагогіка з одного боку формує у здобувачів освіти спеціальні знання, уміння, навички збереження і зміцнення свого здоров'я, створює індивідуальний здоровий спосіб життя, а з іншого – передбачає в педагогічних технологіях можливість здійснення самостійних спроб удосконалення себе, своїх емоцій, сприяє роботі над розвитком своїх комунікативних здібностей, виховує гуманне ставлення до світу, до оточення, до самого себе (Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі: методичні рекомендації до вивчення дисципліни (Частина 2) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, спеціальності 013 «Початкова освіта» /укладач Л.М.Фенчак . Мукачєво: МДУ, 2023. 24 с.).

Посутній інтерес становить другий змістовий модуль «Здоров'язберігаючі аспекти освітнього процесу в умовах Нової української школи», який структуровано за відповідними темами: «Особливості методики навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі у розрізі інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів через впровадження здоров'язберігаючих технологій навчання», «Реалізація дидактичних засад використання інтерактивних технологій для навчання соціальної і здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти». Так, до прикладу, тема 7 передбачає розгляд таких питань: Методика

формування соціальної і здоров'язберезувальної компетентності молодших школярів через впровадження здоров'язберігаючих технологій навчання. Формування культури здоров'я учнів через впровадження здоров'язберігаючих технологій навчання. Класифікація здоров'язберігаючих технологій навчання та методика їх застосування. Групи оздоровчих технік та методика їх використання у освітньому середовищі початкової освіти (кольоротерапії, аромотерапії, арт-терапії, пісочної терапії музикотерапії, звукотерапії та сміхотерапії). Основні вимоги до організації та проведення уроків з використанням здоров'язберігаючих технологій.

Крізь призму викладеного вище, на наш погляд, спільним параметром схарактеризованих освітньо-професійних програм є націленість на формування здатності підтримування активності (рухової, фізичної), ведення здорового способу життя, збереження й зміцнення здоров'я учнів шляхом добору й використання різних форм, методів, технологій, що корелює з позитивним угорським досвідом щодо підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти.

Для з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини та України було проведено анкетування. В анкетуванні взяли участь 134 здобувачі вищої освіти (майбутніх учителів зі спеціальності 013 Початкова освіта та 014 Фізичне виховання), серед яких 101 студент ЗВО України та 33 Угорщини.

Анкетування проводилось анонімно в онлайн формі й складалося з 30 запитань, що передбачали декілька відповідей. Більшість запитань стосувалося способу життя студентів, їхнього ставлення до здорового способу життя.

Передусім, ми намагалися отримати загальні відомості щодо контингенту здобувачів освіти майбутніх учителів (початкових класів, фізичного виховання), встановити схожість та відмінність у веденні здорового

способу життя студентів, їхнє ставлення до цього процесу, як в Україні, так і в Угорщині). При цьому наші припущення є такими:

- по-перше, фізичне здоров'я студентів, які беруть участь в дослідженні, є достатнім і відносно однаковим у ЗВО обох країн;
- по-друге, враховуючи, що в школах Угорщини з 2012 року введено щоденні заняття фізичною культурою, а теперішні студенти, які навчаються в ЗВО Угорщини, цей етап пройшли і більше підготовлені до здоров'язбереження, показник ведення здорового способу життя в ЗВО Угорщини гіпотетично може бути вищим, ніж в Україні;
- по-третє, інститути й університети Угорщини володіють кращою інфраструктурою для проведення оздоровлення студентів та втілення здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, а відтак, в Угорщині може бути більше студентів, які залучені до систематичних занять фізичною культурою в спортивних секціях та беруть участь у спортивно-масових заходах.

У таблиці 2.3. подано загальні відомості щодо контингенту здобувачів освіти майбутніх учителів (початкових класів і фізичного виховання).

Як бачимо з таблиці 3.5, в Україні значно більше юнаків (спеціальність «Середня освіта (Фізичне виховання)», «Фізична культура і спорт» навчаються в ЗВО, ніж в Угорщині (відповідно 38,6% та 12,1%), а в Угорщині переважають дівчата (61,4 % та 87,9 %). Якщо говорити про вік студентів, то в Угорщині від 26 – 30 років зовсім немає здобувачів вищої освіти, але старше 30 років набагато більше, ніж в Україні: 12,9 % та 30,3 %. Від 16 -20р. та 21 – 25 р. – дуже великої різниці не має.

У закладах вищої освіти Угорщини переважають студенти, які проживають у місті, 72,7% проти 27,3% з села. В Україні більшість студентів вихідці з сільської місцевості – 55,4 %.

Загальні відомості про здобувачів вищої освіти

Загальні відомості про студентів	Україна, %	Угорщина, %
Стать		
Чол.	38,6	12,1
Жін	61,4	87,9
Вік		
16 -20	42,6	30,3
21 – 25	38,6 5	39,4
26 – 30	5, 9	–
старші	12, 9 5	30,3
Місце проживання		
Місто	44,6	72,7
Село	55,4	27, 3
Займатись фізичною культурою і спортом почав:		
– У дитячому садку;	22,8	33,3
– У школі;	75,2	66, 7
– У ЗВО	2, 0	–

Як бачимо з таблиці 3.5, в Україні значно більше юнаків (спеціальність «Середня освіта (Фізичне виховання)», «Фізична культура і спорт» навчаються в ЗВО, ніж в Угорщині (відповідно 38,6% та 12,1%), а в Угорщині переважають дівчата (61,4 % та 87, 9 %). Якщо говорити про вік студентів, то в Угорщині від 26 – 30 років зовсім немає здобувачів вищої освіти, але старше 30 років набагато більше, ніж в Україні: 12,9 % та 30,3 %. Від 16 -20р. та 21 – 25 р. – дуже великої різниці не має.

У закладах вищої освіти Угорщини переважають студенти, які проживають у місті, 72,7% проти 27,3% з села. В Україні більшість студентів вихідці з сільської місцевості – 55,4 %.

Відповіді на питання «Займатись фізичною культурою і спортом почали...» показали, що в Угорщині значно більша кількість студентів почали займатись ще в школі (75,2 %), у дитячому садку (22,8 %). Цікавим виявився результат, хто почав займатись у ЗВО. В Україні це 2 %, а в Угорщині – 0 %

Це може свідчити про те, що заклади вищої освіти недостатню увагу звертають на залучення студентів до активного, фізичного розвитку, працюють із тим контингентом, який ще зі школи вів здоровий спосіб життя. Очевидно, що школи відіграють більшу роль у пропаганді та залученні учнів до здорового способу життя, ніж ЗВО, це стосується обох країн.

Ми спробували з'ясувати, що може мотивувати студентів обох країн до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Результати опитування показують, що загалом мотивація студентів є однаковою, оскільки більшість вважає, що головне – це підтримка власного здоров'я (80,2 % в Україні та 60,6 % в Угорщині).

У студентів українських ЗВО на другому місці стоїть спосіб проведення вільного часу – 45,5 % і 57,6 % в угорських – зняття стресу, потім ідуть «гарний відпочинок на свіжому повітрі» та «хороший відпочинок у колі друзів». За порадою лікарів в Україні почало займатись спортом 2 % студентів, а в Угорщині – 6,1 %. Можливо, в Угорщині краще налагоджений контроль за фізичним здоров'ям студентів, систематично проводиться лікарський контроль.

Відносно залучення студентів до фізичної культури, то в обох країнах більшість говорять про те, що це – самостійне рішення. Потім іде порада батьків – 22,8 % в Україні та 36,4 % в Угорщині. Варіант «За порадою вчителів» – виявився серед відповідей здобувачів вищої освіти в Україні на передостанньому місці (14,9 %), а в Угорщині цей показник знаходиться на останньому місці (12,1 %). Ми сподівалися, що роль учителів у залученні студентів до фізичної культури буде вищою, адже це їх прямий обов'язок, їхня відповідальність.

Неочікуваним для нас виявився результат стосовно відвідування студентами спортивних секцій: в Україні спортивні секції не відвідує 52,5 % студентів, а в Угорщині він становить 87,9 %.

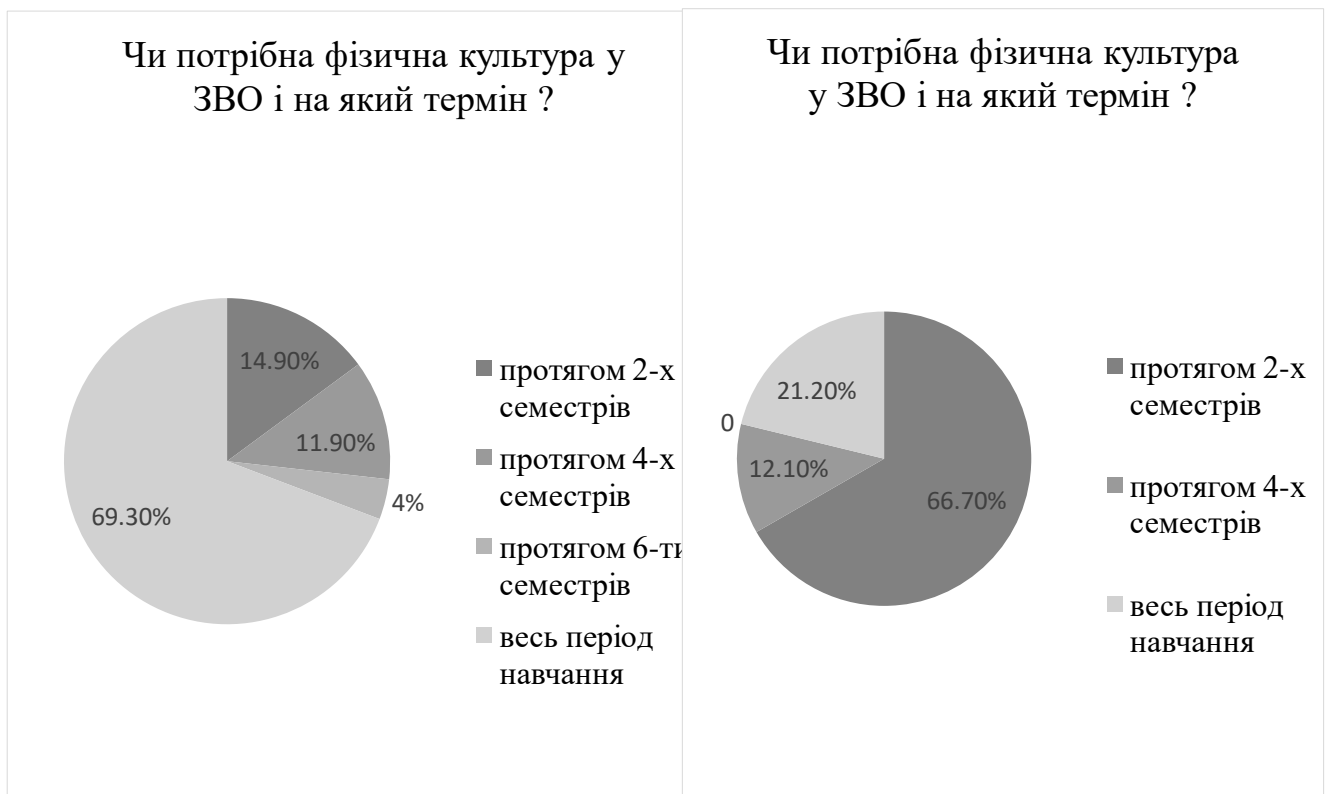
Досить парадоксальний результат, якщо враховувати, що більшість ЗВО Угорщини володіють належною спортивною інфраструктурою і пропонують

студентам великий вибір спортивних і рекреаційних занять. В Угорщині перевага надається новим видам спорту, які зараз популярні, а українські ЗВО більше культивують традиційні види спорту.

На питання «Чи потрібна фізична культура в ЗВО і на який термін?» думки розійшлися. Українські студенти вважають, що вона потрібна на весь період навчання – 69,3 % , а в Угорщині такої думки дотримується лише 21,2 % студентів, однак 66,7 % відзначають, що це потрібно робити на першому і другому семестрі навчання у ЗВО (Рис. 2.14).

Найбільшу зацікавленість викликало питання, яку роль відіграють заклади вищої освіти у пропаганді здорового способу життя серед студентів. Як виявилось, більша половина респондентів обох країн вказали, що велику (57,4 % та 59,4 %).

Результати опитування в Україні   Результати опитування в Угорщині

Рис. 2.14. Результати опитування щодо необхідності і термінів використання фізичної культури в ЗВО України та Угорщини

Якщо об'єднати відповіді «не значну» та «майже ніякої», то показники будуть 24, 8 % та 51,6 % (деякі студенти угорських вишів дали більше, ніж одну відповідь, тому там показник вище 100%) (Рис.2.15). Нам видається, що тут потрібно попрацювати ЗВО обох країн, щоб цей показник покращився.

При формулюванні наступного запитання ми виходили з того, що спортивно-масова робота є одним із основних критеріїв використання та впровадження здоров'язберігаючих технологій в закладах вищої освіти. Однак вона не є однаковою в усіх закладах вищої освіти, оскільки ті, хто володіє кращою навчально-матеріальною базою з фізичної культури мають можливість більше проводити спортивно-масових заходів.

Результати опитування в Україні   Результати опитування в Угорщині

Рис. 2.15. Роль закладів вищої освіти України та Угорщини у пропаганді здорового способу життя (за самооцінними судженнями студентів).

У закладах вищої освіти України 65,3 % студентів вважає, що їх заклад достатньо проводить спортивно-масових заходів, а серед угорських студентів тільки 28,1 % вважають, що цього достатньо. Варіант «замало» становить

відповідно 14,9% та 12,5 % . Дуже відрізняється показник участі студентів у спортивно-масових заходах упродовж року. 27,7% студентів українських ЗВО говорять про те, що вони не брали участі в них і не будуть брати в подальшому, а в Угорщині він становить 57, 6 %. Більше, як десять разів беруть участь упродовж року, відповідно 4% та 1 %.

Нас цікавило, скільки часу в тиждень студенти обох країн витрачають на ведення здорового способу життя та рухову активність. В Угорських вишах немає студентів, які б не приділяли для цього часу, але і таких, які щоденно займаються фізичною культурою та спортом теж немає (думаємо, це пов'язано з незначною кількістю опитаних), серед опитаних здобувачів ЗВО України 8,9 % не приділяють для цього час (це, зрозуміло, погано) , але зате 20,8 % студентів щодня активно займаються своїм оздоровленням. Досить високим є показник, коли студенти обох країн 3-4 години витрачають на це – 41, 6% в Україні та 33,3 % в Угорщині (Рис. 2.16).

Результати опитування в Україні   Результати опитування в Угорщині

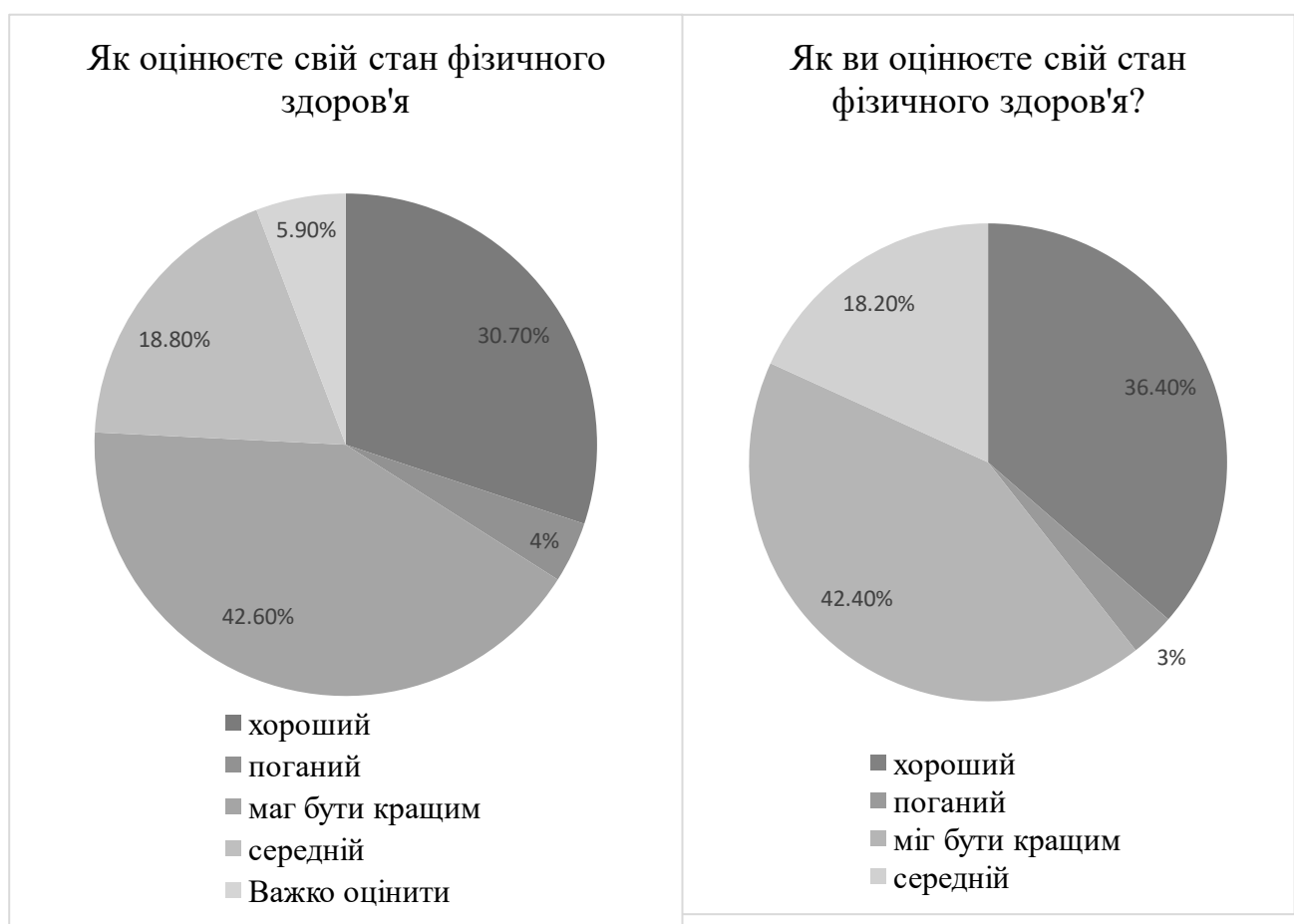

Рис. 2.16. Кількість часу в тиждень, витрачених на здоровий спосіб життя та рухову активність (за самооцінними судженнями студентів).

На наш погляд, одним із показників ефективності впровадження оздоровчозберігаючих (здоров'язбережувальних) технологій у закладах вищої освіти та їх результативності є самооцінка студентами свого стану здоров'я.

Як показало опитування, лише 30,7% респондентів в Україні та 36,4% в Угорщині вважає, що їхній стан здоров'я хороший, 42,6% та 42,4% – «міг би бути кращим», «середнім» – 18,8% та 18,2%, «поганий» і «важко відповісти» – відповідно 7,9% і 3% (Рис. 2.17).

Результати оцінювання в Україні   Результати оцінювання в Угорщині

Рис.2.17. Стан фізичного здоров'я (за самооцінними судженнями студентів)

Відповіді на наступне питання («Скільки часу щодня проводите за комп'ютером, телевізором або телефоном?») показали, що за телевізором або комп'ютером студенти обох країн проводять досить багато часу, від 1 години

до 4-х, але в Україні весь свій вільний час витрачає на це 19,8% студентів, а в Угорщині лише – 6 %.

Такі відповіді насторожують, оскільки низька рухова активність студентів негативно впливає на ведення здорового способу життя (Рис. 2.18).

Результати опитування в Україні   Результати опитування в Угорщині

Рис.2.18. Кількість часу, проведеного щодня за комп'ютером, телевізором або телефоном (за самооцінками студентів).

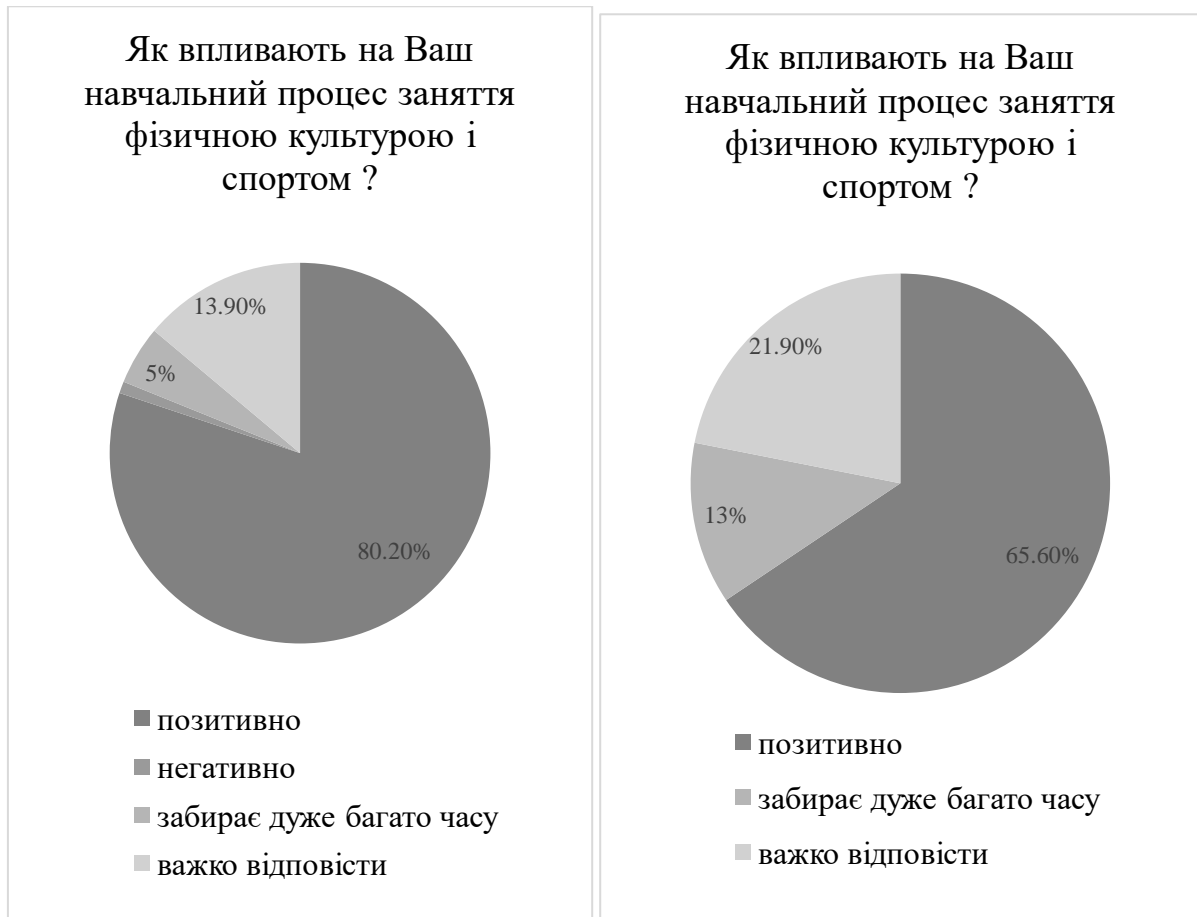
Від продуманої та правильно організованої роботи, продуктивного освітнього процесу, умов, які заклади вищої освіти створять для студентів, залежить наскільки правильно вони можуть розподіляти свій вільний час на ведення здорового способу життя, та як він буде впливати на їхній успіх у навчанні.

Більшість опитаних (80,2 % в Україні і 65, 6 % в Угорщині) вважає, що здоровий спосіб життя, фізична культура і спорт позитивно впливає на їхню

працездатність та сприяє успішності в навчанні. Ніхто із студентів не вказав, що це заважає їм у навчанні, але разом із тим відзначається, що це забирає багато часу (Рис.2.19).

Результати опитування в Україні   Результати опитування в Угорщині

Рис. 2.19. Вплив занять фізичною культурою і спортом на процес навчання студентів (за самооцінками студентів).

Поза сумнівом, заклади вищої освіти повинні систематично інформувати здобувачів про можливості, які вони надають студентам для ведення здорового способу життя, занять фізичною культурою і спортом. Важливе значення має отримання студентами всієї інформації (через різні інформаційні засоби) про спортивно-оздоровчі заходи, які організовує заклад вищої освіти, про самоврядування та спортивні клуби.

Як засвідчило опитування, в закладах вищої освіти України 21,1 % студентів вказує на те, що вони «недостатньо отримують інформації», а 6,9% – обрали варіант відповіді «ні, та 14,9% – «важко відповісти».

В Угорщині на недостатнє отримання інформації вказує 15,6 % респондентів, а 25,0% – не визначилися з відповіддю (Рис. 2.20).

Результати оцінювання в Україні Результати оцінювання в Угорщині

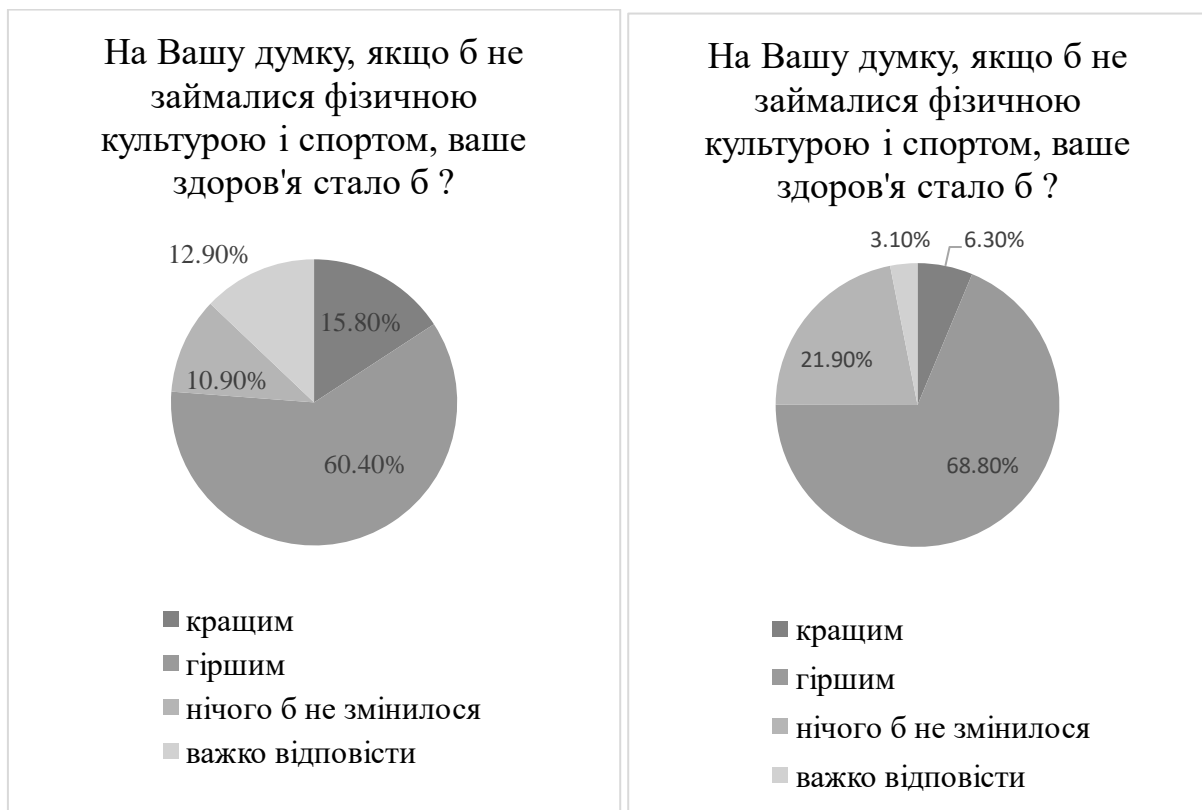

Рис. 2.20. Достатність отримання студентами інформації щодо пропаганди здорового способу життя та його значення (за самооцінними судженнями).

Нами виявлено, що у закладах вищої освіти України краще заохочують і дають преференції студентам за успіхи у спорті та веденні здорового способу життя – 66,5 %, проти 25,8 % в Угорщині. Деякий відсоток припадає на дрібні заохочення (виділення спортивної форми, отримання коштів на харчування і т. ін.), але вони, вочевидь, також впливають на активну участь студентів у здоровому способі життя.

Як показало опитування, більшість студентів ЗВО обох країн вважають, що, якби вони не займалися фізичною культурою і не вели здоровий спосіб життя, то їх стан здоров'я був би гіршим (60,4 % респондентів в Україні та 68,8 % в Угорщині). Відповідно 10,9 % та 21,9 % опитаних вважає, що нічого б не змінилось, якщо б вони не займалися фізичною культурою та вели здоровий спосіб життя (Рис. 2.21).

Результати оцінювання в Україні   Результати оцінювання в Угорщині

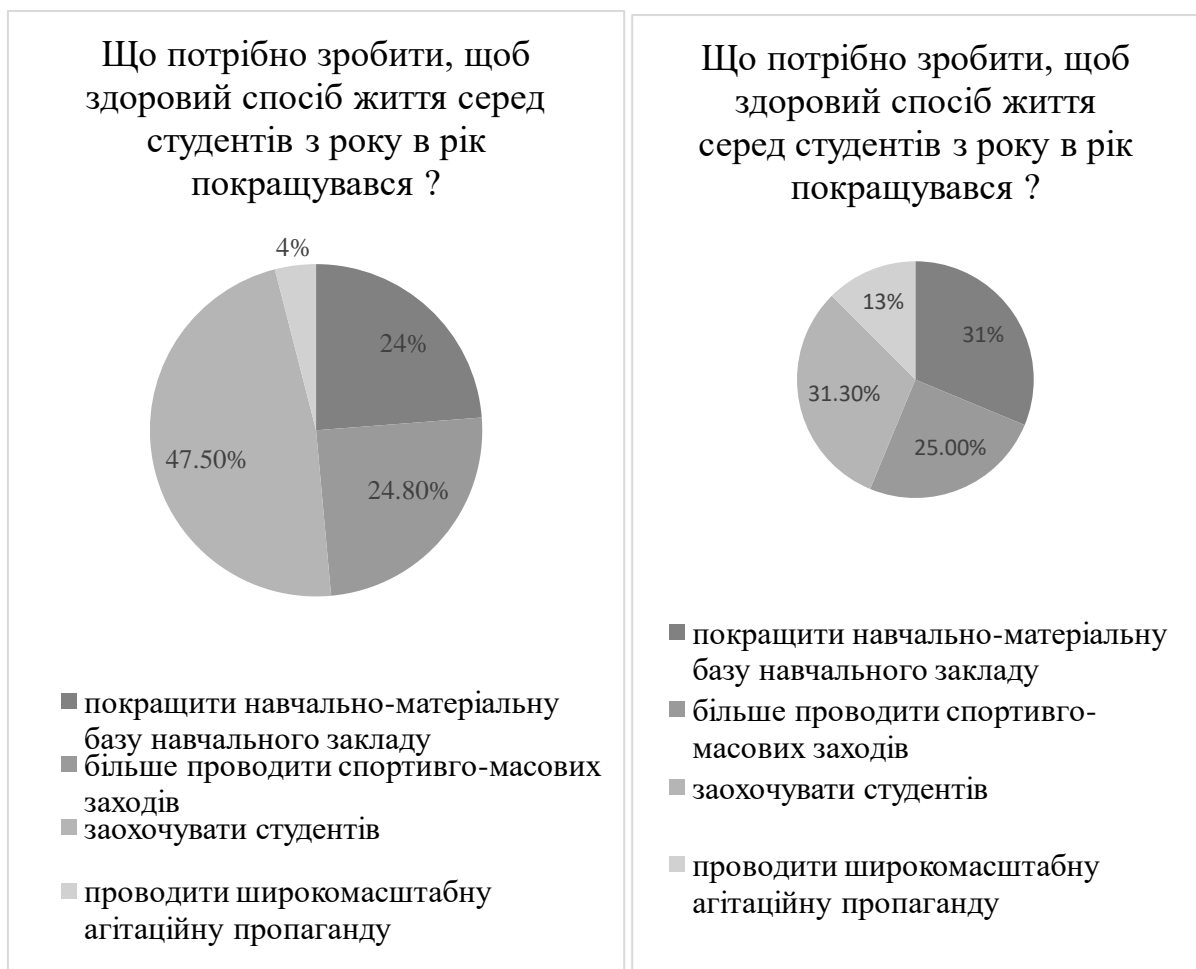

Рис. 2.21. Вплив занять фізичною культурою та ведення здорового способу життя на стан здоров'я (за самооцінними судженнями студентів).

Побутує думка, що фінансове становище студентів впливає на їхню активну участь у здоров'язбереженні. Як засвідчило анкетування, певною мірою це так і є, оскільки 28,7% в Україні та 34,4 % в Угорщині відзначили, що дійсно їхнє фінансове становище впливає на спортивне життя та можливість займатися фізичною культурою і спортом.

Стосовно того, що потрібно зробити навчальним закладам для покращення здорового способу життя та рухової активності студентів на першому місці стоїть заохочування студентів – 47,5 % в Україні та 31,3 % в Угорщині. На другому місці – більше проводити спортивно-масових заходів в Україні та покращення навчально-матеріальної бази навчального закладу – 31,3 % в Угорщині. Дивно, що покращення навчально-матеріальної бази в Україні за самооцінними судженнями майбутніх учителів стоїть на третьому місці – 23,8 %, що дисонує з відповідями на попередні питання (рис.2.22).

Результати оцінювання в Україні   Результати оцінювання в Угорщині

Рис. 2.22. Пропозиції щодо покращення здорового способу життя (за самооцінними судженнями студентів).

Нами виявлено, що найбільше інформації про здоровий спосіб життя здобувачі вищої освіти в Україні отримали під час навчання в ЗВО – 53,5 %, а угорські студенти від батьків – 43,8 %. В Угорщині краще працюють засоби

масової інформації, які сприяють цьому – 34,4 %, в Україні лише 24,8 %. Важко пояснити той факт, що в Угорщині 76,9 %, а в Україні 36,6 % студентів припинили займатись фізичною культурою і спортом через брак на це часу. Можливо, справжня причина криється в неефективній організації освітнього процесу, або розкладу занять. В Угорщині через несприятливий розклад занять припинило займатись фізичною культурою і спортом 26,9 % студентів, а через велику відстань до місця проведення спортивно-оздоровчих заходів – 7,7 %. Отримані результати дозволяють стверджувати, що закладам вищої освіти потрібно це враховувати, тому що велика кількість студентів через ці причини залишає активну участь в здоровому способі життя, ведуть малорухомий спосіб, який в недалекому майбутньому відобразиться на стані здоров'я підростаючого покоління.

Також ми намагалися дослідити вплив соціальних чинників на формування здорових звичок майбутніх учителів. При цьому ми виходили з того, що соціальні фактори у здоров'язбереженні можна розглядати з кількох позицій. З одного боку, проходить зміцнення відносин, коли, до прикладу, хтось починає займатися здоровим способом життя або спортом заради зміцнення відносин між студентами. Так буває, наприклад, коли хтось починає займатись спортом, бо близька йому людина займається і вони хочуть бути разом. Однак важливо, щоб це відбувалося організовано, просто займатись фітнесом і фізичною активністю, покращувати своє здоров'я спільно, на радість собі. В іншому випадку, у спортивному товаристві можуть розвиватися різні неформальні відносини: якщо часто зустрічатися в одному і тому місці, рано чи пізно вони пізнають один одного і стануть симпатичними, або подобатися один одному. Ці особи можуть відрізнятися, належати до різних груп, мати різний соціальний статус, різну освіту і професію, однак у них є спільна риса: вони обрали однакоvu форму здорової діяльності і це може бути «відправною точкою» для розвитку позитивних стосунків між ними.

Родина, друзі, одногрупники можуть бути зразком і прикладом, яких індивід може дотримуватись. А відтак, соціальні умови, які оточують індивіда,

визначають його подальший життєвий шлях. Особи, які беруть участь в процесі соціалізації (члени сім'ї, друзі, одногрупники), також впливають на подальшу поведінку людини у ставленні до здоров'язбереження.

Нам цікаво було також дослідити вплив закладів вищої освіти на спортивні звички та оздоровлення студентів. Результати досліджень, які були проведені в Угорщині « Молодь 2000» вказують на те, що в столичних закладах вищої освіти вплив на спортивні звички та здоров'язбереження вищий, ніж в ЗВО малих містечок або районних центрах. У столиці значно більше студентів у відсотковому відношенні займаються самооздоровленням та різними видами спорту, ніж в малих містечках. Це можна пояснити тим, що великі міста, де є ЗВО, в більшості перетворюються на студентські спортивні центри. До цього ми повинні додати, що менш населені пункти з точки зору інфраструктури знаходяться в не вигідних умовах. Таким чином, тип населення, ЗВО та інфраструктура впливають на вплив студентів до ведення здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій (Фабрі, 2002).

Усі країни, й Угорщина зокрема, прагнуть, щоб здорова молодь після закінчення закладів вищої освіти своєю поведінкою служили прикладом для суспільства у здоров'язбереженні. Університети є останньою сходинкою для можливості розвитку здорового способу життя, оскільки тут студенти живуть своїм щоденним життям, навчаються і працюють (Barabás, 2013).

Аналіз проведеного опитування, висловлені майбутніми вчителями пропозиції засвідчили потенціал ЗВО Угорщини щодо здоров'яспрямованої діяльності, пропаганди здорового способу життя, заохочення студентів до збереження здоров'я, що є підставою для опрацювання особливостей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти та його поширення у ЗВО України.

Висновки до другого розділу

У розділі відповідно до визначених завдань і стратегії дослідницько-пошукової роботи проаналізовано нормативно-методичне підґрунтя розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі, що поглиблює сучасне бачення порушеної проблеми. Проаналізовано низку положень, де представлено фундаментальні принципи методології здоров'язбереження в Угорщині.

Встановлено, що відповідно до Люксембургської декларації (1997 р.), де прийнято закон про зміцнення здоров'я, здорова, вмотивована, добре освічена особа має велике значення для соціального та економічного добробуту європейських країн, і Угорщини зокрема. Виявлено, що в Угорщині розвиток здоров'я громадян визначається за п'ятьма критеріями (Charta, 1986): індивідуальні навички розвитку здоров'я, вплив суспільних дій на здоров'я людини, здоров'язбережувальне середовище, профілактика охорони здоров'я, здоров'япідтримуюча політика.

За результатами досліджень угорських учених підтверджено необхідність приділяти велику увагу зміцненню здоров'я студентів, упроваджувати ефективні методи для покращення їхньої поведінки щодо власного здоров'я та інтеграції їх в повсякденне життя навчальних закладів. З'ясовано, що в Угорщині розроблено низку програм, які сприяють забезпеченню та впровадженню здорового способу життя, зміцненню здоров'я.

У процесі опрацювання наукових джерел виявлено, що фізичну культуру, здоровий спосіб життя почали впроваджувати в освітній процес Угорщини, починаючи з 17 століття, в м. Шарошпоток, а наука про здоров'я як предмет в навчальних планах Угорщини з'явилася на початку XIX століття.

Узагальнено результати досліджень угорських учених щодо навчальних планів підготовки вчителів, програм з фізичної культури і виховання за період з 1869 – 2017 рр., стану здоров'я в Угорщині (за висновками Варшані та Вітрої, 2017). Систематизовано оздоровчі заходи щодо зміцнення здоров'я громадян в Угорщині: початкова, середня та вища освіта, профілактично-медичні

послуги, робота на громадському рівні, вдосконалення організаційного рівня, заходи оздоровчо-суспільного інтересу, заходи, що стосуються здорового довкілля, господарсько-регулююча діяльність.

Актуалізовано необхідність аналізу практики впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині. Виявлено, що заклади вищої освіти Угорщини під час підготовки фахівців, особливо педагогічних спеціальностей, в освітньому процесі своїх закладів використовують такі здоров'язбережувальні технології: інноваційні технології навчання; оздоровчозберігаючі, здоров'язберігаючі технології; оздоровчі технології; технології виховання культури здоров'я.

Виокремлено ресурсні можливості технологій навчання у площині здоров'язбереження в закладах вищої освіти Угорщини, напрямки освітньої та спортивно-оздоровчої роботи, технологічні прийоми навчання майбутніх учителів, компетенції, які формують у здобувачів вищої освіти (особливо тих, кого готують не з фізкультурного профілю) у ЗВО Угорщини під час використання технологій навчання у площині здоров'язбереження.

Встановлено, що ЗВО Угорщини розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної освіти, що розробляють цілі, зміст, методи здорового способу життя, сприяють вирішенню питань здоров'язбереження у системі освіти Угорщини; як спосіб організації, моделювання освітнього процесу, як система вказівок, через які можна забезпечити ефективність навчання і, водночас, убезпечити здоров'я студентської молоді.

Виявлено, що після вступу Угорщини до Євросоюзу кардинально змінилося ставлення університетів до здоров'язбереження студентської молоді, що засвідчено проектом вищої освіти, який ініціює зміни в навчальних установах у трьох вимірах: ініціює зміни в навчальних установах у трьох вимірах: ставлення до здоров'я як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність), необхідні для певної професії не лише загалом, але й у вихованні молодого покоління до ведення здорового способу життя через впровадження здоров'язбережувальних

технологій; розроблення навчальних матеріалів, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності); на основі міжнародного досвіду розроблення пакету пропозицій щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій. Ці виміри віддзеркалюють вектори впровадження здоров'язберігаючих технологій під час підготовки вчителів у ЗВО Угорщини.

Серед освітніх здоров'язбережувальних технологій ЗВО Угорщини надають перевагу фізкультурно-оздоровчим та спортивно-масовим, при використанні яких значну увагу приділяють залученню до них студентського самоврядування, відповідальних за спортивно-масову роботу в гуртожитках ЗВО, залучення активістів до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. Проведений аналіз використання здоров'язбережувальних (оздоровчо-зберігаючих) технологій у ЗВО Угорщини дозволив виокремити чітко виражені їх загальні атрибутивні ознаки: спрямованість на досягнення оздоровчого ефекту, інноваційність, емоційна спрямованість, мобільність, інтегрованість і модифікація, адаптивність до контингенту, простота і доступність, моніторинг, співпраця, результативність.

З'ясовано, що заклади вищої освіти Угорщини приділяють значну увагу веденню здорового способу життя своїх здобувачів, пропонують їм різні форми спортивного відпочинку. Важливим кроком з позиції спортивного відпочинку є прийнята в 2007 р. Європейською комісією «Біла книга» про спорт – перша комплексна ініціатива з найважливішими пропозиціями, сформульованими в плані дій, які пов'язані зі спортом та активним відпочинком у вільний час. Узагальнено, що заняття фізичною культурою, здоровий спосіб життя, активний відпочинок має позитивний ефект, діє як на фізичний розвиток, так і на психічні та соціальні складові здоров'я майбутніх учителів у ЗВО Угорщини. Це дає підстави стверджувати, що позитивний угорський досвід щодо підготовки майбутніх учителів до використання

здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти вартий поширення на теренах України.

Виявлено стан підготовленості майбутніх учителів у площині порушеної проблеми через аналіз педагогічного супроводу означеного процесу та проведення анкетування, що передбачало з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини (на прикладі Дебреценського університету, університету імені Лоранда Етвеша (Будапешт), Копошварського університету) та України (на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради), що розглядається нами як теоретичне підґрунтя їхньої готовності до використання здоров'язберезувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Розуміння підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій як цілеспрямованого освітнього процесу, що здійснюється у закладах вищої освіти і характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'язберезувальну діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження актуалізувало аналіз педагогічного супроводу означеного процесу, передусім, Стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 013 «Початкова освіта» та Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

З'ясовано, що у ЗВО України освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти націлює на формування здатності щодо використання рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя, до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту здоров'язберезувальної та фізкультурної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей

молодших школярів у процесі вивчення цих освітніх галузей. Освітньо-професійні програми «Середня освіта» (Фізична культура) та «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спрямовані на формування здатності підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я, зміцнювати здоров'я учнів шляхом використання нових форм рухової активності, дотримання санітарно-гігієнічних норм та правил, раціонального харчування, інших чинників здорового способу життя, організувати оздоровчо-рекреаційну рухову активність різних груп населення, зміцнювати здоров'я людей різного віку і статі шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя, застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.

Встановлено, що університети Угорщини створили свою оздоровчозберігаючу концепцію для вирішення оздоровчо-спортивних завдань, які допомагають студентам розвивати здоровий спосіб життя, брати участь у спортивних заходах, вивчати основи здоров'я, що реалізуються навчальними закладами, керівниками фізичної культури, асоціаціями, органами студентського самоуправління та спортивними офісами у трьох напрямках: *освітні завдання* (навчальні заняття з фізичного виховання), *рекреаційні види спорту*, *забезпечення можливості змагальних видів спорту* для студентів, які є спортсменами вищого рівня.

Виявлено, що ЗВО Угорщини для покращення фізкультурно-оздоровчої роботи та впровадження здоров'язберезувальних технологій в студентське середовище тісно співпрацюють зі спортивними клубами. На основі анкетного опитування студентів проаналізовано можливості Будапештського інститутського атлетичного клубу (ВЕАС) щодо головної мети, видів діяльності, спортивних звичок і потреб студентів, найпопулярніших видів спорту.

Проаналізовано навчальні програми підготовки майбутнього вчителя початкових класів Університету імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт), навчальні плани з фізичного виховання факультету початкової освіти

Копешварського університету (бакалавр, денна форма) на предмет підготовленості здобувачів вищої освіти до впровадження здоров'язбережувальних (оздоровчозберігаючих) технологій у майбутній професійній діяльності й визначено компетентності, якими мають володіти вчителі початкових класів у площині здоров'язбереження.

Констатовано чотири напрямки реалізації здоров'язбережувальних технологій під час підготовки майбутніх учителів у ЗВО Угорщини: освітній, інформаційний, консультативно-оздоровчий, координаційний.

Для з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини та України проведено анкетування, в якому взяли участь 134 здобувачі вищої освіти (майбутніх учителів зі спеціальності 013 Початкова освіта та 014 Фізичне виховання), серед яких 101 студент ЗВО України та 33 Угорщини.

За самооцінками судженнями майбутніх учителів виявлено такі позиції: необхідність і терміни використання фізичної культури у ЗВО України та Угорщини; роль закладів освіти у пропаганді здорового способу життя; час, витрачений на здоровий спосіб життя та рухову активність студентів; стан їхнього фізичного здоров'я; час, проведений щодня за комп'ютером, телефоном, телевізором; вплив занять фізичною культурою і спортом на процес навчання і стан здоров'я майбутніх учителів; достатність отриманої інформації щодо пропаганди здорового способу життя, здоров'язбереження; пропозиції стосовно покращення здорового способу життя, впровадження здоров'язбережувальних технологій. Це актуалізує необхідність опрацювання особливостей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти, поширення цього досвіду у ЗВО України.

Матеріали розділу відображено в таких публікаціях автора: Візавер, В. А. (2024); Візавер, В. А. (2023); **Візавер, В.А.**, Ларіна, Т.В., Візавер, А. Д., Чичук, А. П., & Чегіль, А. М. (2024 b); Візавер, В. А. (2022 b).

РОЗДІЛ 3

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ УГОРСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗВО УКРАЇНИ

3.1. Особливості угорського досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти

При підготовці вчителів до використання здоров'язбережувальних технологій в майбутній професійній діяльності ЗВО Угорщини великого значення надають озброєнню студентів необхідними знаннями в даній сфері. Для цього асоціація університетів і коледжів (MEFS) спільно з Будапештським університетом виховання та Будапештським технічним університетом започаткували програмні курси, які допоможуть ЗВО проводити системну роботу за різними напрямками підготовки. Ці курси в основному спрямовані на впровадження новітніх оздоровчозберігаючих технологій, нових видів спорту для проведення здорового способу життя, тобто затребуваних на даний час спортивних заходів.

Їх основні напрямки роботи такі: вправи для хребта, динворк, пілатес, баскетбол 3 *3, лазіння по стіні, йога, Cheerleading, Polefitness, Darts, Spinning; проведення теоретичних і практичних занять, пов'язаних із професійною освітою; визнання типових ризиків травм, пов'язаних із кожним видом спорту; методика профілактики та запобігання травм (Bara Zsolt, Barta Enikő, 2018).

Проілюструємо декілька варіантів цієї програми:

Gerinctréning (Вправи для хребта)

Здебільшого це профілактична діяльність тренування хребта, яка має багато переваг, де основне завдання – навчити розвитку балансу сил, оскільки м'язи відіграють різну роль у поставі людини. При таких заняттях зменшуються щоденні болі у спині, викликані роботою або спортом. Регулярні заняття за цією методикою сприяють формуванню правильної постави.

Fitt Ball

Це спортивний засіб, який дозволяє виконувати якнайбільше цікавих вправ. Це дуже популярний у ЗВО Угорщини вид спорту, особливо в тих закладах, де є відповідні фахівці та інфраструктура. Її діяльність в основному полягає в розвитку рівноваги. Це особливо корисно для студентів з надмірною вагою, захворюваннями хребта та болями у спині. Fitt Ball можна грати, як у групах, так і індивідуально. Ця технологія відіграє значну роль у реабілітації.

Pilates

Пілатес – це фітнес-метод і вправи, які існують вже більше ста років. Він німецького походження, але і як багато інших видів спорту його походження зі Сполучених Штатів Америки. Складна форма рухів, яка поступово накопичується завдяки нескінченним варіаціям вправ. Рекомендується тим, хто раніше не займався здоровим способом життя та спортом.

Deep Vork

Це функціональний тренінг, рекомендований як для чоловіків, так і для жінок, який пропонує вирішення багатьох проблем. Тренінги, східна філософія Ін і Ян супроводжується повільним, заспокійливим музичним супроводом, де за повільним слідує швидкий темп. Пульсуюча зміна музики, під яку виконуються кардіо та зміцнювальні вправи, допомагає у розвитку фізичної та душевної рівноваги і не в останню чергу внутрішньої гармонії у його реалізації (веб-сайт MEFS, 2017).

Ці підготовчі курси ставлять перед собою такі завдання: оволодіння майбутніми вчителями знаннями, які можна використати в практичному житті і навчанні студентів / учнів а також людей, які опинилися поза системою освіти на ринку праці (Маєр, 2014).

Навчальні програми угорських університетів є провідною ланкою в освітньому процесі, завдяки яким проходить підготовка майбутніх учителів (початкових класів і фізичного виховання) / викладачів до безпосередньої роботи щодо впровадження здоров'язберігаючих технологій. Ця програма містить:

- провідні цілі та основні завдання формування особистості в умовах освітнього процесу;
- його предметні рамки, часові співвідношення;
- система вимог, пов'язаних із навчальними завданнями та змістом, які визначають заплановані досягнення;
- методичні засади управління навчальним процесом,
- керування освітнім процесом.

У закладах вищої освіти Угорщини зміцнення здоров'я також відіграє велике значення. Довгострокове благополуччя студентської молоді – це не лише навчання інтелігенції, а й здоров'я та якість життя, що впливають і відіграють визначну роль у цьому процесі.

Основна увага більшості навчальних закладів приділяється професійному менеджменту закладу та програмі зміцнення здоров'я через використання здоров'язберігаючих технологій. Вони усвідомлюють важливість спорту, здорового способу життя їхніх студентів у житті та ідентичності навчального закладу.

Університети Угорщини створили свою оздоровчозберігаючу концепцію для того, щоб вирішити ті оздоровчо-спортивні завдання, які допомагають студентам розвивати здоровий спосіб життя, брати участь у спортивних заходах, вивчати основи здоров'я. Основні завдання, пов'язані зі здоровим способом життя, виконуються навчальними закладами, керівниками фізичної культури, асоціаціями, органами студентського самоуправління та спортивними офісами.

У цій організаційній формі вирізняються три напрямки, а саме:

- *освітні завдання* (навчальні заняття з фізичного виховання),
- *рекреаційні види спорту*,
- *забезпечення можливості змагальних видів спорту* для студентів, які є спортсменами вищого рівня.

Асоціація університетів і коледжів (MEFS) підготувала професійну програму для сфери спорту у вищій освіті, план ГАЙОША АЛЬФРЕДА.

Одним із основних напрямків цього бачення є створення масової спортивної бази для втілення здоров'язберігаючих технологій у повсякденний побут студентів, для занять спортом на дозвіллі. Передусім, цей план підтримує ті види спорту та спортивні заходи, які популярні серед студентів, залучають велику кількість студентської молоді. Запровадження програми SportPont, яку координує MEFS/ НОК, також спрямоване на мобілізацію більшої студентської спільноти за допомогою загальнонаціонального спортивного порталу.

Заслуговує на увагу те, що столичні та регіональні організатори змагань відкрили доступ для участі всіх студентів у цих заходах. Заклади вищої освіти в наступні роки хочуть подвоїти кількість студентів, які ведуть здоровий спосіб життя, регулярно займаються спортом. Один із компонентів тендеру ТАМОР під назвою «Спорт у вищій освіті» спрямований на розвиток спортивних послуг, впровадження здоров'язберігаючих технологій, що надаються закладами в рамках студентського обслуговування.

Основними цілями тендеру є створення інтегрованого спортивного кабінету, основними завданнями якого є збільшення кількості студентів, що займаються спортом у вільний час, особливо шляхом залучення тих, які ще не брали участі у спортивних заходах, чемпіонатах. Як вказує Bácsné Vaba Éva, асоціації відіграють вирішальну роль у житті університетів, оскільки вони мають більший доступ для подачі заявок на участь в масових спортивних заходах та грантах, які забезпечують їх фінансове забезпечення (Bácsné, Vaba Éva, 2015).

Фінансове забезпечення спортивно-масових заходів здійснюється університетами, органами самоуправління та асоціацією університетів.

Ми розглянемо на прикладі декількох передових закладів вищої освіти Угорщини можливості фізичного виховання та впровадження здоров'язберезувальних технологій у навчальний процес підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання. Так, у *Дебреценському університеті* пропонується найбільше безкоштовних

спортивних послуг для студентів та працівників закладу, що має позитивний вплив на ведення здорового способу життя та здоров'язбереження (Pfaу, 2013).

Дебреценським університетом була розроблена нова концепція, яка націлена вирішувати усі спортивні завдання, що допоможуть студентам краще розвивати здоровий спосіб життя, задовольнить потребу у руховому способі життя та підвищить репутацію університету за допомогою спорту (Bács Z., 2011). У цій програмі виділяють три основні напрямки, а саме: освітнє навчання (навчальна програма з фізичного виховання); рекреаційні резерви – це різні види спорту та можливості їх відвідування; елітний спорт – для професійних спортсменів. Спортивний відпочинок у Дебреценському університеті організовують координаційна рада з фізичного виховання (ТКТ) та студентське самоврядування (НЎК)

У масових фізкультурно-оздоровчих заходах студенти можуть брати участь регулярно, щотижнево, а також у різних чемпіонатах. Щороку університет м. Дебрецен організовує понад 20 заходів та чемпіонатів, у яких беруть участь близько 5 тисяч студентів. Також у спортивних змаганнях «Кампус» студенти мають можливість взяти участь в десяти видах спорту та перевірити свої навички. Найпопулярніші у юнаків – футбол, а у дівчат – аеробіка.

Будапештський університет ім. Лоранда Етвеша (ELTE)

До початку інтегрування у вищу освіту фізичним вихованням і веденням здорового способу життя в (E LT E) займалися дві організаційні одиниці: провідна кафедра фізичного виховання та кафедра фізичного виховання (пізніше фізичного виховання та рекреації) педагогічного факультету (ТЕК).

Перша відповідає за проведення обов'язкових уроків фізичної культури та організацію університетських спортивних заходів, а друга займалася викладанням фізичного виховання для студентів різних спеціальностей (біологія, географія, іноземні мови і т. ін.). Відділ коледжу також уперше в Угорщині запровадив рекреаційне навчання за спеціальністю «Фізичне виховання та рекреація» у 2023 році, коли в рамках реорганізації

університету на базі педагогічного факультету створено факультет педагогіки та психології. Дві організаційні одиниці, що займалися фізичним вихованням і фізичною культурою, були об'єднані – оскільки підготовка вчителів була одним із їх основних завдань. Так був створений фізкультурно-спортивний центр (ФСЦ), по суті, як самостійне відділення, безпосередньо підпорядковане декану. Це збіглося з вилученням із закону обов'язкового фізичного виховання: і хоча фізичне виховання залишилося в багатьох університетах Угорщини, ELTE відмовився від нього і натомість запровадив платну «Загальну фізичну освіту», яка становила 1 кредит. У зв'язку з цим було зменшено навчальне навантаження, але розпочато навчання за базовим курсом «Організатор самостійного відпочинку та розвитку здоров'я» (для бакалаврату).

На жаль, проведене акредитаційне розслідування показало, що кількість спортивних майданчиків і залів на той час уже значно скоротилося, було недостатнім, тому підготовку вчителів фізичної культури в ELTE було припинено.

У ТСК, оскільки він займався, перш за все, фізичним вихованням, мало хто займався науковою роботою, і помітне зменшення навчального навантаження робило майбутнє організаційного підрозділу невизначеним. З цієї причини керівництво факультету вирішило спробувати розробити загальну стратегію розвитку та створити нову структуру. Ця робота розпочалася у вересні 2008 року, а стратегічний план був підготовлений ще восени. Навесні 2009 року було створено Науковий інститут розвитку здоров'я та спорту (ESI) ELTE PPK. Водночас, у вересні 2010 р. для бакалаврату було започатковано новий базовий курс «Спортивна організація».

Була створена лабораторія спортивної психофізіології імені Адама Дьєрдя, яка завдяки тендерам була оснащена сучасним обладнанням. Все більше людей здобули і здобувають докторські ступені, а також збільшилася наукова публікаційна діяльність інституту.

Частково трансформувалася й освітній процес, декілька разів оновлювалися навчальні плани. Університет наразі викладає 2 базових курси бакалаврату («Менеджмент спорту» та «Тренер») а також є магістерський курс «Рекреація». Докторська школа працює в двох програмах «Психофізіологія спорту та здоров'я» та «Освіта спорту та здоров'я». Університет забезпечує навчання за предметом «Загальна фізична культура» для 700-900 студентів на семестр (ELTE, PPK Egészségfejlesztési és sporttudományi intézet).

ЗВО Угорщини в більшості випадків для покращення фізкультурно – оздоровчої роботи та впровадження здоров'язберігаючих технологій в студентське середовище тісно співпрацюють зі спортивними клубами, які в основному працюють зі студентами конкретного навчального закладу. Одним із таких є: (BEAC) Будапештський інститутський атлетичний клуб, який був створений у 1898 році й ставив за мету залучення студентів цього навчального закладу до фізичної культури, ведення здорового способу життя та здоров'язбереження. Першим президентом було обрано Етвеша Лоранда, на честь якого названо цей навчальний заклад.

Цей спортивний клуб за час свого існування займався не лише оздоровчою роботою серед студентів, але і готував відомих спортсменів не лише в Угорщині, але і за її межами. Клуб підготував Угорщині 6 олімпійських чемпіонів:

Прокоп Шандор, стрільба (1912 р.);

Чік Ференц – біг 100 м.;

дкт. Рац Імре – фехтування (1936 р.);

Ковач Олодар – п'ятиборство (1952 р.);

Гаморі Єно – фехтування (1956 р.);

Ниймет Ангела – метання спису (1968 р.).

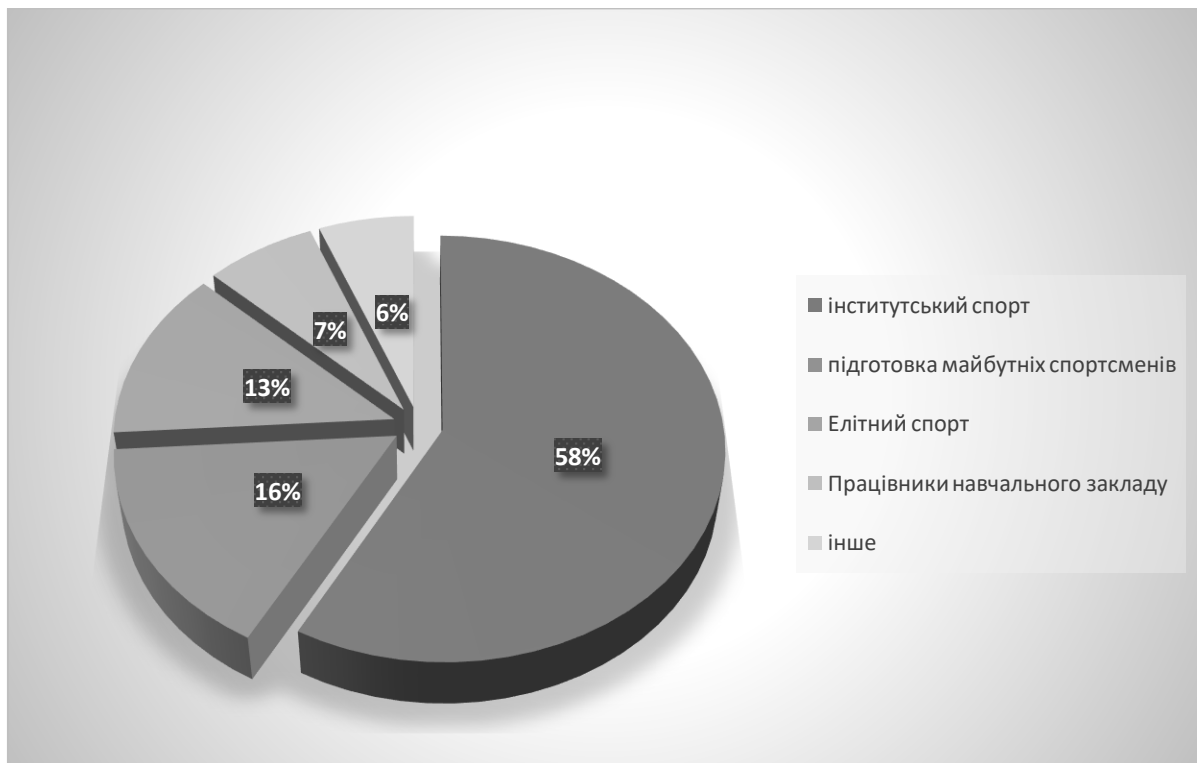
Загалом, починаючи з 1898 року, більше ніж 400 угорських чемпіонів із різних видів спорту підготував цей спортивний клуб.

Спортивний клуб у Будапештському університеті імені Лоранда Етвеша співпрацює з багатьма фізкультурно-спортивними організаціями, федераціями

з різних видів спорту, меценатами. Але найбільш тісний контакт вони підтримуєть зі студентським самоврядуванням, особливо стосовно ведення здорового способу життя студентської молоді та впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес навчального закладу.

На основі анкетного опитування студентів головну ціль Будапештського інститутського атлетичного клубу (ВЕАС) проілюстровано на рис. 3.1.

З рис.3.1. ми бачимо, що в навчальному закладі як одному з кращих в Угорщині задіяні різні напрямки спортивно-оздоровчої роботи, як від масової фізичної культури, так і до елітного спорту, тобто підготовки спортсменів, які захищають честь Угорщини на Європейському та Міжнародному рівні.

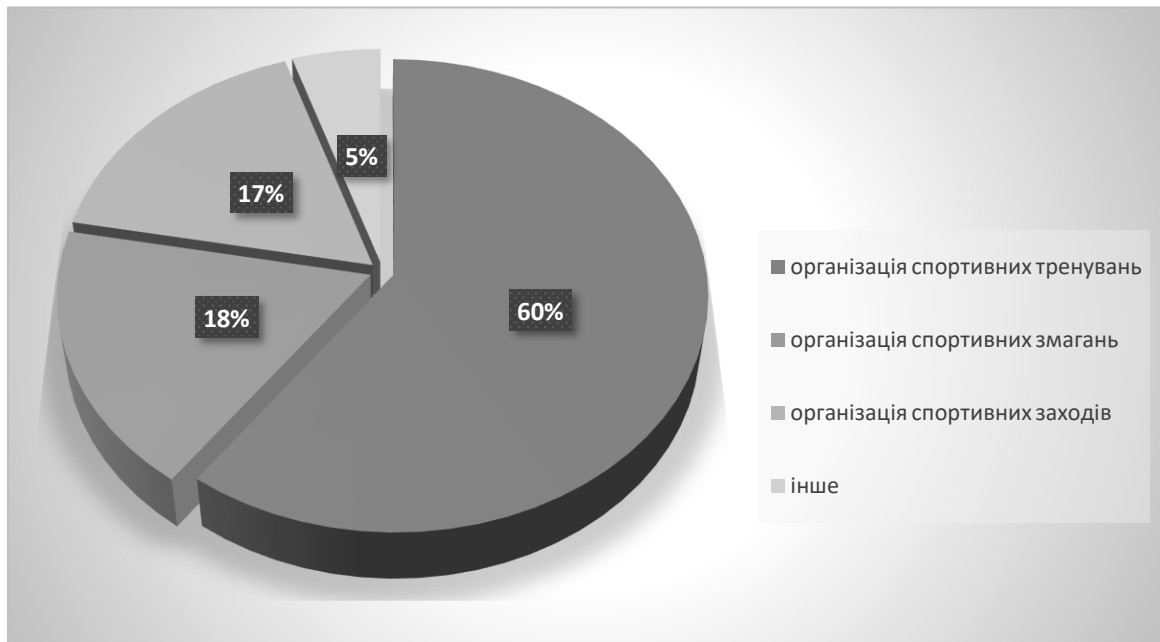
Рис. 3.1. Головна ціль (ВЕАС) Будапештського інститутського атлетичного клубу

(Джерело: Стратегія Будапештського інститутського атлетичного клубу 2018-2022. Власне оформлення)

Але все ж таки, якщо подивитись на діаграму, то ми бачимо, що 74 % навчальний заклад приділяє увагу на поширення масового інститутського

спорту, ведення здорового способу життя як студентів, так і своїх працівників, впровадженню здоров'язберігаючих технологій у свій навчальний заклад.

На основі анкетного опитування студентів університету 60% із них відвідують спортивні тренування, оскільки, як навчальний заклад, так і викладачі надають цьому перевагу і пропонують багато видів спорту, особливо порівняно нових, які цікавлять молодь і є затребуваними на сьогоднішній час. Велика увага приділяється організації спортивних змагань та спортивних заходів (18 %). Перевага завжди надається масовим видам спорту, із залученням значної кількості студентів, умотивованих на ведення здорового способу життя та участь у систематичних заняттях (рис.3.2).

Рис. 3.2. Основні види діяльності Будапештського університету імені Етвеша Лоранта (ELTE)

(Джерело: Стратегія Будапештського інститутського атлетичного клубу 2018-2022. Власне оформлення)

Інформація щодо спортивних звичок і потреб студентів, найпопулярніших серед студентства видів спорту (якими займаються на даний час і які хотіли б випробувати) Будапештського університетського

атлетичного клубу (ЕЛТЕ) (динаміка впродовж 2014-2017 рр.) подана в таблицях 3.1. – 3.2.

Таблиця 3.1

Спортивні звички і потреби студентів ЕЛТЕ

	Заходи	2014	2016	2017
1	Займаюсь, хоча б раз на тиждень	53, 06%	53, 39%	71,28%
2	Рідше, ніж раз на тиждень	32,62 %	30.38%	11,99%
3	Зовсім ні	12,71%	15,21%	10, 73 %

Таблиця 3.2

Найпопулярніші види спорту серед студентів ЕЛТЕ

2014рік		2016рік		2017рік	
Займаюся на даний час	Випробував би	Займаюся на даний час	Випробував би	Займаюся на даний час	Випробував би
Аеробіка	Лазання по стінці	Аеробіка	Лазання по стінці	Аеробіку	Йога
Біг	Аеробіку	Теніс	Аеробіку	Танці	Єдиноборства
Плавання	Фітнес	Бадмінтон	плавання	Йога	Фітнес

(Джерело: Стратегія Будапештського університетського атлетичного клубу (ЕЛТЕ) на 2018 -2022рік. Власне оформлення)

Крім того, звертаємо увагу на те, що Будапештський університет імені Лоранда Етвеша займається підготовкою вчителів початкових класів. Цьому вони надають великого значення, позаяк розуміють, що від підготовки таких фахівців залежить основа закладення здоров'я нації та ведення здорового способу життя молоді в майбутньому. При їх підготовці основна увага спрямована на:

- розвиток компетенцій та ціннісного ставлення молодших школярів до власного здоров'я і здоров'язбереження;

- набуття професійного досвіду, компетентності з предмету фізичного виховання;
- розвивати власні здібності моделювання здорового способу життя;
- вміння застосовувати технологічні процедури, за допомогою яких можна розвивати фізичну активність;
- диференційований підхід, знання рухових навичок вікової групи, формування особистості, прийняття індивідуальних здібностей.

Підготовка вчителів початкових класів охоплює два блоки:

Фізична освіта : 345 годин – 23 кредити

Базова освіта : 120 годин – 10 кредитів

Якщо взяти навчальну програму, то розподіл годин виглядає так:

- Теорія і методика фізичного виховання – 15 годин;
- Анатомія та фізіологія основних рухів – 30 год;
- Шкільні ігри – 30 год;
- Спортивні ігри – 60 год;
- Гімнастика – 60 год ;
- Легка атлетика – 60 год ;
- Знання про спорт, відпочинок – 45 год;

З цього видно, що заклади вищої освіти Угорщини при підготовці вчителів початкових класів значно більше годин планують на фізичне виховання, ніж у ЗВО України (для порівняння: 9 кредитів КЗ «Луцький педагогічний коледж», 2023).

На підтвердження таких узагальнень розглянемо змістове наповнення навчальної дисципліни (освітнього компонента) «Фізичне виховання» та навчальний план з фізичного виховання факультету початкової освіти Копешварського університету, денна форма навчання (бакалавр) на предмет підготовленості до впровадження оздоровчозберігаючих технологій у майбутньому в безпосередній роботі з молодшими школярами (таблиця 3.3 – 3.4).

**Змістове наповнення навчальної дисципліни (освітнього компонента)
Фізичне виховання Копошварського університету, денної форми
навчання факультету початкової освіти**

	Назва курсу	Семестр	Тижневе навантаження
1	Фізичне виховання і предметна педагогіка № 1	1	1
2	Фізичне виховання і предметна педагогіка №2	2	1
3	Фізичне виховання і предметна педагогіка №3	3	1
4	Фізичне виховання і предметна педагогіка №4	4	1
5	Плавання	5	2
6	Фізичне виховання і предметна педагогіка №5	6	1
7	Теорія навчання фізичного виховання	6	1

Таблиця 3.4

**Навчальний план з фізичного виховання факультету початкової освіти
Копошварського університету, денна форма навчання (бакалавр)**

	Назва курсу	Семестр	Тижневе навантаження
1	Гімнастика	1	2
2	Рух і музика	1	1
3	Фізична культура і предметна фізіологія – 1	1	1
4	Анатомія – 1	2	1
5	Фізична культура і предметна педагогіка – 2	2	1
6	Табір – літній	2	1
7	Анатомія і фізіологія – 2	3	1
8	Теорія викладання фізичного виховання – 1	3	1

9	Фізична культура та предметна педагогіка – 3	3	1
10	Табір – зимовий	3	1
11	Теорія викладання фізичного виховання – 2	4	1
12	Легка атлетика – 1	4	1
13	Фізичне виховання та предметна педагогіка	4	1
14	Теорія викладання фізичного виховання – 3	5	1
15	Легка атлетика – 2	5	1
16	Гімнастика – 1	5	1
17	Спортивні ігри	5	1
18	Теорія викладання фізичного виховання – 4	6	1
19	Легка атлети – 3	6	1
20	Гімнастика – 2	6	1
21	Спортивні ігри – 2	6	1
22	Фізичне виховання та предметна педагогіка – 5	6	1
23	Гімнастика – 3	7	1
24	Спортивні ігри – 3	7	1
25	Фізичне виховання та предметна педагогіка 4.4.1	7	1
26	Теорія викладання фізичного виховання – 3	7	1
27	Спортивні ігри – 4	8	1
28	Спортивні змагання	8	1
29	Єдиноборства	8	1
30	Лікувальна фізкультура	8	8
31	Фізичне виховання і спорт (залік)	6	

Джерело: навчальні плани з фізичного виховання факультету початкової освіти Копощварського університету (Бакалавр, денна форма)

Це дозволяє припустити, що рівень підготовленості вчителів початкових класів Угорщини забезпесує проведення уроків фізичної культури в

початкових класах на високому методичному та організаційному рівні, і як результат – діти більш фізично розвинені і, вочевидь, навчені до ведення здорового способу життя та систематичних занять фізичною культурою.

Звертаємо увагу на те, що ми проілюстрували навчальний план з фізичного виховання факультету початкової освіти Копошварського університету. Але між закладами вищої освіти Угорщини існують значні відмінності у підготовці вчителів початкових класів з фізичного виховання, тому вони можуть суттєво відрізнятися один від одного.

Але, якщо порівнювати підготовку вчителів початкових класів з фізичного виховання з підготовкою в Україні, то ми бачимо, що в Угорських ЗВО більше уваги приділяють на підготовку вчителів початкових класів безпосередньо з фізичного виховання, адже всім зрозуміло, що фундамент здоров'я, здорового способу життя, заняття спортом потрібно закладати, починаючи з початкової школи. Якщо вчитель початкових класів сам не буде підготовлений до цього, не буде розуміти суть здоров'язбереження і важливість впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес початкової школи, то тоді підростаюче покоління не буде мати майбутнього. Це розуміє і угорський уряд. Тому підготовка вчителів з фізичного виховання будь-якої спеціальності – першочергове завдання.

Згідно з освітньою програмою підготовки майбутніх учителів початкових класів Копошварського університету визначено компетентності, якими мають володіти вчителі початкових класів у площині здоров'язбереження:

- достатньо глибоко знати небезпеку для здоров'я, що виникає у наслідок способу життя, та їх фактори;
- вміти розробляти (шкільні) проекти зі сприяння здоров'ю;
- крім педагогічних обов'язків, від учителя вимагається знати основи здоров'я;
- знати термінологію (терміни) науки про здоров'я, що потрібно використовувати для збереження здоров'я в повсякденному житті;

- необхідність постійного ведення навчальних програм зі здоров'я, їх оновлення та розвиток (має бути ініціатива вчителя);
- його особистісна та професійна підготовка, безперечно свідомий розвиток;
- мати можливість виконувати управлінські завдання у сфері здоров'язбереження;
- вміти розпізнавати зв'язки у сфері сприяння здоров'ю, результати для оцінки досвіду здоров'язбереження.

Не можемо оминати увагою той факт, що в багатьох ЗВО Угорщини (Сегетський, Дебреценський університети, Будапештський університет фізичної культури) на різних факультетах ведуть факультативні навчання, де можна отримати дипломи, що засвідчують підготовку фахівців зі здоров'я та рекреації, здобуваючи такі знання:

- ґрунтовні, теоретичні і практичні знання та вміння, здатні відігравати роль у зміцненні здоров'я;
- сприяти формуванню та розвитку здорового способу життя, створенню та впровадженню цих умов у сім'ї, в закладах охорони здоров'я та навчальних закладах;
- здатні розкривати соціальні проблеми , що загрожують здоров'ю. (Dr, Gritz Frnoldné).

Проведений аналіз упровадження здоров'язбережувальних технологій під час підготовки майбутніх учителів у ЗВО Угорщини дозволяє впевнено говорити про те, що в освіті в основному запроваджено чотири напрямки реалізації здоров'язбережувальних технологій:

- *освітній* – завдяки державній підтримці, роботі спортивних академій, спортивних клубів розроблено і впроваджено в навчальні заклади програми зі здоров'язбереження, окреслено шляхи їх реалізації, визначається і аналізується їх ефективність;
- *інформаційний* – передові ЗВО Угорщини (ELTE, Дебреценський університет, Сегетський університет та багато інших) активно

впроваджують сучасні інформаційні технології, які в основному працюють на майбутні успіхи, прогнозування і врахування майбутніх викликів;

- *консультативно-оздоровчий* – всі заклади вищої освіти Угорщини отримують через науково-методичні центри консультативну допомогу здоров'язбереження, рекомендації щодо впровадження профілактичних послуг;
- *координаційний* – крім державних структур, заклади вищої освіти активно працюють із спортивними клубами, які координують фізкультурно-спортивну роботу, проводять навчально-тренувальні заняття, спортивне дозвілля студентів та масові змагання. Наприклад: LTEL – ВЕАС, Дебреценський університет – ДЕАС Крім цього, залучення масової інформації, громадських організацій, меценатів, благодійних фондів, які спрямовані на здоров'язбереження та зміцнення здоров'я молодого покоління.

ЗВО Угорщини при використанні медико-гігієнічних технологій, особливо після вступу в ЄС, велику увагу стали приділяти створенню належних гігієнічних умов, їх підтримки. Ця технологія впроваджується через спільну діяльність адміністрацій закладів освіти, спортивних клубів, з якими ведеться спільна робота, викладачів та працівників ЗВО.

Складовими медико-гігієнічної технології є:

- кадрова політика закладів вищої освіти Угорщини щодо охорони здоров'я студентської молоді, ведення здорового способу життя та дозвілля;
- створення і модернізація структурних підрозділів закладів освіти, відкриття науково-методичних центрів, академій у площині здоров'язбереження;
- особлива увага звертається на оновлення інфраструктури з фізичного виховання, особливо тих, які готують фахівців із фізичної культури, адже вони в подальшому будуть впроваджувати оздоровчозберігаючі

- технології в життя. Це насамперед, Будапештський інститут фізичної культури, Будапештський університет ім. Лоранда Етвеша, Дебреценський університет, Мішкольцький університет та багато інших;
- відповідність навчальних програм і фізичних навантажень індивідуальним можливостям учасників освітнього процесу. ЗВО Угорщини завдяки ґрунтовній спортивній базі мають можливість пропонувати різні форми фізкультурно-спортивної та рекреаційної роботи. До прикладу, Сегетський університет щороку пропонує студентам для вибору біля 300 різних видів занять, як для великого спорту, так і для масового, ведення здорового способу життя, активного відпочинку здобувачів вищої освіти;
  - організація просвітницько-профілактичних заходів.

Отже, проведений аналіз стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО України та Угорщини дозволяє виокремити спільні проблеми, відмінності, позитивні тенденції у ракурсі порушеної проблеми, наочно представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Спільні проблеми, відмінності, позитивні тенденції щодо
здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти
Угорщини та України**

Спільні проблеми	Відмінності		Позитивні тенденції у ЗВО Угорщини
	Україна	Угорщина	
Малорухомий спосіб життя є типовим для значної частини студентської молоді. Націленість на формування у студентів	Концепція НУШ: здоров'язберезувальна освітня галузь. Професійний стандарт «Вчитель	Оздоровчозберігаючі концепції провідних ЗВО, що охоплюють три основні напрямки: освітнє навчання (заняття	Професійний менеджмент ЗВО, програми зміцнення здоров'я через використання здоров'язберігаючих технологій;

<p>здатності підтримування рухової й фізичної активності, ведення здорового способу життя, збереження й зміцнення здоров'я учнів шляхом добору й використання різних форм, методів, технологій здоров'язбереження</p>	<p>закладу загальної середньої освіти»: трудова функція – формування культури здорового способу життя здобувача освіти, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту.</p>	<p>з фізичного виховання), рекреаційні резерви (види спорту), елітний спорт (забезпечення можливості змагальних видів спорту для студентів, які є спортсменами вищого рівня).</p>	<p>упровадження медико-гігієнічних технологій через спільну діяльність адміністрацій закладів освіти, спортивних клубів, викладачів та працівників ЗВО;</p> <p>чотири напрями реалізації здоров'язбережувальних технологій:</p> <p><i>освітній, інформаційний, консультативно-оздоровчий, координаційний.</i></p>
	<p>Наявність ОК «Фізичне виховання».</p>	<p>Відсутність ОК «Фізичне виховання», однак більше уваги приділяють на підготовку вчителів початкових класів безпосередньо з фізичного виховання; платний курс «Загальна фізична освіта»;</p>	<p>Факультативне навчання фахівців зі здоров'я та рекреації;</p> <p>базовий курс «Організатор самостійного відпочинку та розвитку здоров'я» (для бакалаврату);</p> <p>студентські спортивні центри; різні форми фізкультурно-спортивної та рекреаційної роботи</p>

Аналіз позитивних тенденцій щодо здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини дозволяє виокремити конструктивні освітні новації угорського досвіду у цій царині:

- *розроблення програм зміцнення здоров'я через використання здоров'язберігаючих технологій;*
- *упровадження медико-гігієнічних технологій, базованих на вмотивованій кадровій політиці закладів вищої освіти Угорщини щодо охорони здоров'я студентської молоді, ведення здорового способу життя та дозвілля; створенні й модернізації структурних підрозділів закладів освіти, відкриття науково-методичних центрів, академій у площині здоров'язбереження; на оновленні інфраструктури з фізичного виховання (Будапештський інститут фізичної культури, Університет ім. Лоранда Етвеша, Дебреценський університет та ін.); відповідності навчальних програм і фізичних навантажень індивідуальним можливостям учасників освітнього процесу; можливості пропонувати різні форми фізкультурно-спортивної та рекреаційної роботи, ведення здорового способу життя, активного відпочинку здобувачів вищої освіти (Сегетський університет, завдяки ґрунтовній спортивній базі);*
- *організація просвітницько-профілактичних заходів через спільну діяльність адміністрацій закладів освіти, спортивних клубів, викладачів та працівників ЗВО;*
- *чотири напрями реалізації здоров'язбережувальних технологій: освітній, інформаційний, консультативно-оздоровчий, координаційний;*
- *факультативне навчання фахівців зі здоров'я та рекреації;*
- *базовий курс «Організатор самостійного відпочинку та розвитку здоров'я» (для бакалаврату);*
- *студентські спортивні центри, різні форми фізкультурно-спортивної та рекреаційної роботи.*

Отже, резюмуючи викладене є підстави стверджувати, що угорський досвід є позитивним щодо підготовки майбутніх учителів до використання

здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти вартий поширення на теренах України. З таких позицій актуалізується необхідність трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в Україну.

3.2. Трансформація позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу

Передусім відзначимо, що в Угорщині нараховується 65 закладів вищої освіти, серед яких 25 є державної форми власності, всі інші знаходяться в приватній власності або релігійних громадах і 7 коледжів. Підготовку вчителів забезпечують заклади вищої освіти, які надають підготовку початкового рівня (бакалаврат), а також заклади, які забезпечують підготовку вчителів двох рівнів (бакалаврат-магістратура). Якщо подивитись на відсоткове співвідношення, то можна говорити про те, що 53% від загальної кількості фахівців, яких готують ЗВО Угорщини, це вчителі.

Заслуговує на увагу акцентуація *практичної підготовки* майбутніх учителів у коледжах, інститутах та університетах Угорщини, що здійснюється у межах будь-якої освітньої програми, передбачаючи, зокрема, такі види практики:

- у межах педагогічної і психологічної підготовки: вона проводиться з метою ознайомлення майбутніх учителів зі специфікою педагогічної роботи, формування у здобувачів вищої освіти потрібних навичок щодо використання методів і прийомів навчання, розвитку педагогічних здібностей, необхідних для майбутнього вчителя (30 годин);
- проходження групової практики (60 годин) під час фахової підготовки під керівництвом учителів та керівників практик;

- проходження (до 10 уроків щотижня) індивідуальної практики під керівництвом учителя навчального закладу (школи) і методиста університету на останньому семестрі навчання;
- обов'язкова (комплексна) заключна практика – 10 тижнів .

Професійно-педагогічний навчальний компонент передбачає загальну психологічну та педагогічну теоретико-практичну підготовку майбутніх учителів, яка здійснюється протягом 330 академічних годин; серед них 120 академічних годин (а для подвійних спеціальностей 150 годин) – це методична, теоретична та практична підготовка; у межах 150 годин студенти повинні пройти шкільну навчально-виховну практику. Під керівництвом учителів та керівників практик майбутні вчителі у школі проводять щонайменше 90 академічних годин. 15 академічних годин відводиться на індивідуальну практику викладання.

Змістовний компонент професійної підготовки вчителів у закладах вищої освіти Угорщини забезпечує фахову загальноосвітню, методичну, практичну, науково-дослідницьку підготовку. Нам видається конструктивним досвід угорських ЗВО (коледжі, інститути й університети) *щодо можливості самостійно розподіляти кредити між блоками навчальних дисциплін*: наприклад, на вивчення фахових дисциплін передбачено 95-100 кредитів, профільних – 22-23 кредити, психолого- педагогічних – 28-48 кредитів, загальноосвітніх – 18-21 кредит, на вибіркові дисципліни – 12-14 кредитів, педагогічну практику – 40 кредитів, підготовку кваліфікаційної роботи або портфолію – 8-15 кредитів.

В Угорщині Болонський процес пов'язаний із запровадженням багатоциклової структури навчання, за якого тип закладу не впливає на якому рівні розпочинається навчання, оскільки інститути й університети забезпечують початкову освіту, магістерську і докторську підготовку вчителів певних предметів. У багатоцикловій системі навчання з 1 вересня 2006 року розпочалося багатоциклічне навчання, де до першого циклу зарахували рівень бакалавра, який отримували при навчанні в інституті на спеціальностях

дошкільного навчання, початкової освіти та також лікувальної справи. А на магістерський рівень – вчителі неповних середніх шкіл та середніх шкіл педагогічних напрямків.

Болонська реформа модернізації підготовки вчителів стала результатом «послідовної новації», в результаті якої виник магістерський рівень отримання освітнього рівня, що включає в себе професійну педагогічну підготовку, а також шкільну практику.

Закон про вищу освіту Угорщини, який був прийнятий в 2011 році, передбачає навчання за «одночасним» (паралельним) типом. Тобто, якщо навчання студента триває 12 семестрів, він отримує кваліфікацію вчителя старших класів. 10-ти семестровий термін навчання готує вчителів початкових класів, але в обох випадках необхідно пройти два семестри педагогічної практики в школі.

У зв'язку зі суттєвою зміною вимог до результатів навчання (ККК) з вересня 2017 року підготовка вчителів в Угорщині знову зазнає серйозних змін. Були прецеденти змін керівних принципів, але, незважаючи на це, передбачається, що між установами існують виражені відмінності у сфері їх реалізації. Одним із орієнтирів є кількість контактних годин, можливе їх зниження, яке може відрізнитись у різних установах, що, звичайно, спричиняє втрату кількості годин. Наприклад, у Копошварському навчальному закладі деякі предмети були поєднані з фізичним вихованням. У разі навчання студентів у сфері фізичного виховання, викладання професійних предметів підвищилося на мінімальну кількість. Крім того, у 1-2 семестрі у дві години тижневого навантаження з'явилися освітні компоненти «фізичне виховання і спортивна рекреація», які призначені для розвитку загальної фізичної форми та культури руху. Але поряд із цим майже на половину зменшилася кількість професійних годин на фізичне виховання.

Своєрідним викликом для вчителів є законодавство Угорщини щодо освіти, де визначаються додаткові завдання для спеціалістів фізичного виховання, які відіграють провідну роль у забезпеченні та втіленні

інноваційних здоров'язберезувальних технологій в усіх сферах суспільного життя. При цьому для забезпечення якісної системи освіти й виховання підростаючого покоління в Угорщині у 2012 р. було впроваджено *Національну базову навчальну програму*. У порівнянні з попередніми компетенціями, що злегка відійшли на задній план, у цьому документі провідну роль відіграє громадська освіта, за якої зміна підходу в освітній політиці до сфери фізичного виховання та здоров'язбереження молоді мали переважно позитивний ефект. Перш за все, в шкільних навчальних закладах була впроваджена обов'язкова щоденна фізична культура (Закон СХС від 2011р. – §27 про національну державну освіту) НАТ визначив завдання, які з'явилися в окремій постанові 2012р. (Урядова постанова 110/2012 [IV 4]), що відкриває нові горизонти для здоров'язбереження та здорового способу життя не тільки здобувачів освіти, але і викладачів, забезпечуючи необхідний розвиток особистості, змінюючи їхнє ставлення до здоров'язбереження. Завдяки цій програмі відбулося переосмислення важливості застосування новітніх здоров'язберігаючих технологій, які забезпечують фізичну активність людей протягом усього життя, а також відіграють певну роль у їхньому розвитку.

Ключові компетенції, які з'явилися в основній навчальній програмі, регламентовані рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради і є вирішальними для держав-членів із позиції менеджменту освіти. Щоправда, основним у навчальному плані є розвивально-виховний напрямок, що передбачає освіту щодо фізичного та психічного здоров'я, а також громадську освіту, про спеціальні правила для певних завдань систем та інституцій. Для студентів головне питання – це набуття ключових компетенцій під час навчання в ЗВО, тобто завершення навчального закладу з високим рівнем теоретико-практичної підготовки і застосуванням набутих знань, позитивним ставленням і потребою мати навички, необхідні для реалізації конструктивного підходу до здорового способу життя, тобто формування мотивації щодо систематичних, регулярних фізичних навантажень.

За твердженням Гомор та Каршої (2017), після трансформації системи шкільного виховання однією з найважливіших змін повинно бути запровадження її в заклади вищої освіти для того, щоб щоденна фізична культура увійшла в побут студентів. При цьому вчені рекомендують також їх розвиток у таких сферах, як: рамковий навчальний план, модернізація змісту навчання, пов'язаного з фізичним вихованням, відображення ключових компетенцій (Homor, Pál, Karsai, István, 2017).

Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти декларує закон Угорщини про вищу освіту 2005 року (пункт 2.1), оскільки він гарантує отримання студентами високого рівня знань, дає змогу працевлаштування як на вітчизняному, так і закордонному ринку праці (CXXXIX, 2005. Törvény a felsőoktatásról. Magyar Közlöny. № 160. P. 9810–9886).

Як слушно зауважує Ю. Балінт, на впровадження системи забезпечення якості освіти в Угорщині в минулі роки впливали такі чинники:

- вітчизняне та європейське середовище;
- законодавчі, нормативно-правові акти;
- безпосереднє керівництво вищих навчальних закладів;
- об'єктивний самоаналіз й оцінка сучасного стану освіти у закладах вищої освіти;
- співпраця студентів і роботодавців;
- впровадження та планування системи освіти;
- забезпечення державою необхідних ресурсів;
- утримання системи, її звітність;
- подолання наявних труднощів, їх передбачуваність (Bálint, 2008).

На початку XXI тисячоліття важливого значення набула політика уряду Угорщини щодо якості і системи забезпечення якості освіти у закладах вищої освіти. Але для її реалізації фахівці вбачають *необхідність створення незалежної від акредитаційної комісії організації щодо забезпечення якості освіти, завдяки якій посилиться система забезпечення та буде приведена у відповідність нормативно-правова база.*

Аналіз нормативних документів Угорщини та України дозволяє стверджувати, що в освітній сфері між двома країнами мають місце деякі термінологічні відмінності, але за їх змістовим наповненням суттєвих розбіжностей не спостерігається. Схарактеризуємо ці терміни.

Система освіти Угорщини («Oktatási rendszer») є сукупністю навчально-виховних і культурно-освітніх закладів, що організують і реалізують освіту, спрямовану не лише на навчання, але і виховання громадян.

Вища освіта Угорщини («Felső oktatás») – на цьому рівні освіти, особа внаслідок послідовного, систематичного, цілеспрямованого засвоєння змісту навчання здобуває певну кваліфікацію за наслідками державної атестації.

Здобуття вищої освіти молоддю Угорщини відбувається у ЗВО за умов підготовки за певним напрямком і спеціальністю відповідно до освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів та освітньо-професійної програми (ОПП). Підготовка студентів проводиться як ступенево, так і неперервно.

Підготовка вчителів-предметників в Угорщині за рівнем підготовки «магістр» відбувається в інститутах (Főiskola) та університетах (Egyetem).

Позитивним в освіті Угорщини можна відмітити те, що реформування вищої освіти за Болонською системою відбувалося паралельно з оновленням середньої освіти. Саме так угорська освітянська спільнота увійшла у XXI століття, ставлячи за мету підвищення фахової й практичної підготовки майбутніх учителів.

Суттєвим, на наш погляд, є те, що в Угорщині при підготовці вчительських спеціальностей студентам надається можливість здобуття другої такої, яка обирається наприкінці II-го семестру. Зміна спеціалізації дозволена насамкінець навчання, у третьому і четвертому семестрі. При отриманні студентом незадовільних оцінок на другому курсі є підстава відмовити в здобутті додаткової вчительської спеціальності. У такому разі у нього залишається можливість навчатись за програмою основної спеціальності на «бакалавраті», але поряд із цим втрачається право на продовження освіти за

магістерською програмою підготовки вчителя та здобуття кваліфікації вчителя (Борбач, 2011).

Для ефективного впровадження здоров'язберігаючих технологій в ЗВО Угорщини велике значення має те, наскільки держава сприяє цьому, які законодавчі акти приймають і який клімат створюють в освітньому процесі. Особливо, це відчутно після вступу Угорщини в Євросоюз, коли кардинально змінилося ставлення університетів до здоров'язбереження студентської молоді.

На практиці впровадження здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини відбувається на загальноприйнятих принципах передових європейських країн, тобто на основі психолого-педагогічних і медико-педагогічних підходів. При цьому психолого-педагогічний підхід спрямований на пропаганду здорового способу життя, де здебільшого використовуються педагогічний й психологічний прийоми. Їх завдання не допускати фізичного перенавантаження та стресових ситуацій в освітньому процесі при підготовці майбутніх учителів. Другий, медико-педагогічний підхід ґрунтується на необхідності формування у студентів компетентностей із безпеки життєдіяльності й охорони праці, що сприяє забезпеченню і збільшенню їхніх життєвих сил, дозволить їм отримати вміння і навички, що використовуватимуться у професійному та особистому житті.

Незважаючи на те, що закон Угорщини про вищу освіту передбачає здоров'язбереження студентської молоді та впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, але, виходячи з Болонської системи, сам заклад вищої освіти вирішує якою мірою він цьому буде сприяти. Але зараз за Болонською системою, для отримання диплома за вчительською спеціальністю не вимагається обов'язкового освітнього компонента «Фізичне виховання». Така автономія закладів вищої освіти, на наш погляд, негативно позначається на впровадженні здоров'язберігаючих технологій в освітній процес підготовки майбутнього вчителя. А відтак, спостерігається подальше погіршення здоров'я та здоров'язбереження молоді віком 18-25 років.

Ставлення ЗВО щодо обов'язковості та ролі уроків фізичного виховання у професійному становленні майбутнього вчителя є досить неоднозначним. Є заклади, в яких фізична культура залишається обов'язковим навчальним предметом, а також є приклади, коли студенти можуть скористатися цією можливістю лише за певну плату стосовно цієї послуги.

За даними Асоціації університетського спорту Угорщини (MEFS) вже готується проєкт для проведення досліджень, щоб визначити ті навчальні заклади, які загалом не займаються оздоровленням своїх студентів, тому що це призведе до різкого погіршення здоров'я молодого покоління Угорщини. Прикладом цього можуть бути дослідження, проведені на замовлення National Sport, згідно з результатами яких 69 % населення країни не займається спортом, а решта – ведуть малорухомий спосіб життя. До того ж в Угорщині третина молодшої вікової групи (18-25 років) страждає на певне хронічне захворювання. Відповідно до офіційних даних, опублікованих ВООЗ, це такі хронічні захворювання, як гіпертонія, діабет або порушення кровообігу. В усьому світі поширюються інфекційні хвороби, які займають перше місце в світі. Малорухливий спосіб життя відіграє вирішальну роль у розвитку хронічних захворювань (GÖRNYEDŐ NEMZEDÉK) orvosilexikon .hu / hirek / gornyedo-nemzedek (2009).

Оцінка психологічного благополуччя студентів Угорської вищої освіти ніколи не була такою актуальною, як у 2021 році, коли пандемія понад півтора роки затьмарювала буденне життя. Дослідження, які були проведені в цей період, звертають нашу увагу не те, що пандемія та супутні обмеження (перехід на онлайн навчання, евакуація гуртожитків, радикальне скорочення спортивно-масових заходів та оздоровчих можливостей) негативно вплинули на здоров'язбереження студентської молоді. Крім цього, виникли психічні проблеми серед молоді (Szlamka et. Al., 2021 Chaturvedi et al, 2021 ,Vartinez et al., 2020).

Однак, не зважаючи на всі виклики, проблеми та труднощі, провідні ЗВО Угорщини (Будапештський університет імені Лоранда Етвеша,

Дебреценський, Сегетський університети, Будапештський інститут фізичної культури) проводили і проводять значну роботу щодо впровадження здоро'вязбережувальних технологій в освітній процес своїх закладів. При цьому провідну роль відіграє створений «Університет сприяння здоров'ю».

В академічному середовищі ЗВО «Університет сприяння здоров'ю» (Health Promoting Universities) впроваджує *еко-концепцію* пропаганди здоров'я в Угорщині. Університетська програма «Сприяння здоров'ю» для студентів, викладачів та дослідників у цій галузі, має на меті популяризацію здорового способу життя, якості життя через залучення та активну участь студентів навчального закладу в цій програмі.

Розробка та впровадження концептуальних позицій програми можуть значно покращити досягнення стратегічних цілей закладу вищої освіти у таких сферах:

- підвищення задоволеності навчанням та роботою студентів і викладачів, скорочення вакансій, підняття ефективності організації та продуктивності навчання і праці, залучення й утримання найкращих викладачів та студентів;
- розширення знань і досвіду у студентів., розвиток їхніх умінь і навичок, необхідних для реалізації професійних здібностей;
- покращення академічних результатів навчання студентів, зменшення рівня «відсіву», покращення умов і якості освіти, навчання та досліджень.

У вищій освіті Угорщини вже існує декілька відділів, інтелектуальних майстерень та організацій, які займаються впровадженням зміцнення здоров'я та досліджень у цій царині. Вони розробляють та надають додаткові освітні послуги з урахуванням основних потреб студентів та навчального закладу загалом.

Слід відзначити *програму соціального оновлення TAMOR-6. 1. 1.-12/1-2013.0001 «Створення професійної мережі для сприяння здоров'ю»* як пріоритетну державну програму Угорщини, що координує консорціум

Національного інституту розвитку здоров'я (NEFI) та Державний центр охорони здоров'я. Проєкт спрямований на адаптацію рекомендацій всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) щодо зміцнення здоров'я та передових практик у різних країнах за останні десятиліття.

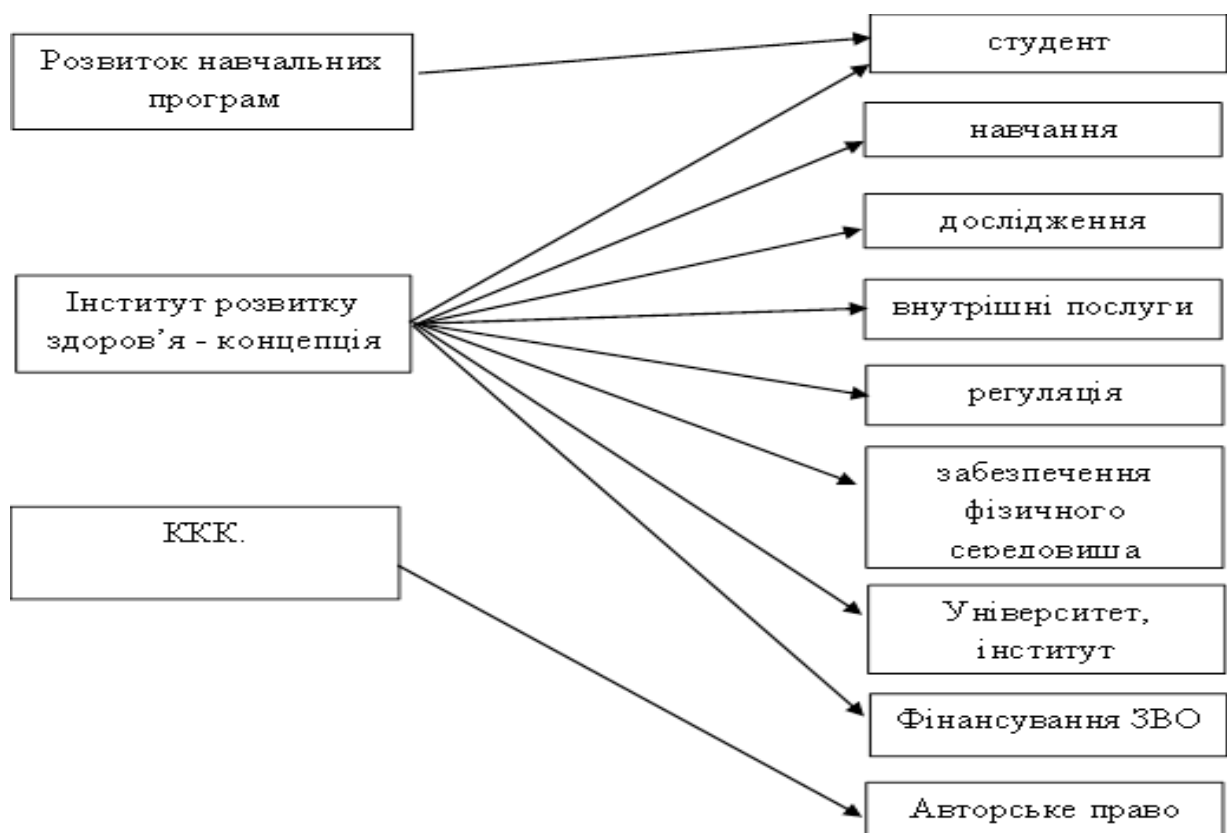
У площині порушеної проблеми важливим є те, що пріоритетний проєкт «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я» націлений на підвищення ефективності закладу вищої освіти, передусім, шляхом створення професійної мережі, що підтримує заходи з розвитку здоров'я, а також створення системи підтримки громадського здоров'я та професійного розвитку здоров'я. Така діяльність здійснюється в рамках чотирьох підрозділів: *громадська освіта, вища освіта, громадська охорона здоров'я та лікувальна справа (лікарні)*.

Суттєво, що відділ планування вищої освіти (FTT) спільно з Радою (NEFI) у співпраці з угорськими університетами та асоціацією коледжів (MEFS) ставить за мету зробити здоров'я, принципи зміцнення здоров'я та здоров'язбереження студентів частиною інституційної та студентської культури вищої освіти. Головна мета полягає в тому, щоб студенти закладів вищої освіти стали професіоналами та лідерами, які піклуються про своє здоров'я та здоров'я людей, живуть і працюють у своєму оточенні, знають вплив своєї щоденної діяльності на навколишнє середовище та здоров'я людей, суспільство і які діють з усвідомленням своєї відповідальності (ТАМОП- 6. 1. 1. -12/1-2013. 0001).

Для оптимізації порушеного питання у проєкті розроблена професійна пропозиція для ЗВО щодо перегляду та розширення чинних вимог до навчання та їх контролю (ККК). Крім того, пропоновано *введення у навчальну діяльність вищої школи конкретних тем і методів, які пов'язані зі здоров'ям та здоров'язбереженням*. Викладачі університетів розробили та протестували зразкові модулі для частини навчальних напрямків, які вважаються найважливішими з позиції впливу на здоров'язбереження.

Суспільні послуги проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я» та їх вплив на функціонування університету, його структуру презентовано на рис. 3.3.

Крім того, інститут Розвитку здоров'я розробив пропозицію щодо університетської нагороди за сприяння здоров'ю, яка пропонує практичні рекомендації, аспекти кваліфікацій та оцінювання й рамки для тих ЗВО, які визначають своїм обов'язком захист здоров'я студентів, націленість на зміцнення здоров'я, формування у них здоров'язбережувального мислення тощо.

Рис. 3.3. Суспільні послуги проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я» та їх вплив на функціонування університету, його структуру (Джерело: ТАМОП – 6.1.1. 12/1-2013.0001)

Багато університетів Угорщини протягом тривалого часу активно сприяють здоров'ю та благополуччю студентів, частково для підвищення конкурентноспособності, а частково через розвиток позитивної культури здоров'я та відповідних життєвих звичок, властивих університету, зокрема як

соціалізація середовища шляхом використання своїх можливостей, уважаючи це своїм основним завданням.

Інноваційною у вищій освіті Угорщини стала програма ТАМОР – 6.1.1. – 12/1 як перша комплексна програма, національна ініціатива щодо вітчизняної адаптації та впровадження концепції та методології університету сприяння здоров'ю, для створення мережі «Університетів сприяння здоров'я» (ТАМОР, 2013).

Відзначимо, більшість факторів, що визначають здоров'я, взаємопов'язані. Відповідно до Оттавської хартії, одного з основних документів, зміцнення здоров'я визначається умовами повсякденного життя студентів. Роль і відповідальність університетів у впровадженні здоров'язберігаючих технологій є визначальною, оскільки вони репрезентують середовище, що «створює здоров'я», як для своїх студентів, так і співробітників, де завданням університетів є :

- *плекання інтелекту*, що формує майбутнє, як місце навчання для осіб, які сприяють вирішенню: усвідомлення цінностей здоров'я, сприяння інтелектуальній реалізації, розвиток відданості та розуміння, підтвердження аспектів здорового способу життя та підвищення обізнаності щодо індивідуальної та соціальної відповідальності, пов'язаної з ними;
- *створення простору самостійності та соціалізації*: сприяння здоровому способу життя та свідомому розвитку особистості, підготовки до вікових ризиків для здоров'я;
- *забезпечення організаційної структури*: включення зобов'язань щодо впровадження здоров'язберігаючих технологій в організаційну структуру та процеси, які підтримують здоров'я;
- *бути епіцентром на ринку ефективності та якості*: управління, спілкування та функціонування, які сприяють добробуту своїх студентів та працівників;

- бути інноваційним та креативним центром досліджень та навчання: розвиток і застосування пов'язаних із використанням здоров'язберігаючих технологій зі здоров'ям знань, взаємозв'язок між дисциплінами на користь суспільства загалом;
- бути місцевим та національним центром знань: формування, презентація та сприяння державній політиці з питань, орієнтованих на здоров'я молоді (Доріс – Доєрті, 2010).

Виховання культури здоров'я та здоров'язбереження в ЗВО Угорщини набирає обертів і все більше цьому надається значення. Згідно з визначенням ВООЗ, освіта у сфері здоров'я настільки ж різноманітна, як свідомо створені можливості навчання з використанням форм спілкування. Комплекс знань і умінь, пов'язаних із здоров'ям – це розширення життєвих навичок, здоров'я особистості та тих, хто живе в її оточенні на шляху до здоров'язбереження. Здоров'язберігаюча освіта ставить на перше місце здорове харчування, фізичні вправи та активне дозвілля проведеного часу, збереження душевної рівноваги, свідоме формування сімейного життя. Тобто здорове та безпечне середовище. Тому, з цією метою санітарна освіта має відігравати важливу роль у розвитку культури здоров'я, завдяки якій особистість стає придатною до задоволення власних потреб у здоров'ї та здоров'язбереженні (Csóka Ildikó, 2016).

Санітарна освіта як дисципліна має комплексний характер, оскільки лікувальна справа формує новий науковий напрямок у взаємодії з суспільними науками, тобто забезпечується діалектична єдність теорії й практики виховання здоров'я та здоров'язбереження.

Побуває думка (Csóka Ildikó, 2022), що виховання здоров'я має міждисциплінарне підґрунтя, позаяк започатковане в інтеграції з такими науками:

- фундаментальні науки (економіка, філософія, етика та ін.);
- фундаментальні науки (психологія, освіта, соціологія);
- медико-біологічні науки (анатомія, фізіологія, охорона здоров'я, епідеміологія та ін.);

- організаційні науки управління (організація санітарної науки, методика тощо).

При цьому саме міждисциплінарність як синергія різних наук, що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання, на основі взаємопроникнення наук ведуть до формування цілісного бачення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи та фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій в освітньому процесі закладів освіти.

Практичним утіленням трансдисциплінарності є *проект вищої освіти*, який націлений сприяти тому, щоб здоров'я займало важливе місце в повсякденному житті закладів вищої освіти через формування здоров'язберезуваного мислення та поведінки тих, хто не лише вчиться, а і працює в університетах і коледжах.

Цей проект ініціює зміни в навчальних установах у трьох вимірах:

- *ставлення до здоров'я* як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність), необхідні для певної професії не лише загалом, але й у вихованні молодого покоління до ведення здорового способу життя через впровадження здоров'язберезувальних технологій;
- *розроблення навчальних матеріалів*, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності) з позицій міждисциплінарності;
- на основі міжнародного досвіду *розробка пакету пропозицій* щодо впровадження здоров'язберезувальних технологій.

Ця модель враховує вже існуючі ініціативи та серед іншого звертає увагу на пропозицію покращення харчування здобувачів вищої освіти (їдальні, кафе), спортивні можливості, тренінги з розвитку фізичних навичок та духовну підтримку.

Під час розробки проєкту експерти, які працювали над ним, сподівалися, що завдяки заходам, ужитим з урахуванням позитивних результатів, студенти університетів зможуть врахувати аспекти здоров'я у своїх рішеннях, застосувати свої знання, пов'язані зі здоров'ям, щодо себе та під час практики, позитивно впливаючи на оточення власним прикладом для наслідування. Таким чином, не тільки очікуються позитивні зрушення у здоров'язбережувальній поведінці майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання, а й педагогічних працівників закладів освіти загалом.

З позиції функціонування угорських ЗВО видно, що для них принципово важливо підвищити якість, зберегти (або покращити) здатність впровадження здоров'язберігаючих технологій, залучити та утримувати студентів у цьому процесі шляхом оновлення змісту та методології навчання й постійного вдосконалення всіх чинників, що визначають умови та якість життя майбутніх учителів. Іноваційна університетська програма зміцнення здоров'я об'єднує ці розробки в єдину систему здоров'я та якість життя, орієнтовану на угорського здобувача вищої освіти.

У площині порушеної проблеми суттєвим є те, що ЗВО Угорщини завдяки впровадженню здоров'язберігаючих технологій збагачують свою соціальну репутацію, підвищують професійний престиж у закладі, в якому покращується самопочуття студентів, співробітників, покращуються умови праці, навчання та проживання через:

- *соціальне сприйняття (імідж)* – аспекти навколишнього середовища, сталий розвиток та здоров'я, стандарти якості 21 століття, які все більше і більше цінуються, а для студентів це буде фактором вибору;
- *підвищення професійного престижу* – університети підвищують професійний престиж, авторитет, репутацію навчального закладу, як на місцевому, так і на національному та міжнародному рівні в усіх напрямках (темах) здоров'язбереження;
- *добробут студента та науково-педагогічного працівника (співробітника)* – є конкурентною перевагою. Серед умов ринкової

конкуренції у вищій освіті, в системі, що фінансується на основі співвідношення студентів і якісних викладачів, вкрай важливо продемонструвати конкурентні переваги;

- *середовище навчання* – для студентів дуже важливий і чутливий період їхнього життя, університет є своєрідною сценою, на якій вони стають незалежними, дорослими, а іноді й приймають рішення, які впливають на все подальше їхнє життя. Тому навчання їх щодо здорового способу життя, здоров'язбереження навіть за межами формальної освіти є засобом соціалізації.

ЗВО Угорщини планують заходи стосовно впровадження здоров'язберігаючих технологій, ураховуючи конструктивні (теоретичні та практичні) ідеї та зважаючи на рекомендації ВООЗ:

- в основних сферах діяльності університетів елементи впровадження здоров'язберігаючих технологій пов'язуються з розробками та заходами, спрямованими на зміцнення здоров'я та якість життя майбутніх учителів загалом, і початкових класів і фізичного виховання зокрема;
- конструктивними є такі «втручання», які оптимізують виконання основних завдань навчального закладу, пов'язаних із здоров'язбереженням студентів;
- викладачі та студенти повинні бути об'єднані в структурах реалізації оздоровчозберігаючої програми, щоб університетська програма сприяння здоров'ю була успішно виконана, за результатами попередньо виконаної роботи;
- дотримання ЗВО «цілісного системного підходу» щодо здоров'я, здорового способу життя, декларованого рекомендаціями ВООЗ.

ЗВО Угорщини при впровадженні здоров'язберігаючих технологій в професійній підготовці майбутніх учителів ураховують:

- *освітній процес*: методи навчання, процедури викладання (навчання) , педагогічні дослідження, інформацію про стан здоров'я та спосіб життя

- студентів, вплив здоров'я на професію, організаційний клімат, дружню атмосферу до студента, (збалансованість інформаційно-комунікаційних технологій навчання, праці, дозвілля (вільного часу та відпочинку) студента);
- *дослідження*: вивчення аспектів здоров'я, обізнаності про здоров'я, покращення здоров'я та сталого розвитку в проєктно-дослідницькій, інноваційній діяльності закладу вищої освіти;
  - *суспільні послуги*: функціонування закладу вищої освіти як центру знань, співпраці у сфері зміцнення здоров'я студентів, залучення їх до розробок, які слугують збереженню здоров'я; соціальна відповідальність, ініціативність, чуйність;
  - *внутрішні послуги*: покращення системи послуг, які сприяють впровадженню здоров'язберігаючих технологій, формуванню здорового способу життя майбутніх учителів, їхній соціалізації і незалежності через спорт, фізичні вправи, консультації, громадські послуги і програми спортивних клубів та обмін інформації)
  - *забезпечення навколишнього середовища*: середовище, яке підтримує здорове навчання, роботу та соціалізацію, умови навчання на місцях, матеріальні умови, роботу студентських гуртожитків, харчування, умови для використання оздоровчозберігаючих технологій (парки, велосипедні та бігові доріжки, тренажерні майданчики на свіжому повітрі, спортивні споруди);
  - *професійна діяльність*: організаційна культура, яка розглядає здоров'я як цінність; атмосфера на робочому місці; зовнішня та внутрішня комунікація; механізми прийняття рішень та щоденна педагогічна діяльність учителя.

Заклади вищої освіти Угорщини в своїй практичній діяльності, враховуючи як власний передовий досвід, так і закордонний (країн ЄС) роблять все, щоб управління здоров'язберігаючим середовищем відповідало

сьогоднішнім вимогам і призводило до вирішення всіх насущних проблем у площині здоров'язбереження.

Отже, крізь призму вищевикладеного є підстави виокремити такі конструктивні ідеї угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти:

- впровадження здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини відбувається на загальноприйнятих принципах передових європейських країн, на основі психолого-педагогічних і медико-педагогічних підходів;
- кардинальна зміна ставлення ЗВО Угорщини до здоров'язбереження студентської молоді; впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес через «Університет сприяння здоров'ю» (Health Promoting Universities), який в академічному середовищі ЗВО реалізує *еко-концепцію* пропаганди здоров'я в Угорщині, популяризує здоровий спосіб життя;
- *програма соціального оновлення (TAMOR-6. 1. 1.-12/1-2013.0001), «Створення професійної мережі для сприяння здоров'ю»* – пріоритетні державні програми Угорщини, що координуються консорціумом Національного інституту розвитку здоров'я (NEFI) та державним центром охорони здоров'я і спрямовуються на адаптацію рекомендацій всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) щодо зміцнення здоров'я та передових практик у різних країнах за останні десятиліття;
- суспільні послуги проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я»: введення у навчальну діяльність вищої школи конкретних тем і методів, які пов'язані зі здоров'ям та здоров'язбереженням; пропозиції щодо університетської нагороди за сприяння здоров'ю, розроблені інститутом «Розвитку здоров'я» – практичні рекомендації, аспекти кваліфікацій та оцінювання й рамки для тих ЗВО, які визначають своїм обов'язком захист здоров'я студентів, націленість на

- зміцнення здоров'я, формування у них здоров'язбережувального мислення тощо;
- визначальна роль і відповідальність університетів у впровадженні здоров'язберігаючих технологій, відповідно до Оттавської хартії: вони репрезентують середовище, що «створює здоров'я» як для своїх студентів, так і співробітників університетів;
  - дотримання ЗВО «цілісного системного підходу» щодо здоров'я, здорового способу життя, декларованого рекомендаціями ВООЗ;
  - проєкт вищої освіти, який є практичним утіленням трансдисциплінарності, ініціюючи зміни в навчальних установах у трьох вимірах: *ставлення до здоров'я* як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність) щодо здорового способу життя через впровадження здоров'язбережувальних технологій; *розроблення навчальних матеріалів*, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності) з позицій міждисциплінарності; на основі міжнародного досвіду *розробка пакету пропозицій* щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій.
  - збагачення соціальної репутації ЗВО Угорщини через упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітні процеси закладів освіти, що відкриває нові горизонти у площині здоров'язбереження на рівні освітнього процесу, проведення досліджень, послуг, забезпечення навколишнього середовища, професійної діяльності.

Звертаємо увагу на те, що за останні 25 років в Угорщині розширився доступ до вищої освіти, починаючи з підготовки в попередні десятиліття, студенти змогли отримати бажану освіту і кваліфікацію, було реалізовано свободу викладання. Сформовано інституційну систему та структуру

навчання єдиної угорської вищої освіти, відновлено єдність освіти та досліджень, з'явилась потреба в якісному розвитку вищої освіти.

Поза сумнівом, відбулася системна зміна вищої освіти, головна мета якої створити найкращу систему вищої освіти в Центральній Європі. Таким чином, метою трансформації Угорської вищої освіти є не що інше, як створення більш спланованої й організованої системи вищої освіти в наступному десятилітті, яка б відповідала глобальним змінам і довгостроковим економічним і соціальним цілям, сформульованим угорським урядом.

У майбутньому кожний університет і коледж матиме свою, чітко визначену, пріоритетну підготовку. Необхідно зосередитися на своїй галузі, тобто заклади повинні мати певний профіль навчання та забезпечувати навчання світового рівня за сприяння угорського уряду.

Підтвердженням трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу є те, що здобувачі вищої освіти, зокрема, зі спеціальності 013 «Початкова освіта» і науково-педагогічні працівники Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II вже 3 рік поспіль бере участь у програмі міжнародної академічної мобільності студентів і викладачів ERASMUS+, у рамках якої побували в Університеті імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт, Угорщина) та Дебреценському Університеті і мали можливість безпосередньо ознайомитися з основними показниками ефективності створення здоров'язберігаючого середовища підготовки майбутнього вчителя у цих ЗВО Угорщини, а саме:

- позитивна динаміка зниження захворюваності студентів, яка засвідчує результативність впливу і необхідність внесення певних коректив в освітній процес підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язберезувальних технологій;
- комфортність студентів під час упровадження здоров'язберезувальних технологій, позаяк їхній психологічний стан має велике значення у

структурі ментального здоров'я майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання;

- показник працездатності студентів (як розумової, так і фізичної): цей показник засвідчує якість їхнього способу життя, життєдіяльності; раціонального поєднання розумової і фізичної праці, навчання і відпочинку, залучення майбутніх учителів до оздоровчо-спортивної діяльності;
- доступ студентів до здоров'язберігаючого середовища: створення належних умов для залучення студентів у процес здоров'язбереження; демонстрація переваг здоров'язберігаючого простору перед іншими середовищами;
- мотивація студентів до здоров'язбереження: надання переваг у соціальному забезпеченні; пільговому отриманні спортивних послуг, стипендії і т. ін.;
- оптимальна організація здоров'язбережувального процесу: організація і проведення оздоровчо-спортивних заходів у сприятливий для студента час (упродовж дня; надання великого вибору спортивно-оздоровчих заходів);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим в умовах здоров'язберігаючого середовища ЗВО;
- формування позитивних звичок щодо здорового способу життя, водночас, є результатом формування у майбутніх учителів здоров'язбережувальних компетенцій та їхньої підготовленості до використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів освіти.

При відвідуванні Дебреценського університету приємне враження справило те, що в ньому у порівнянні з іншими ЗВО Угорщини пропонується найбільше безкоштовних спортивних послуг для студентів і працівників закладу, що, поза сумнівом, має позитивний вплив на ведення здорового способу життя та здоров'язбереження майбутніх учителів. В університеті

функціонує координаційна рада з фізичного виховання (ТКТ) та студентське самоврядування (НОК), які організують спортивний відпочинок.

У Будапештському університеті імені Лоранда Етвеша (ELTE) велике зацікавлення викликав фізкультурно-спортивний центр (ФСЦ), на базі якого реалізуються курси «Організатор самостійного відпочинку та розвитку здоров'я» та «Спортивна організація» (для бакалаврату).

Після відвідин угорських університетів для Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II актуалізувалося питання щодо відкриття спеціальності «Фізичне виховання», перегляду й удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі виявлених прогресивних ідей угорського досвіду, а саме: ресурсних можливостей технологій навчання, напрямків реалізації здоров'язберезувальних технологій, ключових позицій проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я», поглиблення компетентності викладачів у питаннях здоров'язбереження як складової формування оздоровчої і здоров'язберігаючої компетенції студентів.

Підготовка учителів, зокрема початкових класів і фізичного виховання є особливо стратегічною галуззю вищої освіти Угорщини, де майбутні зміни мають слугувати оновленню суспільної освіти, оскільки високоякісна шкільна освіта повинна бути підтримана та розвиватись лише з учителями-професіоналами.

Висновки до третього розділу

У розділі представлено екстраполяцію (поширення) угорського досвіду підготовки майбутніх учителів, зокрема початкових класів та фізичного виховання, до використання здоров'язберезувальних технологій у заклади вищої освіти України.

Проведений аналіз особливостей підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО України та Угорщини дозволив виокремити спільні проблеми, відмінності, позитивні

тенденції у ракурсі порушеної проблеми й актуалізував необхідність трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в Україні.

Виокремлено конструктивні ідеї угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти:

впровадження здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини відбувається на загальноприйнятих принципах передових європейських країн, на основі психолого- педагогічних і медико-педагогічних підходів;

кардинальна зміна ставлення ЗВО Угорщини до здоров'язбереження студентської молоді; впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес через «Університет сприяння здоров'ю» (Health Promoting Universities), який в академічному середовищі ЗВО реалізує *еко-концепцію* пропаганди здоров'я в Угорщині, популяризує здоровий спосіб життя;

програма соціального оновлення (TAMOR-6. 1. 1.-12/1-2013.0001), «Створення професійної мережі для сприяння здоров'ю» – пріоритетні державні програми Угорщини, що координуються консорціумом Національного інституту розвитку здоров'я (NEFI) та державним центром охорони здоров'я і спрямовуються на адаптацію рекомендацій всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) щодо зміцнення здоров'я та передових практик у різних країнах за останні десятиліття;

суспільні послуги проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я»: введення у навчальну діяльність вищої школи конкретних тем і методів, які пов'язані зі здоров'ям та здоров'язбереженням; пропозиції щодо університетської нагороди за сприяння здоров'ю, розроблені інститутом «Розвитку здоров'я» – практичні рекомендації, аспекти кваліфікацій та оцінювання й рамки для тих ЗВО, які визначають своїм обов'язком захист

здоров'я студентів, націленість на зміцнення здоров'я, формування у них здоров'язбережувального мислення тощо;

визначальна роль і відповідальність університетів у впровадженні здоров'язберігаючих технологій, відповідно до Оттавської хартії: вони репрезентують середовище, що «створює здоров'я» як для своїх студентів, так і співробітників університетів;

дотримання ЗВО «цілісного системного підходу» щодо здоров'я, здорового способу життя, декларованого рекомендаціями ВООЗ;

проект вищої освіти, який є практичним утіленням трансдисциплінарності, ініціюючи зміни в навчальних установах у трьох вимірах: *ставлення до здоров'я* як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність) щодо здорового способу життя через впровадження здоров'язбережувальних технологій; *розроблення навчальних матеріалів*, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності) з позицій міждисциплінарності; на основі міжнародного досвіду *розробка пакету пропозицій* щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій.

збагачення соціальної репутації ЗВО Угорщини через упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітні процеси закладів освіти, що відкриває нові горизонти на рівні освітнього процесу, проведення досліджень, послуг, забезпечення навколишнього середовища, професійної діяльності у площині здоров'язбереження.

Проілюстровано трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II у рамках програми з міжнародної академічної мобільності студентів і викладачів ERASMUS+, при відвідуванні Університету імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт Угорщина) та

Дебреценського університету, де мали можливість безпосередньо ознайомитися з основними показниками ефективності створення здоров'язберігаючого середовища підготовки майбутнього вчителя у цих ЗВО Угорщини.

Після відвідин угорських університетів для Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II актуалізувалося питання щодо відкриття спеціальності «Фізичне виховання», перегляду й удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі виявлених прогресивних ідей угорського досвіду, а саме: ресурсних можливостей технологій навчання, напрямків реалізації здоров'язбережувальних технологій, ключових позицій проєкту «Створення професійної мережі для розвитку здоров'я», поглиблення компетентності викладачів у питаннях здоров'язбереження як складової формування оздоровчої і здоров'язберігаючої компетенції студентів через проведення розвивально-адаптуючих тренінгів, майстер-класів, круглих столів.

Матеріали розділу відображено в таких публікаціях автора: Візавер, В. А. (2023 а); Візавер, В. А. (2024 а); Біда, О., **Візавер, В.**, & Сироежко, О. (2022 f); Візавер, В. (2024 с).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та вирішено наукове завдання щодо підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини.

1. У процесі дослідження виявлено, що підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій передбачає цілеспрямований освітній процес закладів вищої освіти, який характеризується включенням майбутніх педагогів у активну здоров'яспрямовану діяльність, з метою зміцнення власного фізичного, психічного, соціального здоров'я, а також самореалізації себе як фахівця зі сформованою культурою здоров'язбереження.

Теоретичним підґрунтям готовності майбутніх учителів до втілення ідеї здоров'язбереження у професійній діяльності мають стати модернізовані здоров'язберезувальні технології, гармонійне поєднання навчальних, виховних і розвивальних педагогічних впливів, що конкретизується у навчально-пізнавальній, науково-дослідній і виховній діяльності закладів вищої освіти

2. Проаналізовано генезу і сутність феномену «здоров'язберезувальна технологія» в системі освіти у вітчизняному та зарубіжному досвіді. З'ясовано, що аналіз генези феномену «здоров'язберезувальна технологія» у вітчизняному і зарубіжному досвіді дозволяє простежити їх трансформацію в історичному аспекті, уможлиблює узагальнення історичних передумов виникнення та окреслення подальшого прогнозу щодо розвитку здоров'язберезувальних технологій. Поширення поняття «здоров'язберезувальні технології» у педагогіці пов'язане з відповіддю на технологізацію процесу навчання, яка відбувалася в розвинених державах, а також із потребою підготовки широкого спектру оптимальних умов для дітей та учнівської молоді, що покращують їхнє здоров'я.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив різноманіття наявних здоров'язберезувальних технологій, представлених у публікаціях

вітчизняних і зарубіжних учених. Підґрунтям авторського визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» є конструктивна ідея вчених, згідно з якою до освітніх здоров'язбережувальних технологій належать такі, використання яких іде на користь здобувачу освіти саме в освітньому процесі, як «сертифікат безпеки будь-якої освітньої технології для здоров'я». Поняття «здоров'язбережувальна технологія» схарактеризовано як сукупність принципів, прийомів і методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження, не завдаючи шкоди здоров'ю здобувачів освіти і викладачів, сприяючи оптимальному поєднанню статичних і рухових навантажень, формуванню позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до культивування у них знань з основ здоров'я, створюючи безпечні умови перебування здобувачів освіти у закладі вищої освіти.

3. Визначено структуру та підходи до класифікації здоров'язбережувальних технологій у науковому дискурсі, що передбачає синтез усіх напрямів діяльності майбутнього вчителя щодо фізкультурно-оздоровчої роботи зі здобувачами освіти. Це дозволяє не лише формувати в майбутнього вчителя особистісне розуміння сутності та спрямованості здоров'язбережувальних технологій, але й комплексно застосовувати кожен із названих компонентів в освітньому процесі вищої школи України. Проведений аналіз класифікацій технологій у галузі здоров'язбереження дозволив констатувати різноманітність підходів та відсутність серед них усталеної й загально визнаної. Універсальною для майбутніх фахівців різних галузей вважається базова класифікація здоров'язбережувальних технологій, що поєднує такі дієві блоки: *фізкультурно-оздоровчий* (для зміцнення здоров'я людини та розвитку фізичних її якостей включає застосування засобів фізичної культури); *медико-гігієнічний* (забезпечення медичною допомогою здобувачів вищої освіти та дотримання санітарно-гігієнічних норм); *безпека життєдіяльності* (дотримання правил охорони праці, безпеки

життєдіяльності, цивільної оборони); *екологічний* (прагнення до збереження навколишнього середовища здобувачів вищої освіти та формування екологічної свідомості); *оздоровчий* (профілактика порушень постави здобувачів вищої освіти, підвищення ресурсів здоров'я, використання занять лікувальної фізкультури, вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я); *розвивально-адаптуючий* (використання для здобувачів вищої освіти в освітньому процесі психологічних та соціальних тренінгів для подальшої професійної діяльності).

4. Схарактеризовано організаційно-методичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини через аналіз нормативно-методичного підґрунтя розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі та низки положень, де представлено фундаментальні принципи методології здоров'язбереження в Угорщині, стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини та України

Встановлено, що ЗВО Угорщини розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної освіти, що розробляють цілі, зміст, методи здорового способу життя, сприяють вирішенню питань здоров'язбереження у системі освіти Угорщини; як спосіб організації, моделювання освітнього процесу, як система вказівок, через які можна забезпечити ефективність навчання і, водночас, убезпечити здоров'я студентської молоді.

Виявлено, що після вступу Угорщини до Євросоюзу кардинально змінилося ставлення університетів до здоров'язбереження студентської молоді, що засвідчено проєктом вищої освіти, який ініціює зміни в навчальних установах у трьох вимірах: ставлення до здоров'я як до цінності і як нового елемента у підготовці студентів різних спеціальностей (знання, навички, ставлення та відповідальність), необхідні для певної професії не лише загалом, але й у вихованні молодого покоління до ведення здорового способу життя

через впровадження здоров'язберезувальних технологій; розроблення навчальних матеріалів, пов'язаних зі здоров'ям та впровадженням здоров'язберігаючих технологій, які можуть бути інтегровані в існуючі навчальні програми за вибором напрямків підготовки (спеціальності); на основі міжнародного досвіду розроблення пакету пропозицій щодо впровадження здоров'язберезувальних технологій. Ці виміри віддзеркалюють вектори впровадження здоров'язберігаючих технологій під час підготовки вчителів у ЗВО Угорщини.

З'ясовано, що заклади вищої освіти Угорщини під час підготовки фахівців, особливо педагогічних спеціальностей, в освітньому процесі своїх закладів використовують такі здоров'язберезувальні технології: інноваційні технології навчання; оздоровчозберігаючі, здоров'язберігаючі технології; оздоровчі технології; технології виховання культури здоров'я, освітні здоров'язберезувальні технології.

Проведений аналіз використання здоров'язберезувальних (оздоровчозберігаючих) технологій у ЗВО Угорщини дозволив виокремити чітко виражені їх загальні атрибутивні ознаки: спрямованість на досягнення оздоровчого ефекту, інноваційність, емоційна спрямованість, мобільність, інтегрованість і модифікація, адаптивність до контингенту, простота і доступність, моніторинг, співпраця, результативність.

Виявлено стан підготовленості майбутніх учителів у площині порушеної проблеми через аналіз педагогічного супроводу означеного процесу та проведення анкетування, що передбачало з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини (на прикладі Дебреценського університету, університету імені Лоранда Етвеша (Будапешт), Копошварського університету) та України (на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради), що

розглядається нами як теоретичне підґрунтя їхньої готовності до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Виокремлено ресурсні можливості технологій навчання у площині здоров'язбереження в закладах вищої освіти Угорщини, напрямки освітньої та спортивно-оздоровчої роботи, технологічні прийоми навчання майбутніх учителів, компетенції, які формують у здобувачів вищої освіти (особливо тих, кого готують не з фізкультурного профілю) у ЗВО Угорщини під час використання технологій навчання у площині здоров'язбереження. Узагальнено, що заняття фізичною культурою, здоровий спосіб життя, активний відпочинок має позитивний ефект, діє як на фізичний розвиток, так і на психічні та соціальні складові здоров'я майбутніх учителів у ЗВО Угорщини. Це дає підстави стверджувати, що позитивний угорський досвід щодо підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти вартий поширення на теренах України.

5. Обґрунтовано можливості екстраполяції конструктивних ідей угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України. Встановлено, що університети Угорщини створили свою оздоровчозберігаючу концепцію для вирішення оздоровчо-спортивних завдань, які допомагають студентам розвивати здоровий спосіб життя, брати участь у спортивних заходах, вивчати основи здоров'я, що реалізуються навчальними закладами, керівниками фізичної культури, асоціаціями, органами студентського самоуправління та спортивними офісами у трьох напрямках: освітні завдання (навчальні заняття з фізичного виховання), рекреаційні види спорту, забезпечення можливості змагальних видів спорту для студентів, які є спортсменами вищого рівня.

Виявлено, що ЗВО Угорщини для покращення фізкультурно-оздоровчої роботи та впровадження здоров'язбережувальних технологій в студентське середовище тісно співпрацюють зі спортивними клубами. На основі анкетного

опитування студентів проаналізовано можливості Будапештського інститутського атлетичного клубу (BEAC) щодо головної мети, видів діяльності, спортивних звичок і потреб студентів, найпопулярніших видів спорту.

Констатовано чотири напрямки реалізації здоров'язбережувальних технологій під час підготовки майбутніх учителів у ЗВО Угорщини: освітній, інформаційний, консультативно-оздоровчий, координаційний.

Проаналізовано навчальні програми підготовки майбутнього вчителя початкових класів Університету імені Лоранда Етвеша (м. Будапешт), навчальні плани з фізичного виховання факультету початкової освіти Копошварського університету (бакалавр, денна форма) на предмет підготовленості здобувачів вищої освіти до впровадження здоров'язбережувальних (оздоровчозберігаючих) технологій у майбутній професійній діяльності й визначено компетентності, якими мають володіти вчителі початкових класів у площині здоров'язбереження.

Для з'ясування поінформованості щодо визначення здоров'я, здорового способу життя, впливу фізкультурно-оздоровчих заходів на здоров'язбереження студентської молоді закладів вищої освіти Угорщини та України проведено анкетування, в якому взяли участь 134 здобувачі вищої освіти (майбутніх учителів зі спеціальності 013 Початкова освіта та 014 Фізичне виховання), серед яких 101 студент ЗВО України та 33 Угорщини.

Проведений аналіз стану підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО України та Угорщини дозволив виокремити спільні проблеми, відмінності, позитивні тенденції у ракурсі порушеної проблеми й актуалізував необхідність трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини в Україну.

Виокремлено конструктивні ідеї угорського досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів і фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти.

Проілюстровано трансформації позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у ЗВО Угорщини в українську вищу школу на прикладі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II у рамках програми з міжнародної академічної мобільності студентів і викладачів ERASMUS+.

Серед перспектив подальших розвідок виокремлюємо такі: студювання теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців початкової освіти, фізичного виховання і спорту в площині здоров'язбереження в країнах Європейського Союзу; використання можливостей освітньо-цифрового середовища для формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх учителів в Угорщині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андриющенко, Т. К. (2007). *Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
2. Андриющенко, Т.К. (2012). Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності у контексті педагогічної спадщини О. А. Захаренка. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 6 (219), 3–6.
3. Андриющенко, Т. К. (2013). Аксіологічний аспект проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку. *Нова педагогічна думка*, 1, 78–81.
4. Антонова, О., &Поліщук, Н. (2011). *Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття)*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи». Житомир: Полісся.
5. Антонова, О., &Поліщук, Н. (2011). *Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття)*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи». Житомир: Полісся.
6. Бабич, В. І. (2006). *Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів*. (Автореф. дис. канд.пед. наук). Луганський національний університет імені Т. Шевченка, Луганськ.
7. Базильчук, В. Б., Базильчук, О. В., Цісар, В. В. (2024). *Інноваційні технології розвитку рухової активності студентів в освітньому середовищі університету*. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Педагогічні науки . Випуск 55, 47-52. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-2-55-47-52>

8. Батюк, С. (2013). Цінність здоров'я і здорового способу життя: проект. *Початкова освіта*, 25-26, 3–29.
9. Безкопильний, О. О. (2020). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика* : монографія. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, Черкаси.
10. Бельорін-Еррера, О. М. (2015). *Методична підготовка майбутнього вчителя основ здоров'я до створення здоров'яорієнтованого шкільного середовища*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків.
11. Белікова, Н. О. (2008). Формування готовності майбутнього фахівця з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючої діяльності. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 41, 28–31.
12. Біда, О. А, & Орос, І. І. (2017). Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності. *Збірник наукових праць: Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 165*. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. Винниченка, 10-13.
13. Біда, О., Візавер, В., & Сироежко, О. (2022). *Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності. Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору. Матеріали XII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців (за міжнародною участю) (Хмельницький, 24-25 листопада 2022 року / За ред. проф. О.М.Гомонюк / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, каф. психол. та педагог. Хмельницький: Каф. психол. та педагог., 65–67 https://psy.khmnmu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/zbirnyk_materialiv_vseukrayinskoyi_studentskoyi_i_konferencziyi_2022.pdf*
14. Біда, О., Шевченко, О., Сироежко, О., Шовш, К., & Візавер, В. (2023). Теорія і методика організації групової взаємодії здобувачів освіти в

- командних видах спорту. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія»*. Том 14, № 1, 16-23.
<https://humstudios.com.ua/web/uploads/pdf/30076-353836-1-PB.pdf>
15. Бідюк, Н. (2014). Магістерська підготовка як складова професійного становлення молодого дослідника: британський та український досвід. *Порівняльна професійна педагогіка*, 3, 111-119.
16. Бобрицька, В. І. (2006). *Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук*. (Дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ.
17. Бобровник, С. І. (2014). Сучасний підхід до використання здоров'язберезувальних технологій у фізичному вихованні студентів педагогічних університетів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 44, 108–112.
18. Бойко, А. М., Бардінова, В. Д. та ін. (2004). *Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: Підручник; під заг. ред. А. М. Бойко*. К. : ВД "Професіонал".
19. Бойко, О. О. (2014). *Історичні аспекти здоров'язберезувальних технологій*. Вісник Чернігівського національного педагогічного ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Вип. 118 (3). С. 29–32.
20. Бойко, Ю. С. (2015). *Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.
21. Бойченко Т. (2005). Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. № 2, С. 1–4.
22. Бойченко, Т., Дивак, В., & Тарусова, Л. (2009). *Формування здорового*

способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів на основі розвитку життєвих навичок. Київ: Університет менеджменту освіти АПН України.

23. Бойчук, Ю. Д. (2017). *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження.* Харків: Рожко С. Г.
24. Божик, М. (2013). *Компоненти готовності майбутніх учителів до забезпечення розвитку культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи.* Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Актуальні аспекти фізичного виховання, спорту і здоров'я людини». Тернопіль: Вектор.
25. Боркач Є. І. (2011). Проблеми підготовки вчителів в Угорщині. Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. К. : «Педагогічна преса». № 3 (42). С. 106–112.
26. Валецька, Р. О. (2010). *Методика навчання основ здоров'я.* Луцьк: Волинська обласна друкарня.
27. Васютіна, Т. (2021). Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів природничої компетентності засобами інтерактивних технологій. *NEW INCEPTION: a scientific journal*, 3–4 (5–6), 71–80.
28. Васютіна, Т., Коваль, В. (2023) Формування складників громадянської компетентності у здобувачів вищої освіти: з досвіду роботи в міжнародних проєктах. *Освітньо-науковий простір : науковий журнал*. 5 (2), 61-70. DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.07 <https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/view/66/67>
29. Ващенко, О. М., Буряк, Н. Б. (2013). *Формування в майбутніх вчителів компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи.* Перлини наукового пошуку : зб. наук. статей / за заг. ред. Доукіної О.М. / упоряд. К. І. Волинець, О. М. Ващенко, Т. В. Кравченко. Хмельницький: ХмЦНІ. С. 17-24.

30. Ващенко, О., Свириденко, С. (2006 а). *Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі*. Здоров'я та фізична культура. №8. С.1-6.
31. Ващенко О., Свириденко, О. (2006 б). *Здоров'язберегаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах*. Директор школи (шкільний світ). 2006. № 20. С. 12–15.
32. Ващенко, О. М. (2013). Організаційно-педагогічні особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи. В К. І. Волинець, О. М. Ващенко, & Т. В. Кравченко (Ред.), *Перлини наукового пошуку* (с. 8–16). Хмельницький: ХмЦНП.
33. Ващенко, О. М. (2014). Особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи. *Здоров'я та фізична культура*, 4 (292), 2–9.
34. Ващенко О.М., Романенко Л.В., Макаренко Н.В. (2020). Організація впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес початкової школи: теоретичний вимір. *Молодий вчений*. № 3 (79), с. 354–360.
35. Великий тлумачний словник сучасної української мови (2004) / уклад. гол. ред. В. Г. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун».
36. Візавер, В. (2021). Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. № 9 (113), 14-26
<https://drive.google.com/file/d/1FCjukVDImRR6DPt5JYVKnA24nY5FMdgW/view>
37. Візавер, В. (2022). Проблема використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи у психолого-педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 200*. С.186-192 DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-186-192
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1669232>

38. Візавер, В. (2022а). *Використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти*. Світові виклики сучасній освіті: матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред.: Осадченко І. І. 22–24 лютого 2022 року. Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури». Вип. 1, 18-22
39. Візавер, В. А. (2022 б). *Формування здорового способу життя за допомогою здоров'язбережувальних технологій*. Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.] ; [голов. ред. О. А. Комар ; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]. Умань. 42-44.
<https://fpo.udpu.edu.ua/images/2022/nauka/naukZax/zbir0607.pdf>
40. Візавер, В. (2022с). *Необхідність використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії*. «Педагогічний поступ»: матеріали II Всеукраїнського круглого столу (Луцьк, 2 червня 2022 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 73–75
41. Візавер, В. А. (2023). Впровадження новітніх здоров'язбережувальних технологій у заклади вищої освіти: тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 4. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 110–116*
<https://sites.google.com/uica.education/nayka/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8-4/4-23>
42. Візавер, В. А. (2023 б). Вплив адаптації та переживань на здоров'я студентів-першокурсників в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 3.*

<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1825630>

43. Візавер, В. А. (2024). *Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язберезувальних технологій у закладах вищої освіти*. Луцьк: Іванюк В. П.
44. Візавер, В. А. (2024 а) Впровадження здоров'язберігаючих технологій в ЗВО Угорщини. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*. № 3(21), 554 – 568 [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-554-568](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-554-568)
45. Візавер, В.А., Ларіна, Т.В., Візавер, А. Д., Чичук, А. П., & Чегіль, А. М. (2024 с). Професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка»*. № 12 (30), 842–851 [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-842-851](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-842-851)
46. Височан, Л. (2014). *Роль учителя початкових класів у розвитку здоров'язберігаючої педагогіки*. Гірська школа Українських Карпат. № 11. С. 34–37.
47. Волкова, І. В., Марінушкіна, О. Є., Покроєва, Л. Д., Рябова, З. В. (2007). *Становлення шкіл сприяння здоров'ю*. Харків: ХОНМІБО.
48. Воронін, Д. Є., Окса, М. М. (2006). *Загальнопедагогічний і психологічний аналіз сутності компонентів здорового способу життя студентів економічних спеціальностей*. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук пр. за ред. С.С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ). № 6. С. 3–20.
49. Воронін, Д. Є. (2006). *Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання*. (Дис. канд. пед. наук). Херсонський державний університет, Херсон.
50. Воскобойнікова, Г. Л. (2013). *Здоров'язбереження учасників педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх педагогів галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини*. Вісник

- Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. Чернігів. Вип. 112(3). С. 126–128.
51. Гаращенко, Л. (2010). *Педагогічні умови застосування здоров'язбережувальних методик виховання в дошкільному закладі*. Зб. наук. пр. Київ. ун-ту імені Бориса Грінченка. Київ. № 4. С. 27–34.
52. Гаркуша, С. В. (2005). *Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій* (Автореф. дис. доктора пед. наук). Чернігів.
53. Гаркуша, С. В. (2014). Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 118(2), 94–99.
54. Гончаренко, М. С., Лупаренко, С. Є. (2010). *Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі*. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: [науковий журнал]. Суми : СумДПУ. № 1 (3). С. 30-38.
55. Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник* (2-е вид.). Рівне: Волинські обереги.
56. Гриньова, М.В. (2003). *Методика викладання валеології*. Полтава: АСМІ.
57. Гулай, О. І. (2009). Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 2, 41–51.
58. Гусак, П. М., Зимівець, Н. В., & Петрович, В. С. (2009). *Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології*. Луцьк: Волинська обласна друкарня.
59. Даниленко, Л., & Карамушка, Л. (2003). *Освітній менеджмент*. Київ: Шкільний світ.

60. Данилко, М. Т. (2003). Характеристика професійної діяльності вчителів фізичної культури. *Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури*: [монографія]. Луцьк.
61. Джуринський, П. Б. (2012). *Формування здоров'язберігаючого способу життя в історико-соціальній ретроспективі (від реліктових цивілізацій до епохи Середньовіччя)* [Електронний ресурс]. Педагогічний дискурс. 2012. Вип. 12. С. 133–139. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/0peddysk_2012_12_29.pdf.]
62. Долинський, Б. Т. (2010). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності*. Одеса: М. П. Черкасов.
63. Долинський, Б. Т. (2011). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності*. (Дис.д-ра пед. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса.
64. Доля, Т. (2012). Формування здорового способу життя школярів як актуальне завдання професійної діяльності вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 5 (1), 26–34.
65. Дубасенюк, О. А. (2008). *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку*(2-е вид.). Житомир: ЖДУ ім.І. Франка.
66. Дубічинський, В. В. (2009). *Сучасний тлумачний словник української мови: 100000 слів*. Харків: Школа.
67. Дубогай, О. (2005). *Навчання в русі: здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі: методичні рекомендації*. Київ: Шкільний світ.
68. Дяків, Р. (2012). *Енциклопедія інновацій*. Київ: Міжнародна економічна

фундація.

69. Дяченко-Богун, М. М. (2015). *Основні етапи і педагогічні умови підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти*. Педагогічна освіта. Scientific Journal «ScienceRise». 12/ 5 (17). С. 34-38.
70. Енциклопедія освіти (2008) / Акад. пед. наук України / головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер.
71. Євтух, М. Б. (1994). *«Педагогія» І. А. Ставровського і її роль у розвитку вітчизняної педагогічної думки*. К.
72. Єжова, О. (2011). *Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів*. Суми: МакДен.
73. Єжова, О. О., Беседіна, А. А., & Бережна, Т. І. (2016). *Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика*. Суми: Сумський державний університет.
74. Єфімова, В. (2010). *Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень*. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: 36. наукових праць за ред. Єрмакова С.С. 2010. №1. С. 57–60.
75. Єфімова, В. М. (2011а). *Здоров'язбережувальні технології в системі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін*. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки, 1 (33), 131-134.
76. Єфімова, В. М. (2011б). *Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до формування освітнього здоров'язбережувального середовища*. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки, 2, 111-118.
77. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали / Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Сулима О.В., Постригач Н.О (2017). Київ : Центр.

78. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія [за заг. ред. Л.М. Рибалко] (2019). Тернопіль: Осадца В.М.
79. Зімниця, Є. А. (2009). *Педагогічні умови формування ергономічних компетенцій у майбутніх учителів початкових класів*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Полтава.
80. Іванова, С. (2008). *Управління оздоровчою діяльністю школи: Оздоровча діяльність школи. Підручник для директора: журнал управлінської компетентності*. К.: Плеяда, 1, 45-53.
81. Іонова О. М., Лук'янова, Ю. С. (2009). *Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема*. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. Х. : Харківська державна академія дизайну і мистецтв. № 1. С.69-72.
82. Карапузова, Н. Д. (2015). *Здоров'язбережувальні технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 1, 39–45.
83. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Євросоюзу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Умань, 2011. 20 с.
84. Козак, Н. (2016). *Здоров'язберігаюче виховання підлітків основної школи в навчально-виховному процесі*. (Дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава.
85. Корженко, І. О. (2015). *Підготовка майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі*: (Дис. канд. пед. наук) . Харків.

86. Кречетов, О. (2011). *Витоки ідеї формування здорового способу життя (друга половина XIX – початок XX ст.)*. Педагогічні науки. 2011. Вип. 3. С. 97–102.
87. Кубович, О. В., Поташнюк, Р. З., & Самковська, М. С. (2011). Педагогіка здоров'я: використання здоров'язбережувальних методик дослідження в практичній діяльності майбутніх фахівців здоров'я людини. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2, 70–74.
88. Кучай Т., Гончарук В., Кучай О., Візавер В., & Сироєжко, О. (2022). Формування екологічної культури майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. Глухів: Вид-во Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Випуск 50, 86–91*
<https://dpspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/2609/3/2.pdf>
89. Лівшун, О. (2013). *Педагогічна технологія формування професійної готовності майбутнього вчителя технології*. Педагогічний дискурс. Вип. 14. С. 283–288.
90. Лук'янченко, М. І. (2011). *Іван Ставровський про формування здорового способу життя підрастаючого покоління*. Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка (педагогічні науки). Луганськ. № 10 (221). С. 114–121
91. Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі: методичні рекомендації до вивчення дисципліни (Частина 2) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, спеціальності 013 «Початкова освіта» /укладач Л.М.Фенчак . Мукачево: МДУ, 2023. 24 с.
92. Муромець, В. Г. (2015). Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій: практичний аспект. *Освітологічний дискурс*, 4(12),

- 149–157.
93. Носко, М.О. (2013). *К.Д. Ушинський і розвиток педагогічної науки*. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Вип. 110; гол. ред. Носко М.О. Чернігів ЧНПУ. С. 9–11.
94. Носко, М. О., Гаркуша, С.В., Воєділова, О.М. (2014). *Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: монографія*. К. : СПД Чалчинська Н.В.
95. Носовець Н.М. Професійна підготовка майбутніх учителів у країнах Західної Європи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. 2015. Вип. 130. С. 68–72.
96. Обухівська, А. Г., & Цушко, І. І. (2015). *Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід*. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи.
97. Омельченко, С. О. (2007). *Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків*. Монографія. Луганськ: Альма-матер.
98. Онипко, В. В. (2019) Генезис проблеми здоров'язбереження у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії і практиці: колективна монографія за загальною редакцією д.пед.н. Л.М. Рибалко.
99. Осадченко, Т. М. (2017). *Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.
100. Переворська, О. І., Кобзева, І. М. (2018). *Здоров'язберігаючі технології в освітньому процесі вищого навчального закладу*. Вісник університету імені Альфреда Нобеля (online). Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (16). С. 86-90.

101. Півненко, Ю. В. (2011). Генезис та класифікація моделей і технологій в контексті розвитку здоров'я. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. № 2, С. 7–11.
102. Півненко, Ю. В. (2013). *Формування фізичного здоров'я учнів у навчально-виховному процесі початкової школи* (Дис. канд. пед. наук). Запорізький інститут післядипломної пед. освіти. Запоріжжя.
103. Пилипишин, О. І. (2015). *Здоров'язберігаючі технології в організації навчально-виховного процесу в закладах освіти: теоретичний аналіз*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 35. С. 147-151.
104. Пилюк, Н. В. (2021). *Підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах* (Дис....канд. пед. Наук). РГДУ, Рівне.
105. Поліщук, Н. А. (2012). *Здоров'язбережне освітнє середовище як умова фізичного, психічного і соціального здоров'я учасників навчально-виховного процесу*. Педагогічний пошук. № 3. С. 25–30.
106. Попова, О. В. (2017). *Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти* (Дис. ... д-ра пед. Наук). ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса.
107. Пріма, Р.М. & Цибульська, О.В. (2020). Компонентно-структурний аналіз феномену «готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання культури здоров'язбереження молодших школярів». *Молодь і ринок*, 6-7, 185-186. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.225659> <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/225659>
108. Пріма Р.М., Пріма Д.А. Реформування вищої освіти в Україні: тенденції та перспективи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РДВ ЦДПУ ім. В.В.Винниченка. Вип.190. 2020. С.34-

38<https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-190-34-37>

<https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/640>

109. Пріма, Р., Пріма, Д. & Шовш, К. (2024). Проблема здоров'язбереження в Угорщині: генеза, маркери дефініціювання. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2 (14), 25-31 DOI: [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(2\)-3](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(2)-3)
<https://cpp.khmnu.edu.ua/index.php/cpp/issue/view/8/6>
110. Присяжнюк, С. І. (2014) *Вплив здоров'язбережувальних технологій на здоров'я студентів спеціальної медичної групи*. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. Київ. Вип. 3. С. 86–92
111. Рибалко, Л. М. (2020). *Здоров'язбережувальний аспект фізичного виховання студентської молоді*. Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт. №1, 47-54.
112. Савчук, О. В. (2010). *Теоретичні засади дослідження функцій інституту вищої освіти*. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. К.: Фенікс. Вип. 11. С. 113–117.
113. Сичов, С. О. (2010). *Сутність та смислові характеристики цінностей фізичної культури у творенні нової якості людського життя*. Вісник Національного технічного ун-ту України «Київський політехнічний ін-т». Філософія. Психологія. Педагогіка. № 1. С. 233–236.
114. Сливка, Л. (2016). *Історико-філософські основи здоров'язбережувального виховання*. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2016. Вип. 3/35. С. 208 – 216.
115. Солопчук, М. С., Заїкін, А. В., & Солопчук, Д. М. (2006). *Сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до формування здорового способу життя школярів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми*.

116. Соціолого-педагогічний словник (2004)/ За ред. В. В. Радула. К.: ЕксОб.
117. Ткаченко, В. В. (2015). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах* (Дис. канд. пед. наук). Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград.
118. Томашевський, О., Цегелик, Г., Вітер, М., Дубук, В. (2012). *Інформаційні технології та моделювання бізнес процесів: навчальний посібник* / Київ : Центр навчальної літератури.
119. Усатова, І. А. (2014) *Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах: навч.-метод. посіб.* Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А.. 128 с.
120. Усатова, І. А., Ведмедюк, А. Д., Ткаченко, В. В. (2019). *Теорія і методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах* : монографія. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, Черкаси.
121. Фідірко, М. О. (2007). Актуалізація фізичних якостей і духовно-моральних цінностей студентів у фізичному вихованні шляхом використання сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій. *Виховання і культура*, 1-2(11-12), 84–88.
122. Філіпп'єва, О. А. (2007). *Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання молодших школярів.* (Дис. канд. пед. наук). Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кіровоград.
123. Царенко, І. (2016). *Здоров'язбережувальні технології у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.* Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Вип. 9 (3). С. 73-76. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_9%283%29_21

124. Цибульська, О. В. (2019). Історико-педагогічний аналіз здоров'язбережувального виховання дитини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: Серія: Педагогічні науки*, 19, 20–27.
125. Цибульська, О.В. (2019а). Сутнісні характеристики базових понять проблеми культури здоров'язбереження. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 301–309.
126. Цибульська, О. В. (2021). *Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до виховання у молодших школярів культури здоров'язбереження* (Дис. канд. пед. наук). Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.
127. Циплюк, А. М. (2014). Генеза вихідних понять здоров'язбережувального навчання дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (35), 417–425.
128. Циплюк, А. М. (2015). *Здоров'язбережувальне середовище як чинник формування здорового способу життя дітей дошкільного віку*. Луцьк: Іванюк В. П.
129. Циплюк, А.М. (2017). *Підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі*. (Дис. канд. пед. наук). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.
130. Чичук, А. П., Візавер, В. А., & Ларіна, Т. В. (2024). Професійна майстерність майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. Випуск 10. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 58–63. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.058*
131. Шаповалова, Т. (2022). *Здоров'язбережувальні технології в освітньому просторі*. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Том 2. 27, 121-128.
132. Шахненко, В. І. (2008). Формування здоров'я у дітей і підлітків в

- історії вітчизняної педагогіки з найдавніших часів до ХХ століття. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 7, 150–157.
133. Шиян, О. І. (2009). *Соціально-історичні витоки освітньої політики держав з питань здорового способу життя*. Вісник національної академії державного управління при Президентові України, 2, 283–289.
134. Шиян, Н. І. (2015). Впровадження інтегрованих курсів в здоров'язбережувальне навчальне середовище початкової школи. *Science Rise*, 6/1 (11), 68–71.
135. Щербина, І. Ю. (2017). *Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання учнів у загальноосвітній школі* (Дис. канд. пед. наук). Черкаський національний університет.
136. Щур, Н. В. (2022). *Здоров'язбережувальні технології навчання і виховання школярів у сучасному закладі освіти: вимоги НУШ*. Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти: збірник наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та [ін.]; / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; Нерубайський навчально-виховний комплекс «школа-гімназія» Нерубайсько сільської ради. Одеса, 127-133.
137. Язловецький, В. С., Шерета, В. В., & Турчак, А. Л. (2004). *Наукові дослідження в теорії і практиці фізичного виховання*. Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка.
138. Яковець, Н. Ф. (2008). Західний погляд на парадигми сучасної педагогічної освіти і педагогіки вищої школи. *Вища освіта України*, 3 (1), 402–407.
139. Яковлева, В. А. (2017). *Впровадження здоров'язбережувальних технологій навчання як основна умова формування життєвої компетентності учнів*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та

- Всесвітньому Дню охорони праці «Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи». Полтава: ПНПУ.
140. Янкович, О.І. (2017). *Розвиток здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи (1991 – 2016 рр.)*. Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». 4/36, 301-312.
141. Яременко, В., & Сліпущко, О. (1999). *Новий тлумачний словник української мови* (Т. 1-4). Київ: Аконіт.
142. Ярошинська, О. О. (2014). *Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи*. Умань: Жовтий О. О.
143. Ágoston, Nagy (2010). A sportmenedzselés-és szervezés fellesztési lehetőségei a Debreceni Eyyeteven.
144. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. J. Śniadeckiego w Gdańsku URL: <https://awf.gda.pl/>.
145. Antal, Schmidt, Biró (2015). Mennyit, miért hogyan? Táplálkozás és folyadékfogyasztás In: Falus A. Sokszinü Egészségtudatasság. Spingmed kiadó, Budapest 23-36.
146. Aziz, H. (2010) *The 5 Keys to Educational Technology*. The Journal. № 9. P. 9. from : <https://thejournal.com/articles/2010/09/16/the-5-keys-to-educational-technology.aspx>
147. Bezcopylnyi, Oleksandr, Bazylchuk, Oleg, Sushchenko, Lyudmyla, Bazylchuk, Vira, Dutchak, Yurii, Ostapenko, Halyna (2020). *Peculiarities of application of interactive educational technologies in training of future teachers of physical culture to work with health protection in secondary school*. Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), Vol 20 (Supplement issue 1), Art 40 pp 291 – 297, online ISSN: 2247 – 806X; p-ISSN: 2247 – 8051; ISSN – L = 2247 – 8051 © JPES Covered in: SCOPUS

DOI:10.7752/jpes.2020.s1040

148. Bálint, J. (2008). Működnek-e a minőségfejlesztési rendszerek a felsőoktatásban. *Educatio*. № 1. P. 94-110
149. Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., &Pastorelli, C. (2001). Sociocognitive self-regulatory mechanisms governing transgressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80 (1), 125–135.
150. Barta, Zsolt, Barta, Énikő (2018). Az oktatók és tanárok sportszakmai továbbképzése a felsőoktatásban: A modern sportágok jelene és jövője.
151. Barabás, K. (2013). Egészségfejlesztés a felsőoktatásban. In: Tarko K. Lippai L. (Szerk.): Szeged , 277
152. Bács, Z. (2011) A magyar sport működési szervezésének lehetséges szegmense :a felsőoktatási sportszervezetek. In: Magyar Sporttudományi Szemle. Évfolyam 12. Szám 47.2011/3,pp.21ü24.
153. Bácsné, Baba Éva (2015). Sport szervezetek működési kereteinek változása Közép-Európai Közleménjek. № 28. 151-161.
154. Buda, B. (2009). Az iskolai nevelés – a lélek védelmében. Az iskolai mentálhigiéné alapelvei. Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest.
155. Diachenko-Bohun M., Rybalko L., Grygus I., Zukow V. (2019) Health preserving educational environment in the condition for information technologies. *Journal of History Culture and Art Research*, Vol. 8(2), June 2019. P. 93–101.
156. Donovana , L., Greena, T. , Hansena, L. (2011). *One-to-One Laptop Teacher Education*. *Journal of Research on Technology in Education*. № 14 (2). P. 121-13.
157. Dooris, M., Doherty, (2009). Hational reseaveh and Development Prejech on.Healthy Universities; Final Report. University of Central Lancashire, Preston.
158. Dooris, M. (2015). Doherty Egészséges egyetemek: jelenlegi tevékenység és jövőbeli iránzok egz orsyágos kvalitatív kutatási tanulmány megállapításai és ésyrevételei

159. Cagran, B., & Schmidt, M. (2011). Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*, 37 (2), 23–31.
160. Claussion, E. K. (2008). *School health nursing: perceiving, recording and im-proving schoolchildren's health*. Goteborg: The Nordic School of Public Health.
161. Clift, S., & Jensen, B. B. (2005). *The health promoting school: international advances in theory, evaluation and practice*. Copenhagen: Danish University of Education Press.
162. Csóka, Ildikó (2022). Gyógyszerészi szerepvállalás az egészségnevelés területén, Letöltve. [http://slideplayer – hu /slide](http://slideplayer-hu.com/slide)
163. Homor, Pál, Karsai, István (2017). A testnevelés tartalmi korszerűsítésének ideája. *Testnevelés, Sport, Tu dománj*, 2 : (1-2) 10-14)
164. Egészségfejlesztő Egyetem program (a TAMOP 6.1.1. – 12/1 – 2013-0001. Egészségfejlesztési szakmai hálózat létrehozása c. Proekt)
165. Enmarker, I., Boman, E. (2004). *Noise annoyance responses of middle school pupils and teachers*. *Journal of Environmental Psychology*. P. 527-536.
166. Kéri, K. (2007). Az egészség kultúrtörténeti megközelítése. In V. J. Kállai János, *Egészségpszichológia a gyakorlatban (old.: 35-51.o.)*. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.
167. Meleg, Cs, (2002). Iskolai egészségfejlesztés: a feladat újrafogalmazása. *Magyar Pedagógia*, 102 ávf, 1 szúm, 11-29.
168. Munkahelyi Egészségfejlesztés Európai Hálózata European Network for Workplace Health Promotion , Galgoczy (2004).
169. Ottawai Charta (1986) First International Conference on Health Promotion, Ottawa.
170. Pavlenko, V., Kondratiuk, O., Vasiutina, T., Lukianchenko, O., Bobrovytska, S., & Koval, V. (2022). Praxeological Orientation of Professional Training Formation of Future Primary School Teachers.

171. Perényi, Szilvia (2011) Sportolási szokások-Sportolási esélyek és változástrendek.In Báner Bélo,Szabo Andrea (szerk): Arctolan nemzedék.Ifjúság 2000-2010. Budapest.
172. Pfau, C. (2013) Szabaidósport és sportinfrastruktúra összehasonlító elemzése a kutató eg egyetemeken , Taylor konferencia Szeged.
173. Pfau Christa (2014) Szabadidősport és sportinfrastruktúra összehasonlító elemzése a kutató egyetemeken. Taylor Gazdálkodás és Szervezéstudományi Folyóirat, 6. évfolyam, 1-2. lapszám. pp. 413-423
174. Sadovets, O. (2021). Teacher career development in European countries and its consistency with teacher competence framework. *Науковий журнал «Порівняльна професійна педагогіка»*, Випуск 11 (1), 63-71.
[http://dx.doi.org/10.3189/2308-4081/2021-11\(1\)-9](http://dx.doi.org/10.3189/2308-4081/2021-11(1)-9)
175. Somhegyi, A. (2015). Mozgás testtartás, mindennapi gerincvédelem In: Falus A. Sok szintű Egészségtudatosság Spingmed kiadó, Budapest 37-47.
176. TÁMOP 6-1.1./12/1 Megvalósíthatósági tanulmány (2013).
177. Terelak, J. (2008). *Czlowiek i stres: koncepcje, zrodla, reakcje, radzeniesobie, modyfikatory*. Warszawa: Branta.
178. Tompa (2015). Mindennapi mérgeink In: Falus A. (szerk) Sokszinű Egészségtudatosság Spingmed kiadó, Budapest. 47-59.
179. Tózsá Rigóné N-J. (2011): A mindennapos testnevelés komplex programja Hódmezővásárhelyen 2005-2009-ig: Megvalósulás, hatékonyságvizsgálat, szoftverfejlesztés. Doktori Diszertáció. Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola)
180. Tretko, V., Vasiutina, T., Kolomiets, I., Iievliev, O., & Kramar, V. (2023). Functions and principles of creating quality information support for the educational space of higher education institution. *Amazonia Investiga*, 12 (69), 51-60. Retrieved from <https://doi.org/10.34069/AI/2023.69.09.4>

181. Tsybulska, O. (2020) Socio-cultural phenomenon of healthcare and its place in the system of pedagogical categories. *KELM*, 1, 187-197.
182. Vitroi, J. Vávsanyi, P. (2015). Egészségjelentés (forrás: http://www.egeszseg.hu/szakmai_oldalok/assets/files/news/egeszsegjelentés-2015.pdf).
183. Vitroi J. Vávsanyi P. Egészségjelentés 2017 (forrás: http://www.egeszseg.hu/szakmai_oldalok/assets/files/news/egeszsegjelentés-2017.pdf).
184. WHO. (2006). *Constitution of the World Health Organization*. Retrieved from https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf.
185. WHO. (2010). *Parma Declaration on Environment and Health*. Retrieved from <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/Climate-change/publications/2010/protecting-health-in-an-environment-challenged-by-climate-change-european-regional-framework-for-action/parma-declaration-on-environment-and-health#:~:text=Through%20the%20Declaration%20and%20Commitment,and%20an%20environment%20free%20of>
186. Fabri István (2002) A sport, mint a fiatal karosztályok életmódjának meghatározó eleme. Budapest, Nemzeti ifúságkutató intézet ó. 159
187. Feith, H.J.; Melicher, D., & Falus, A. (2015). Utoszó helyett a TANTUdSZ programról. In A. Falus, Melicher, & Dóra, Sokszinű egészségtudatosság értsd, csináld, szeresd! (old.:270-274), Budapest: Spring Med Kiadó.
188. Yakymenko, S., Vasiutina, T., Nefodov, D., Pankiv, L., Stryzhakov, A., & Denysiuk, M. (2023). Main directions of innovative transformations in higher education. *Amazonia Investiga*, 12(63), 31-41. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.3>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Фрагмент ОПП «Початкова освіта» (бакалавр) Закарпатського
угорського інституту імені Ференца Ракоці II**

Міністерство освіти і науки України

**ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ II**

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Вченої ради ЗУІ
протокол №3 від 25.03.2024 р.
Голова Вченої ради, ректор ЗУІ

С. С. Черничко

ЗАТВЕРДЖЕНО зі змінами
рішенням Вченої ради ЗУІ
протокол №6 від 26.06.2024 р.
Голова Вченої ради, ректор ЗУІ

С.С. Черничко

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ПОЧАТКОВА ОСВІТА»**

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ **Перший (бакалаврський) рівень**
 СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ **Бакалавр**
 ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **01 Освіта / Педагогіка**
 СПЕЦІАЛЬНІСТЬ **013 Початкова освіта**

Берегове – 2024

1. Профіль освітньої програми «Початкова освіта»

1. Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти	Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
Ступінь вищої освіти та назва спеціальності мовою оригіналу	Бакалавр 013 «Початкова освіта»
Офіційна назва освітньої програми	Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти – бакалавр за спеціальністю 013 «Початкова освіта»
Галузь знань	01 «Освіта / Педагогіка»
Спеціальність	013 «Початкова освіта»
Тип диплома та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра, одиничний, 240 кредитів ЄКТС. Термін навчання: 3 роки 10 місяців
Професійна кваліфікація	Бакалавр початкової освіти, вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти
Цикл / рівень	НРК України – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі педагогічної освіти в професійній діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів початкового навчання, педагогічної роботи та вирізняється нез'ясованістю умов і вимог.
Загальні компетентності	<p>ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-4. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.</p> <p>ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК-9. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.</p>
Спеціальні (фахові) компетентності	<p>СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.</p> <p>СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.</p> <p>СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації</p>

	<p>предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.</p> <p>СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.</p> <p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.</p> <p>СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.</p> <p>СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.</p> <p>СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.</p>
--	--

	<p>СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.</p> <p>СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.</p>
7. Програмні результати навчання	
ПР-01	Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
ПР-02	Управляти складною професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.
ПР-03	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.
ПР-04	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.
ПР-05	Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.
ПР-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПР-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.
ПР-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками

	освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.
ПР-09	Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.
ПР-10	Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.
ПР-11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.
ПР-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПР-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.
ПР-14	Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.
ПР-15	Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.
ПР-16	Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.
ПР-17	Знати основні запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосувати їх в професійній діяльності.

**Фрагмент ОПП «Початкова освіта» (бакалавр)
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»**

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою коледжу
(протокол № 1 від 30.09.2019)

Уведомлено наказом ректора
№ 66 від 02.09.2019

Із змінами і доповненнями,
затвердженими Вченою радою коледжу
(протокол № 1 від 28.06.2023)

Уведомлено наказом ректора
№ 66 від 30.06.2023

Петро БОЙЧУК

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Ступінь вищої освіти	<i>Бакалавр</i>
Галузь знань	<i>01 Освіта / Педагогіка</i>
Спеціальність	<i>013 Початкова освіта</i>
Освітня кваліфікація	<i>Бакалавр початкової освіти</i>
Професійна кваліфікація	<i>Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти</i>

Луцьк- 2023

Придатність до працевлаштування	Згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій (ДК 003: 2010) вчитель початкових класів може обіймати такі посади: 2331 Вчителі початкової школи; 2340 Вчителі спеціалізованих навчальних закладів; 2351.2 Методист; 2359.2 Педагог-організатор.
Подальше навчання	Продовження освіти за програмою другого (магістерського) рівня вищої освіти, набуття додаткових кваліфікацій у системі освіти дорослих.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Загальний стиль викладання і навчання – студентоцентроване, особистісно зорієнтоване, проблемно-зорієнтоване, практико-зорієнтоване та навчання через дослідження. Під час лекцій, практичних занять, семінарів використовуються інформаційно-комунікаційні технології, технології контекстного, проектного навчання, ситуативного моделювання, інтерактивні, дослідницькі методи, робота в малих групах, мобільне навчання, самонавчання, цифрові і медійні технології та ін. У процесі проходження практик, самостійної роботи, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, курсових робіт здійснюється очне та дистанційне консультування студентів викладачами.
Оцінювання	Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за системою ECTS (100-бальна шкала ECTS (A, B, C, D, E, F, FX)), національною шкалою оцінювання, із врахуванням результатів неформальної й інформальної освіти. Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, які спрямовані на опанування запланованих (очікуваних) результатів навчання з освітньої програми. Види контролю: поточний, семестровий, підсумковий, самореконтроль, контроль самостійної роботи студентів. Форми контролю: усне та письмове опитування, заліки, екзамени, тестування, есе, презентації, виконання творчих завдань/проекти, наукові публікації, захист звітів з практик, підсумкова атестація у формі комплексних державних атестаційних іспитів: з педагогіки, вікової та педагогічної психології; з методик викладання освітніх галузей у початковій школі; з навчальних дисциплін відповідно до спеціалізацій.
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.
Загальні компетентності	ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної

	<p>області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК-4. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. Здатність до нестандартних рішень типових задач та вміння вирішувати нестандартні завдання, працювати автономно.</p> <p>ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.</p> <p>ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p>
<p>спеціальні (фахові) компетентності</p>	<p>СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.</p> <p>СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.</p> <p>СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.</p> <p>СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.</p> <p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.</p> <p>СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності; до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. Здатність проводити</p>

	мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПР-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.
ПР-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.
ПР-09	Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.
ПР-10	Використовувати в освітній практиці різні прийоми формування, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.
ПР-11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності. Проводити наукові педагогічні дослідження, описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані.
ПР-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПР-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.
ПР-14	Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.
ПР-15	Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

Додаток В

Навчальна програма підготовки вчителів фізичної культури

в Лебрененському університеті

НЕПОДІЛЕНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО КУЛЬТУРИ

Назва предмета	Семестр та кількість годин										Тип запиту номера	Обов'язкова умова	Кредит	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
<i>Базові професійні знання</i>														
Анатомія I, II. Доктор Габор Папш	2/30	2/30										Перейти /зб	Анатомія II- для анатомії I.	2+2
Біологія I. II. (фізіологія спорту, фізіологія вправ Професор д-р Шандор Санто			2/30	2/30								Перейти /зб	Для фізіології I анатомії I. - II. Для фізіології II Фізіологія I.	2+2
Біологія людини Доктор Габор Папш	2/30											Іди	-	2
Профілактика нещасних випадків, перша медична допомога, санітарія Доктор Золтан Цікі		2/30										Іди	-	2
Біохімія Доктор Жолт Саранг		2/30										Іди	-	1
Біомеханіка Доктор Петер Шемес			2/30									Іди	-	1
Розвиток рухів, навчання та регуляція д-р Ілона Балайті Верес				2/30								Іди	Анатомія II., Фізіологія II.	2
Теорія культури тіла Професор д-р Ласло Балог	2/30											зб	-	2
Історія спорту, ЄС і спорт Професор д-р Vácspné д-р Vába Єва	2/30											Іди	-	1
Методологія дослідження Проф. д-р Петер Балог			2/30									зб	-	2
Верхова їзда * Професор д-р Ласло Балог					3/45							Іди		3
Спортивне харчування * Доктор Золтан Цікі	3/45											зб		3
Фітнес-тести та діагностика продуктивності * Доктор Йозеф Мартон Пучок			3/45									зб		3
всі	7 (10)	5	5 (8)	2	2 (5)	-	-	-	-	-				21 (30)
<i>* Кваліфікація вчителя фізичного виховання в галузі підготовки вчителів, пов'язана з кваліфікацією вчителя фізичного виховання 120 кредитів</i>														
<i>Професійний основний матеріал</i>														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
Теорія навчання I.II. Доктор Йозеф Мартон Пучок				2/30	2/30							Уряд./зб	Теорія навчання II.	2+2
Спортивна педагогіка Доктор Мелінда Біро		2/30										зб	-	2
Спортивна психологія Проф. д-р Балог Ласло			2/30									зб	-	2
Гімнастика і методика навчання Доктор Андреа Ленгене Пушкаш	2/30	2/30				2/30						Уряд./зб	Для гімнастики II - Гімнастика I, Методика навчання гімнастики ак - Гімнастика I., II.	1+2 +2
Рухливі ігри та методика навчання Доктор Мелінда Біро		2/30						2/30				Іди/іди	Рухливі ігри за методикою навчання - Рух ігри	1+2
Рухи музичного танцю та методика викладання Доктор Ленгене Пушкаш Андреа				2/30								Іди	-	2
Футбол і методика навчання Професор д-р Ласло Балог			2/30	2/30						2/30		Collect/coll/Col	Футбол для II Футбол I. Методика викладання футболу ак - Футбол I.II.	1+2 +2
Волейбол і методика навчання Доктор Агостон Надь				2/30	2/30				2/30			Collect/coll/Col	Волейбол для II ст - Волейбол I. Методика навчання волейболу ак - Волейбол I., II.	1+2 +2
Гандбол і методика викладання Професор д-р Ласло Балог	2/30	2/30				2/30						Collect/coll/Col	Гандбол для II - Гандбол I. Методика навчання гандболу ак - Гандбол I., II.	1+2 +2
Баскетбол і методика навчання Доктор Агостон Надь			2/30	2/30				2/30				Collect/coll/Col	Баскетбол для II - Баскетбол I. Методика викладання баскетболу - Баскетбол I., II.	1+2 +2
Легка атлетика та методика навчання д-р Йозеф Пучок Мартін	2/30	2/30					2/30					Collect/coll/Col	For Athletics II - Athletics I. Методика викладання легкої атлетики ак - Легка атлетика I., II.	1+2 +2
Гімнастика і методика навчання Нижче - доктор Андреа Пушкаш			2/30	2/30				2/30				Collect/coll/Col	Торна II - Торна I. Торна методика навчання - Торна I., II.	1+2 +2
Плавання I-II та методика викладання Доктор Мелінда Біро			2/30	2/30			2/30					Collect/coll/Col	For Swimming II - Swimming I. Методика навчання плаванню ак - Плавання I. II	1+2 +2

Спортивні єдиноборства та методика викладання Проф. д-р Аттіла Борбелі						2/30						Іди	-	2
Яскравий спорт і методика навчання						2/30	2/30					Іди/іди	Яскравий спорт і методика навчання ак- Ударний спорт	1+2
Проф. д-р Балог Ласло														
Рекреаційні форми руху та методика навчання Проф. д-р Мюллер Анетта									2/30	2/30		Іди/іди	Рекреаційні форми руху та методика навчання -	1+2
Фізичне виховання та методика навчання д-р Петер Хідвегі						2/30						Іди/іди	Для фізичного виховання – Анатомія І.- II Методика викладання фізичного виховання - Фізичне	2+2
Табори 1., 2., 3. Доктор Агостон Надь												Іди/іди!		1+1 +1
туристичний табір		2/30											-	
зимовий табір			2/30										Туристичний табір	
водний табір				2/30									Туристичний або зимовий табір виконання	
Спортивна практика д-р Йозеф Пучок Маротн	2/30	2/30	2/30	2/30								аі		0
Дослідження спортивної науки Проф. д-р Балог Ласло									2/30			зб	-	2
Розвиток моторики Доктор Йозеф Мартон Пучок									2/30			зб	-	2
Інтегрований т.н. (SNI) та навч.-метод Проф. д-р Мюллер Анетта										2/30		Іди	Фізичне виховання	2
Спортивна організація, спортивний менеджмент Проф. д-р Аттіла Борбелі									2/30			зб	-	2
Соціологія спорту Доктор Клара Ковач					2/30							Іди	-	2
Догляд за талантами, наставництво д-р Роберт Орош									2/30			Іди	-	2
Релаксація д-р Роберт Орош										2/30		Іди		2
Спорт і суспільство Доктор Мелінда Біро						3/45						Іди		3
Тренди фітнесу Доктор Андреа Лентене Пушкаш							2/30					Іди		2
Навчання спілкуванню Доктор Клара Ковач						3/45						Іди		3
Йога, пілатес Ката Варга									2/30			Іди		2
всі	3	8	4	10	11	7 (13)	10 (12)	10	7 (9)	8 (10)				78 (90)
Факультативні предмети														
Профорієнтаційний тренінг * д-р Роберт Орош														
Спортивна інформатика та аналіз руху * д-р Гергелі Ратоні														
Економіка спорту * Проф. д-р Золтан Бач														
Релаксація д-р Роберт Орош														
Спорт і суспільство Доктор Мелінда Біро														
Спортивне харчування Доктор Золтан Цікі														
Тренди фітнесу Доктор Андреа Лентене Пушкаш														
Навчання спілкуванню Доктор Клара Ковач														
Верхова їзда Професор д-р Ласло Балог														
Йога, пілатес Ката Варга														
Фітнес-тести та діагностика продуктивності д-р Йозеф ПучокМартін														
Вільний вибір все						2	2	2						
Дипломна робота														
Дипломна робота														4
Дипломна консультація I. (якщо є)												Іди		2
Дипломна робота консультація II. (якщо є)												Іди		2
всі														4
Професійна ґрунтовка все														
Професійна ґрунтовка все														21
Професійний основний матеріал все														78
Вільно необов'язковий														5
Дипломна робота														4
Кількість годин + кредит всього (безкоштовно)	16/1 0	18/1 3	16/9 19/1 2	18/1 2	14/1 3	8/7 (03.01.14)	10/10 (12/12)	10/1 0	8/7 (10/9)	8/8 (10/10)				

Додаток Д

Довідки про впровадження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна, тел. (0432) 616-620, факс (0432) 612-812, E-mail: info@vspru.edu.ua код ЄДРПОУ 02125094

05.12.2024р. № 06/45

на № _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Візавер Вікторії Арпадівни на тему «Підготовка майбутніх учителів до
 використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти
 Угорщини» на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки, 01 – Освіта/Педагогіка

Матеріали дослідження дисертантки Візавер В.А. на тему «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини», що підготовлена за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, апробовано у роботі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського у впродовж 2023–2024 рр.

Теоретичні положення і висновки дисертації є науково і практично значущими для здобувачів вищої освіти, що окреслює перспективи використання оздоровчо-зберігаючих технологій у форматі сучасного освітнього простору, обґрунтовує освітні здоров'язбережувальні тенденції у вітчизняній теорії й практиці, важливі для національної освіти Угорщини й України.

Результати апробації матеріалів дисертаційної роботи Візавер Вікторії Арпадівни засвідчують її актуальність, теоретичне і практичне значення для розвитку вищої освіти ХХІ століття. Високий рівень теоретичної та практичної підготовки здобувачки, отримані результати наукової розвідки слугують підставою для їх подальшого використання з метою використання продуктивного угорського та українського досвіду у роботі закладів вищої освіти обох країн у площині здоров'язбереження, упровадження здоров'язбережувальних технологій. Результати апробації та впровадження матеріалів дисертаційного дослідження слугують підставою для їх подальшого використання у роботі закладів вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Довідка видана для представлення за місцем захисту дисертації.

Проректор з наукової роботи

Алла КОЛОМІЄЦЬ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

від 05.12.2024 № 3376

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження Візавер
Вікторії Арпадівни на тему «Підготовка майбутніх учителів до
використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої
освіти Угорщини» на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки, 01 – Освіта/Педагогіка**

У системі сучасної освіти одним із пріоритетних спрямувань державної політики на шляху до європейського майбутнього в єдиному освітньому просторі є модернізація закладів вищої освіти, зумовлена потребою досягнення високої якості освіти, підготовки конкурентноспроможного, високоосвіченого фахівця, здатного раціонально організувати життєдіяльність, культивувати загальнолюдські цінності щодо збереження та зміцнення здоров'я зростаючого покоління через пошук механізмів і форм оздоровлення, упровадження здоров'язбережувальних технологій. Відтак, на базі Мукачівського державного університету упродовж 2023–2024 рр. здійснювалося впровадження в освітній процес окремих результатів наукової роботи Візавер В. А.

До результатів реалізації дисертаційної роботи віднесено розроблений авторкою навчальний посібник «Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини».

Результати дисертаційного дослідження, запропоновані автором, отримали високу оцінку викладачів й здобувачів вищої освіти, які визначають теоретичну й практичну цінність запропонованих матеріалів, які поглиблюють знання щодо розуміння проблеми підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини і в подальшому будуть використовуватися в освітньому процесі Мукачівського державного університету.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Перший проректор

[Signature]
Володимир ГОБЛИК

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ
ІНСТИТУТ ІМ. ФЕРЕНЦА
РАКОЦІ ІІ

90202 Україна, м. Берегово,
пл. Кошута №6, А/с: 33. тел./факс
(031-41)2-34-62, тел.: 4-28-29

✉ foiskola@kmf.uz.ua
www.kmf.uz.ua

II. RÁKÓCZI FERENC
KÁRPÁTALJAI
MAGYAR FŐISKOLA

90202 Ukrajna, Beregszász, Kossuth
tér 6, Pf.33. tel./fax (00-380-3141)

2-34-62, tel.: 4-28-29

✉ foiskola@kmf.uz.ua
www.kmf.uz.ua

Ресстр.№ 306/2024 від 05 грудня 2024 р.

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження Візавер
Вікторії Арпадівни на тему «Підготовка майбутніх учителів до
використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої
освіти Угорщини» на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки, 01 –
Освіта/Педагогіка**

На базі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ упродовж 2023–2024 рр. впроваджувалися в освітній процес результати дисертаційного дослідження Візавер В. А. «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини».

Предметом упровадження були матеріали розробленого дисертанткою навчального посібника «Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини, зокрема, організаційно-методичні основи підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини, що поглиблюють знання майбутніх учителів про нормативно-методичне підґрунтя розвитку педагогічної освіти Угорщини у площині здоров'язбереження в історичній ретроспективі, практику впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині.

Пошук здобувачкою механізмів і форм оздоровлення, упровадження здоров'язбережувальних технологій у ЗВО Угорщини є конструктивним для вітчизняної вищої освіти щодо досягнення високої якості освіти, підготовки конкурентноспроможного, високоосвіченого фахівця, здатного раціонально організувати життєдіяльність, культивувати загальнолюдські цінності для збереження та зміцнення здоров'я зростаючого покоління. Результати дисертаційного дослідження високо оцінені науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти і в подальшому будуть використовуватися в освітньому процесі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації

Ректор

Черничко С.С.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
 вул. Винниченка, 31, м. Луцьк, 43006 тел./факс (0332) 24-22-35
 E-mail vippp@vippp.org.ua ЄДРПОУ 02139699

09.12.2024 № 540/02-13
 на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Візавер Вікторії Арпадівни на тему «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки, 01 – Освіта/Педагогіка

Матеріали дослідження дисертантки Візавер В.А. на тему «Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини», що підготовлена за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, апробовано у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти впродовж 2023-2024 рр.

Предметом упровадження був розроблений авторкою навчальний посібник «Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини», що поглиблює як теоретичні знання майбутніх учителів у площині здоров'язбереження, так і знайомить із позитивною практикою впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині.

Результати апробації дисертаційної роботи Візавер Вікторії Арпадівни засвідчують її актуальність, теоретичне і практичне значення для розвитку вищої освіти ХХІ століття у площині конструктивного застосування українсько-угорського досвіду продуктивного впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Результати дисертаційного дослідження високо оцінені науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти і в подальшому будуть використовуватися в освітньому процесі Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації

Директор

Петро ОЛЕШКО

Додаток Е

Список публікацій здобувача

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації***Навчальний посібник***

1. Візавер, В. А. (2024). *Проблема підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти*. Луцьк: Іванюк В. П.

Статті у фахових наукових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

2. Візавер, В. (2021). Використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. № 9 (113), 14-26*. DOI: [https:// doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/014-025](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.09/014-025)
<https://drive.google.com/file/d/1FCjukVDImRR6DPt5JYVKnA24nY5FMdgW/view>

3. Візавер, В. (2022). Проблема використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі вищої школи у психолого-педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 200. С.186-192*. DOI: [https:// doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-186-192](https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-186-192)
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1669232>

4. Кучай Т., Гончарук В., Кучай О., **Візавер В.**, & Сироежко, О. (2022 d). Формування екологічної культури майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. Глухів: Вид-во Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Випуск 50, 86–91*. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-86-91>
bit.ly/43f1VrZ

5. Візавер, В. А. (2023). Впровадження новітніх здоров'язбережувальних технологій у заклади вищої освіти: тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 4. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 110–116.* DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.110

6. Біда, О., Шевченко, О., Сироєжко, О., Шовш, К., & Візавер, В. (2023 а). Теорія і методика організації групової взаємодії здобувачів освіти в командних видах спорту. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». Том 14, № 1, 16-23.* DOI: [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.16-23](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.16-23). <https://bit.ly/4100Pxi>

7. Візавер, В. А. (2023 б). Вплив адаптації та переживань на здоров'я студентів-першокурсників в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 3. Кропивницький: Видавництво «Код», 190-195.* DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.03.190
<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/10379>

8. Візавер, В. А. (2024 а) Впровадження здоров'язберігаючих технологій в ЗВО Угорщини. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». № 3(21), 554 – 568.* DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-554-568](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-554-568)
<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/10379>

9. Чичук, А. П., Візавер, В. А., & Ларіна, Т. В. (2024 б). Професійна майстерність майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 10. Ужгород-Кропивницький: Видавництво «Код», 58–63.* DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.058
<http://bit.ly/3X3XKv8>

10. Візавер, В.А., Ларіна, Т.В., Візавер, А. Д., Чичук, А. П., & Чегіль, А. М. (2024 с). Професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка». № 12 (30), 842–851* DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-842-851](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-842-851)
<http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/17767>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Візавер, В. (2022 а). *Використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти*. Світові виклики сучасній освіті: матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред.: Осадченко І. І. 22–24 лютого 2022 року. Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури». Вип. 1, 18-22 <https://bit.ly/3EVTXia>

12. Візавер, В. А. (2022 б). *Формування здорового способу життя за допомогою здоров'язбережувальних технологій*. Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.] ; [голов. ред. О. А. Комар ; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]. Умань. 40-42. <https://bit.ly/3EVTXia>

13. Візавер, В. (2022 с). *Необхідність використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії*. «Педагогічний поступ»: матеріали ІІ Всеукраїнського круглого столу (Луцьк, 2 червня 2022 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 73–75 <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/3.pdf>

14. Біда, О., **Візавер, В.**, & Сироежко, О. (2022 f). *Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності*. Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору. Матеріали XII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців (за міжнародною участю) (Хмельницький, 24-25 листопада 2022 року / За ред. проф. О.М.Гомонюк / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, каф. психол. та педагог. Хмельницький: Каф. психол. та педагог., 65–67 <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/3.pdf>

15. Візавер, В. (2024 d). *До питання впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в*

Угорщині. Педагогічний поступ: збірник матеріалів IV Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю (Луцьк, 25 жовтня 2024 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 21-24. <https://surl.li/gxhqdu>

Додаток Ж

Відомості про апробацію результатів дисертації

Візавер Вікторії Арпадівни

«Підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти Угорщини»
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Основні результати дисертації представлено в доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях, круглих столах різного рівня:

міжнародні – друга Міжнародна науково-практична конференція «Світові виклики у сучасній освіті». Випуск 1. (22–24 лютого 2022 року, Умань: Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури»).

Форма участі: дистанційна, доповідь на тему «Використання здоров'язбережувальних технологій у закладах вищої освіти»;

всеукраїнські – всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (6-7 жовтня 2022 р., Умань: Уманський державний пед. ун-т імені Павла Тичини, факультет початкової освіти).

Форма участі: дистанційна, доповідь на тему «Формування здорового способу життя за допомогою здоров'язбережувальних технологій»;

II Всеукраїнський круглий стіл «Педагогічний поступ» (Луцьк, 2 червня 2022 р.).

Форма участі: дистанційна, доповідь на тему «Необхідність використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО під час пандемії»;

XII Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих науковців (за міжнародною участю) «Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору» (24-25 листопада 2022 року, Хмельницький).

Форма участі: дистанційна, доповідь на тему «Підготовка майбутніх фахівців до здоров'язбережувальної діяльності»;

IV Всеукраїнський круглий стіл «Педагогічний поступ» з міжнародною участю (25 жовтня 2024 р., Луцьк).

Форма участі: дистанційна, доповідь на тему «До питання впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес підготовки вчителів в Угорщині».